

AKADEMİ

MECMÛASI

Sâmiha Ayverdi Hanımefendi Hakk'a yürüdü

YIL: 22 Nisan-Temmuz 1993 SAYI:2-3

AKADEMİ MECMUASI

YIL: 22 Nisan-Temmuz 1993 SAYI:2-3

KUBBEALTI AKADEMİ MECMÛASI, üç ayda bir çıkar,
akademik mecmûadır.

Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı adına sâhibi:
İlhan AYVERDİ

Yayın Danışmanları:
Prof. Dr. Semahat Yüksel
Prof. Dr. Mustafa Fayda
Doç. Dr. Mustafa Tahralı
Doç. Dr. Kâzım Yetiş
Dr. İbrahim Aydın Yüksel

Yazı İşleri Müdürü:
Sait BAŞER

1993 yılı abone bedeli 100.000 TL.'dir. Dış ülkelerden bazıılarının abone bedelleri ise, posta ücretleri dâhil; Almanya için 35 Alman Markı; A.B.D. için: 30 A.B.D. Doları; Fransa için: 115 Fransız Frangı; İngiltere için: 20 Sterlin ve Suudi Arabistan için de: 80 S. Arabistan Riyali'dir. (Abonelerin değişen adreslerini bildirmeleri ricâ olunur).

Yazı işleri için haberleşme adresi: Yeniçeriler Cad. Nu. 43, Bâyezid-İSTANBUL. Tel: 516 63 87. Abone ücretlerinizi Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı'nın **337056** numaralı Posta Çeki hesâbına yatırabilirsiniz. Abone işleri için, Peykhâne Sk. Nu. 3 Çemberlitaş-İSTANBUL adresine başvurunuz. Tel: 516 23 56.

Mecmuamızdaki yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

Basıldığı Yer: Onur Grafik Ltd. Tel: 516 10 72 --İstanbul

Kubbealtı Akademi Mecmûası, 4.10.1976 da Millî Eğitim Bakanlığı tarafından alınan karar mucibince 8.11.1976 târîhli Tebliğler Dergisi'nde, 660-10290 sayı ve 11664 genelge numarasıyla tavsiye edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

(Takdim)	İlhan Ayverdi	5
(Torunlarına Vasiyetleri)	Sâmiha Ayverdi	6
İntikal Tarihi	M. Uğur Derman	8
Duâlar, Fâtihalar ve Tekbirlerle	Hazır. Mustafa Tahralı	9
İnsan-ı Kâmil	Meşkûre Sargut	21
Bir Dünyâdan Bir Dünyâyâ	Aysel Yüksel	23
Târihler	İsmail Yakıt	30
Kendi el yazılarıyla bir makâlelerinden		32
Sâmiha Ayverdi Gerçeği	Doç. Dr. Kâzım Yetiş	34
"Er Kişi Niyetine"	Ergun Göze	37
"Bir Tebessümdü O!.."	Kemal Y. Aren	43
Kıt'a	Mustafa Tahralı	46
(Anacığım) Sesin Geliyor	İnci	47
Yahyâ Kemal Yanılmış	Nâzik Erik	49
Sâmiha Ayverdi	Bayram Yüksel	51
Ayverdi Mektebi	Nermin Suner Pekin	53
Sordum, Söyledi!..	Tuncer Türkkan	56
Merhaba	M. Rami Ayas	59
Neler Dediler		60

Neler Yazdılar		63
Bir Târih Kapanı	Muhiddin Nalbantoğlu	65
Sâmiha Ana	Ahmet Kabaklı	67
Ayverdi'nin Ardından	Prof. Dr. Mim Kemal Öke	69
Manevi Anneannemin Ardından	Aliyar Dengiz	71
Aziz Bir İstanbullu	Nezihe Araz	73
Son Osmanlı	Gürbüz Azak	75
Sâmiha Ayverdi: İhlâsla Çarşılanmış Son Yolcu	İlhan Murad	77
Sâmiha Anne	Agâh Oktay Güner	80
Ayverdi ve Kültür Hayâtımız	Sevinç Çokum	83
Sâmiha Ayverdi'nin Ardından	Mehmet Oruç	86
Ne Mutlu Ona	Mehmet Niyazi	88
Secde Eden Kadın	Ebubekir Eroğlu	91
Sâmiha Ayverdi Hanımefendi İçin	Mehmet Önder	93
Bir Tefekkür Emîresi	Dr. Kâmil Uğurlu	95
Bir Bayram Yolcusu	Ayşe Göktürk Tunceroğlu	97
Sâmiha Ayverdi'nin Ardından	Cemal Aksu	100
RESİMLERLE SÂMİHA AYVERDİ		105-

Vakfımızın kurucusu muhterem Sâmiha Ayverdi Hanımefendi 22 Mart 1993 günü, hayâtı boyunca bâki âleme bakan gözlerini fânî âleme kapadı.

Kubbealtı câmiâsına, üzerlerinde bir rahmet bulutu gibi dolaştığı yakınlarına, dost ve tanıdıklarına, kucak açtığı gençlere, eserlerinin bereketinden nasîbedar olan okuyucularına, bütün sevenlerine baş sağlığı dileriz.

Onu yakından tanımış olmak bahtiyarlığına erenler çok iyi bilirler ki hayâtının merkezi ilâhî aşk ve bu aşkın dünya plânındaki tecellisi olan hizmet aşkı idi. Ömrünü, kendisine ezel-i âzalde bahşedilmiş olan mânevî zenginlikleri beşeriyete aktarma yoluna vakfetmiş, hizmeti hayâtının gâyesi bilmiş, yalnız bilmekle kalmamış bu şuûru etrâfına da aşılamıştı.

Müstesnâ kimselere yakın olma nasîbinin insana, bu nasîbin bedelini ödeme mes'uliyetini de yüklediğini müdrik olan Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı, bu noktadan hareketle ve üzerine düşeni yapabilme gayreti ile Sâmiha Ayverdi'nin mânevî ve Tasavvufî muktesebâtı, tarihî ve ictimâî görüşleri, millî değerlerimiz, âilemiz, kültür meselelerimiz hakkındaki teşhis ve tahlilleri velhasıl 55 senelik yazarlık hayâtında ele aldığı çok çeşitli hususlar üzerinde duracak ve bunları kütleye mal etmeyi gâye edinecek bir merkez, bir enstitü kurmaya karar vermiş bulunmaktadır. Sevenlerinin buruk ve üzgün gönüllerine bir tesellî olur ümidindeyiz.

Gayret bizlerden, medet onun azîz rûhundan tevfik Cenâb-ı Hak'tandır.

İlhan AYVERDİ

Torunlarına Vasiyetleridir.

22.1.1983

Sevgili Çocuklar!

Evlâdlarına yüklü ve tatmin edici bir varlık bırakanlardan değilim. Amma, bu yüzden üzülmeyi de kendime yakıştıramıyorum. Zîra, ilâhi takdire karşı değil sızıldanmak, fikir yürütmek dahi abes.

Evet, bağımız bahçemiz, hanımız hamamız yoksa da, aynı menba-ın feyzi ile nafakalanmış seçkin ve güvenilir bir dost halkamız var.

Şahsen, o tükenmez menbaa çanağını uzatmış bahtiyarlardan olduğum ve gene o menbaın suyundan içmişlerle muhat bulduğum için mes'udum. Görmekteyim ki bu seçilmişlerin, ekmekleri üstünde katıkları dahî olmasa, gene de zenginden daha zengindirler.

İşte siz de, Allahıma hamd ederim, o zenginler kâfilesindensiniz. Değil mi ki helâlinden kazanılmış bir kara mangırı, haramdan gelen çil çil altınlara tercih etmek gınâsına ermiş bulunuyorsunuz, bundan büyük varlık ve dirlik olur mu?

Kârûn'un hazineleri terazinin kefesine konsa, diğer kefesinde siz ve Hak dostlarınız bulunmuş olsa, elbette ki ağır basacak olan, içinde bulunduğunuz taraftır.

Hemen hiç bir cemiyette, ahlâk, îman ve tevhid anlayışının terkîbi potasında şekillenmiş ve kendini prensiplerine adanmış bir topluluk bulunabileceğini kolayına pek düşünemiyorum.

Bir de şu var ki, âile bağınız itibâriyle de siz dördünüzü ve evlâdlarınızı yekpâre ve bir bütün olarak görmekle bahtiyârım. Allâhım, şu âciz kulunu bu sûretle mükâfatlandırmış ve mes'ud etmiştir. Hâzâ min fadli Rabbi...

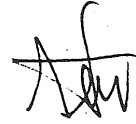
* * * * *

Fakirlik nedir, kimler fakir sayılır? diyecek olursak, kin, kibir, yalan nefret, intikam, tamah, hased, hisset ve emsâlî süflî ve hayvanî sıfatların esiri olmuş kimseler, dünya hazinelerine de malik olsalar, gene fakir ve muhtactırlar.

Ya, zengin kime denir, zenginlik nedir? de diyecek olursak, řu gökkubbe altının ebedî geğer akęesi olan îman, ihlâs, insaf, doğruluk, cömerdlik, hasbîlik, feragat, fedakârlık, güzel ahlâk, vatan aşkı, hikmet ve irfan gibi ulvî vasıfları mayalayıp etraflarına taşıyanlar yeryüzünün geręek zenginleridir. Âlimin hakîme muhtac olduğu halde, hakîmin âlime ihtiyac duymayışı gibi, kasaları varlıkla dolup taşanlar da, bilerek bilmiyerek, gönöl zenginlerine keşküllerini uzatmaktan hâlî kalmazlar.

Hemen Cenab-ı Hak cümlemize, bu üstün sıfatların insanı olmayı nasîb etsin ve sizi de, manevî zenginliğiniz yanında, hayırlı yerlerde ve hayırlı günlerde, saadette kullanacağınız maddî varlığa da sahip eylesin.

Bu niyaz, Hakk'ın rızâsına uygun ise, âmin !

Sâmiha AYVERDİ

İNTİKAL TÂRİHİ

Sanki Ken'an ilinin Yûsuf'u olmuş gönlü,
Nice yıl güller açan irfanlı yol buldu hitâm
"Geh" gelip târihi yazılsın intikâlin sırrına:
İyd için Sâmiha Sultan tuttu Firdevs'i makâm

1388

+ 25 Geh
1413

M. Uğur DERMAN
Ramazan bayram arefesi
23 Mart 1993

Şu ebcedin kerâmeti
Yeniden etti tecellî.

İşte sûre adediyle
Sâmiha ismi müsâvi (114)

Leyletü'l-Kadr'in nûrundan
Feyz aldığı nasıl belli

M. Uğur DERMAN

DUÂLAR, FÂTİHALAR ve TEKBİRLERLE

Hazırlayan: Mustafa TAHRALI

Arefe gününden bir gün önce, 22 Mart 1993 Pazartesi sabahı, saat 10.30 sularında, Sâmiha Ayverdi Hanımefendi Hakk'ın rahmetine yürümüş ve acı haber kısa zamanda yakınları ve sevenleri arasında yayılmıştı. Yurt içinden ve yurt dışından katılmak isteyenlere imkân verebilmek için, cenâze namazının Ramazan bayramının ilk günü -24 Mart çarşamba-öğle namazından sonra Merkez Efendi Câmii'nde kılınması kararlaştırılmıştı.

Arefe günü ve bayramın birinci günü yurt içinden ve dışından talebeleri, yakınları ve sevenleri akın akın gelmeye başlamıştı.

Bahar müjdesini veren ışıklı ve mütedil bayram günü sabahında o mübârek vücut gasledilirken, gözleri yaşlarla dolu yakınları ilâhîler okuyarak bekliyorlar, hem birbirlerine başsağlığı diliyorlar hem de bayramlaşıyorlardı.

Saat 10.30 sıralarında hazırlanmış tabutu başında, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Emin Işık Bey, evin içini, bahçesini ve sokağı dolduran topluluğa hitâben şu konuşmayı yapıyordu:

Muhterem hanımefendiler, aziz beyler, değerli cemâat,

Zâten bir ömrü bütünüyle Allâh'a adanmış olan bir yüce insanı şimdi böyle mübârek bir bayram gününde Allâh'ına emânet ediyoruz. Hepiniz

biliyorsunuz. Yavuz Sultan Selim Han, son nefesinde: Hasan Can'a hitâben : "Hasan Can, niceyüz?" dediği zaman o da: "Allah ile olmanın zamânı geldi sultânım" diye cevap verdi. Yavuz Sultan Selim: "Peki, bizi şimdiye dek kiminle bilirdiniz?" diye sitem etti.

Bu merhûmenin meziyetlerini, fazîletlerini, mümtaz şahsiyetini burada bilmeyen yoktur. Hepiniz benden daha fazla tanıyorsunuz; benden yakınları vardır. Onun hakkında ne söylesek azdır. Bir ömür baştan sona cihad ile geçti, cehd ile geçti, Allah yolunda geçti. Bütün müslüman hanımlara, Türk-müslüman hanımlarına örnek bir sîmâyî ve Allah ile berâber geçen bir ömrü, şimdi bütün acılarından, azaplarından kurtulmuş olarak, böyle bir bayram gününde, Allâh'ın rahmetine tevdi ediyoruz. İnşaallah, o yazdığı "Rahmet Kapısı"ndan girenlerden olacaktır. "Rahmet Kapısı"- ki o kendi eseriymi, o kapıdan girecektir inşaallah; hem de şanla şerefle girenlerden olacaktır. Aynen Hz. Mevlânâ'nın "Şeb-i arûs"u gibi, bu ıyd (bayram) gününde, Allah kendisine iki bayramı birden lutfetsin; hem cennetini, hem rahmetini, hem nîmetini.... Ölümünün böylesi, gerçekten imrenilecek, gıpta edilecek bir şeydir. Allah bütün inananlara, böyle şanla şerefle yaşamayı, şanla şerefle huzûruna gitmeyi nasip etsin! Âmîn!

Bizim onun hakkında daha fazla söyleyeceğimiz bir şey yok. Ama hem bütün inandıklarından, Peygamber'imizden, velîlerden, Pîr'inden ve bütün pîrân-ı izamdan, saygı duyduğu bütün büyüklerden kendisine şefâat dilerken, kendisinin de himmetlerini ben şahsen talep ediyorum. Himmeti üzerimizde olsun, diyorum. (Âmîn!...)

Elhamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn, er-rahmânî'r-rahîm, mâlikî yevmiddîn. Yâ Rabbe'l-âlemîn, yâ erhame'r-râhimîn. Sana hamd ederiz, senin yüce şânını senâ ederiz, hürmetle ismini, o mübârek ismini anarız, zikir ederiz. Sen Sübhân'sın, seni tesbih ederiz. Bize Habîb-i edîbine ümmet olmayı nasip eyledin. Bu şeref her müslümana yeter bir şereftir.

Yâ Rabbe'l âlemîn, o yüce Peygamber'e salât ü selâm ederiz. Ona, onun yolunda olanlara, Âl'ine, ashâbına, onun izinden gidenlere sen rahmetini nasip eyle yâ Rabbî, iki cihan saâdetini nasip eyle yâ Rabbî! (Âmîn!). Merhûmeye de cennetinin, cemâlinin meziyetlerini ve âhiretin nîmetlerini ihsân ü inâyet eyle yâ Rabbî,! (Âmîn!)

Yâ Rabbe'l-âlemîn, gerek Ken'an Rifâî Hazretlerinin, gerek Ekrem Hakî Ayverdi Beyefendi'nin, gerek Sâmiha Anne'nin ruhlarını mele-i

âlâda ferahnâk eyle yâ Râbbî! (Âmîn!) Kendisini öbür dünyâda sevdikleriyle berâber eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Merhûmenin rûhu için ve kâffe-i ehl-i îman ervâhı için, rızâen lillâhi teâlâ, el fâtîha!..

Mezarlığa kadar gelemeyecek olanlar bulunabilir. Lutfen dünyâ ve âhirete müteallık olan haklarınızı helâl ediniz! (Helâl olsun!) Lutfen helâl ediniz! (Helâl olsun!) Helâl ediniz! (Helâl olsun!) Bizden yana da helâl olsun! Allah hepinizden râzı olsun!..

Tekbirlerle tabutu parmaklar üzerinde taşıyarak Sâdeddin Efendi sokağından ağır ağır yürüyen cemâat, Kırtay Sokağı'nda, Sâmiha Anne'nin gençlik yıllarında Ümm-i Ken'an Dergâhı Şerîfi olarak hizmet veren ve bir ömür boyu kalemle, sözüyle, hâliyle ve fiiliyle anlatmaya, tanıtmaya çalıştığı mürsidi Ken'an Rifâî Hazretlerinin evi önünde durmuş ve Hoca Efendi orada şu duâyı yapmıştır:

(....) Yâ Rabbe'l-âlemîn, senin huzûruna getirmeye çalıştığımız bu merhûmeyi rahmet ve lutfuna nâil eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Kendisine rahmet diliyoruz, rahmetini esirgeme yâ Rabbî! (Âmîn!) Mağfiret diliyoruz, mağfiret eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Bu dergâha bir ömür boyu hizmet etti. Bu dergâhın pirlerinden, Ümm-i Ken'an dergâhının gelmiş geçmiş bütün meşâyihinin himmetinden kendisini nasîbedâr eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Şefâat-i Muhammediyyeye nâil eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Geride bıraktığı sevdiklerine, yakınlarına ecirler, sabırlar ihsân ü inâyet eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Yâ Rabbe'l-âlemîn, lutf eyle, kerem eyle, kendisini gâzîlerle, şehitlerle, yiğitlerle, velîlerle, nebîlerle, berâber haşr u cem'eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Sevdikleriyle berâber eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Rızâen lillâhi teâlâ, el-fâtîha!..

Nâşı omuzlar, eller değil parmaklar üzerinde yine tekbirlerle Fevzi-paşa Caddesinde bekleyen cenâze arabasına kadar götürülmüş ve Merkez Efendi Câmiî'ne doğru yola çıkmıştı.

Câmiî doldurup taşan bir cemâatla öğle namazı kılındıktan sonra câmiînin bütün avlusunu tıklım tıklım dolduran ve sokağa kadar uzanan büyük bir topluluk Emin Işık Hoca'nın imamlığında cenâze namazını kılmıştı. Diğer bir "hâtun kişi"nin de namazı kılındıktan sonra Emin Işık Hoca cemâate şöyle hitap etmişti.

(...) "Her nefis ölüme tadacaktır. Sonra bize döndürülecektir..." Al-

lah'tan gelen Allâh'a gidecektir. Ruh bir emr-i ilâhîdir ve nefha-i ilâhiyye-i rabbâniyyedir. Oradan gelen oraya gidecektir. Topraktan gelen toprağa gidecektir. "Küllü şey'in yerciu ilâ aslih." Her şey aslına dönecektir. Bu dünyâda bir takım mertebeler ve dereceler olduğu gibi, âhirette de bir takım dereceler ve mertebeler vardır. "Men kâle lâ ilâhe illallah dahale'l-cenneh" buyurdu Resûl-i ekrem Efendimiz. Allâh'ın varlığına ve birliğine îman eden, lâ ilâhe illallah deyip vahdâniyyet-i ilâhiyyeyi tasdik eyleyen herkes cennete girecektir, buyurur. Evvelâ: Cennete îmanla gidilir. En büyük vize, Allah ve Resûlullah'tan alacağımız en büyük vize, "lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah" kelimesidir. Cennete bununla gireceğiz. Yaptığımız hasenâtın, ibâdâtın ve çektiğimiz çilelerin karşılığında mükâfat olarak bize verilecek sevaplar da cennette derecât olacaktır. Cennete îmanla gidilir. Cennetteki zenginlik ibâdet iledir, kulluk iledir. Bu dünyâda bir defa lâ ilâhe illallah deyip vahdâniyeti tasdik eden kulluğunu kabul etmiş oluyor. Kulluk haklarından istifâde etmeye hak kazanmış oluyor.

Kaldı ki bu merhûmeyi hepiniz yakından biliyorsunuz. Sâdece, en basit şekilde kelime-i tevhîdi tasdik etmiş değildir. Bütün ömrünü vahdâniyyet-i ilâhiyyeye ve Resûlullâh'ın şan ve şerefini tebcîle adanmış olan bir can, bir büyük insan idi. Kalemîyle, sohbetiyle, dâvâsıyla, hizmetiyle, bütün bir ömrünü Allah yoluna vakfetmişti; ve eğer bu hâle bir tâbir bulmak gerekirse, kendisi için "Vakıf Sultan" demek gerek.

Dokuz sene önce, yine böyle bir bahar gününde, 24 Nisan gününde, merhum ağabeyi Ekrem Hakkı Beyefendi'nin de duâsını yapmak şerefi de bana nasip olmuştu. Böyle büyüklerin hizmetinde, ki arzuları üzerine burada konuşuyorum, haddimi aşmamaya çalışıyorum, ama ne söylesem az olduğunu da biliyorum. Yerler altında unutulmuş, kaybolmuş Allâh'ın mâbetlerini, câmilerini, Fâtih devri ve diğer devirlerin câmilerini ihyâ için yaptığı çalışmalara bir ömür vakfetmişti.

Bu merhûme de, Allah şâhittir, gönülden gelerek söylüyorum ki, yine bir mâbed-i ilâhî olan mü'min gönülleri ihyâ etmek için bir ömür boyu uğraşmıştı. O, mü'minlerin, müslüman Türk çocuklarının gönüllerinde acabâ bir îman kıvılcımı yakabilir miyim, bir gönül ihyâ edebilir miyim diye ömrünü vakfetti. Hem câmilerimiz Allâh'ın mâbedleridir, evleridir, hem mü'min gönüller. Her iki merhum da, birisi toprak altında kalmış,

unutulmuş mâbedleri ihyâ ederek âhirete göçtü; ikincisi gönüllerde, kaybolmuş, unutulmaya yüz tutmuş, paslanmış, yosunlaşmış gönüllerde Allâh'ın nûrundan bir nur, bir kıvılcım, bir işâret, bir ışık olsun diye ömrünü vakfetti, hizmet etti.

Biz kul olarak takdir ediyoruz. Şunu açık söyleyeyim ki, Allah bizden daha çok takdir eder. Biz ne kadar medh ediyor, takdir ediyorsak, Allâh'ın rahmeti, Allâh'ın takdîri, merhameti, bizim ve bütün insanların toplam merhametinden kıyas kabul etmeyecek derecede fazladır. Allah erhamü'r-râhimîndir. Ben inanıyorum ki, onun âhireti dünyâsından daha mâmur olacaktır. Böyle bir bayram gününde, kendisini Allâh'ına, bir ömür boyu gönül verdiği Rabb'ine, O'nun rahmetine, merhametine tevdi ederken, inşaallah çifte bayramı yaşamaktadır. Âhiretteki mutluluğu, bayramı dünyâdaki bayramından daha büyük olacaktır, buna inanıyorum ve bunu inanarak söylüyorum. Cenâb-ı Hak kendisine affını, mağfiretini, rahmetini ve cennetini derecelerini, cemâlinin meziyetlerini ihsan eylesin.! (Âmîn!) Şimdi de imrendiğim o makamlarına gıpta ederek söylüyorum ki, menzili mübârek olsun! (Âmîn)!

Efendim, âdetdir, ne olursa olsun, müslümanların hüsn-i şehâdeti de bir ibâdet, bir duâdır. "Men reâhu'l-mü'minûne hasenen fehüve indallâhi hasen", buyuruyor Peygamber Efendimiz. Mü'minlerin, müslümanların güzel dediğini Allah da güzel olarak kabul ediyor.

Hüsn-i şehâdetinizi istirham edeceğim. Ben kendisini hâl-i hayâtında eserleriyle hem şahsıyla yakından tanıyorum. Allâh'ın bir, Resûlullah'ın, âhir zaman nebîsi Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğuna îman etmiş ve buna gönül vermiş bir insan, bir büyük müslüman hanımefendisi, bir büyük mü'min Türk annesi olduğuna şâhidim, yakından şehâdet ediyorum. Siz de kendisinin bir mü'min ve muvahhide olduğuna şehâdet eder misiniz? (Ederiz!) Haklarınızı helâl ediniz! (Helâl olsun!) Haklarınızı helâl ediniz! (Helâl olsun!) Haklarınızı helâl ediniz! (Helâl olsun!) Bizden yana da helâl olsun. Allah bu âminlerinizi ve bu şehâdetinizi makbul buyursun! (Âmîn!) Ve her iki merhûmenin rûhu için ve Allâh'ın rızâsı için, huzûrunda bulunduğumuz Sultan Mûsâ Merkez Muslihiddin Efendi (kuddise sirruhu'l-âlfî) Hazretlerinin, bütün pîrân-ı izâm ve turuk-ı aliyye-i muhammediyyeden güzerrân etmiş bütün pîrânın ve evliyâullâhın himmetlerinin hâzır olması için, Allah rızâsı için el-fâtîha!..

Duâyı müteâkıben nâşı gene parmaklar üzerinde, tekbirlerle, Merkez Efendi Câmîi hazîresinde medfun bulunan mürşidi Ken'an Rifâî Hazretlerinin ayak ucu tarafında, yıllar öncesinden tapusu alınıp hazırlanmış olan Bakanlar Kurulu'ndan defne müşâadeli husûsî kabrine götürülmüş, torunu Sinan Uluant ve diğer torunu Gülşah Hanım'ın eşi Târik Akçal Bey tarafından toprağa tevdi edilmiştir. Uzaktan yakından gelen dost, akrabâ, talebe, okuyucu, tanıdık kadın ve erkeklerden meydana gelen cemâat yaşlı gözlerle, bir yandan Kur'an-ı Kerim tilâvetini huşû içinde dinlerken, bir taraftan da kabrinin örtülmesi tamamlanmıştır. Emin Işık Hoca Efendi kabrin ayak ucuna düşen duvar üzerinde mikrofonla, bütün cemâatin işiteceği şekilde, şu duâyı yapmıştır:

(....) Yâ rabbe'l-âlemîn, yâ erhame'r-râhimîn! Bu mübârek bayram gününde senin huzûruna geldik. Sana îman etmiş kullarından birini sana emânet ederken, gerek onun ve gerek bütün ölmüşlerimizin ve yaşayanlarımızın, âbidlerimizin, fâsıklarımızın ve günahkârlarımızın senin afv ü mağfiretine nail olması için, sana el açıp niyazda bulunuyoruz, boyun büküyoruz. Yâ Rabbe'l-âlemîn, sana açılan elleri dîvânından boş çevirme! (Âmîn!)

Okunan Kur'an-ı Kerîm'i, yapılan ibâdetleri, hizmetleri ind-i ilâhinde makbul eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Sonsuz kerem ve rahmet hazînenden lutf edip ihsan buyuracağın ecirleri, sevapları evvelen bizzât, Hâce-i kâinât, Seyyidü'l-kevneyn, Resûlü's-sakaleyn, İmâmü'l-haremeyn, iki cihan güneşi sevgili Peygamber'imiz Muhammed Mustafa (sallallâhü teâlâ aleyhi ve sellem) Efendimiz hazretlerinin ravza-i mübârekelerine, fakîrâne ve âcizâne arz ediyoruz. Rûh-ı Muhammed Mustafâ'yı haberdâr eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Şefâât-ı Muhammediyyeye, âmîn diyenleri ve bütün ölmüşlerimizi ve merhûmeyi nâil eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Ve sâir peygamberân-ı izâm ve rusûl-i fihâm (aleyhimû's-salevâtü ve's-selâm) efendimiz hazâretâtının ervâhına, Âl ü evvâc-ı tâhîrât, ehl-i beyt, ashâb-ı güzîn, ensâr u muhâcirîn, tâbiîn, tebe'-i tâbiîn, eimme-i dîn, müfessirîn, muhaddisîn, kurrâ-i kâmilîn, ulemâ-i âmilîn, meşâyih-i vâsılîn, bilcümle pîrân-ı izâmın, şehitlerimizin, yiğitlerimizin, gâzîlerimizin, din millet, memleket, vatan, ilim yolunda hizmet etmiş büyüklerimizin, hocalarımızın, üstadlarımızın ruhlarına ayrı ayrı hediye ediyoruz. Cümlesinin ruhlarını şâdân ü handân eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Yâ Rabbe'l-âlemîn! Huzûrunda bulunduğumuz Merkez Muslihiddîn (kuddise sırruhu'l-âlî) Efendimiz Hazretlerinin, husûsiyle Seyyid Ahmede'r-Rifâî ve Ken'an Rifâî Hazretlerinin, tarîkat-i rifâiyyeden bugüne kadar güzêrân etmiş, gelmiş geçmiş bil-cümle pîrân-ı izâmın, Ümm-i Ken'an Dergâhı'na hizmet etmişlerin, mürîdânın, mensûbânın, hepsinin, cemî'-i cümlesinin ruhlarına ayrı ayrı hediye ediyoruz. Cümlesinin ruhlarını haberdar eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Hassâten şu anda yine huzurlarında bulunduğumuz Ekrem Hakkı Ayverdi kulunun ve gerek bu âilenin ve gerek burada âmin diyenlerin ölmüşlerine, âhirete gidenlerine ayrı ayrı hediye ediyoruz, vâsıl eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Yâ Rabbe'l-âlemîn, ömrünü sana vakfeden bu muhterem müslüman annesini, şu anda rûhuyla da sana teslim ediyoruz. Yâ Rabbe'l-âlemîn, Sen kendi şân-ı ulûhiyyetine lâıyk olan mükâfatlarla kendisini taltif eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Derecâtını âlî eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Menzîlini mübârek eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) "Tekûnu lenâ ıyden li-evvelinâ ve âhirinâ" (Mâide Sûresi, 5/114) âyet-i kerîmesinin, "Gelmiş geçmişlerimiz ve geleceklerimiz için bayram olsun!" âyet-i kerîmesinin sırrına kendisini ve cümlemizi nâil eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Yâ Rabbe'l-âlemîn, bu kabristanda yatan bütün mevtâların ayrı ayrı ruhlarına vâsıl eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Yerler altında isimleri unutulmuş, nesilleri kesilmiş, böyle mübârek günlerde Fâtîha'ya muhtaç olarak bekleyen bilcümle ehl-i îmânın, ehl-i tevhdin de ruhlarına hediye ediyoruz, vâsıl eyle ve haberdar eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Kanayan bir yara gibi İslâm dünyâsının her tarafında kan akmaktadır; şehitler gâzîler olmaktadır. Yâ Rabbe'l-âlemin, gerek Saraybosna'da, Bosna-Hersek'te, gerek Karabağ'da, dünyânın birçok yerlerinde, Allah demekten başka suçları olmayan o mü'minlere, o şehitlere, o insanlara da sen rahmet eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

İslâm dünyâsına şuur ve hidâyet ihsan eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Basîretle idâre edecek siyâset ve devlet adamlarını, yöneticileri onlara, bizlere ve bütün İslâm dünyâsına ihsân ü inâyet eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Bize meded eyle, kerem eyle; kapına geldik. Bizlere lutfeyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Sen sana inananları, Allah diyenleri, sana sığınanları himâyesiz bırakmazsın. Bizleri, nesillerimizi, bayrağımızı, sancağımızı, mukaddesâtımızı, dînimizi îmânımızı, vatanımızı, Sen hıfz u himâyende

dâim eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Bu milleti ve bu milletin evlatlarını pâydâr eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Duâlarımızı ind-i ilâhinde makbul eyle; Kâbetullah'ta ve huzûr-ı Resul'de, şebeke-i Resul'de yapılan, ehlullâhın, ehl-i aşkın yaptığı duâ ve niyazlarla birlikte kabul ve müstecâb eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) En son sözümüzü kelime-i şehâdet eyle: "Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh", diyerek cümlemize hüsn-i hâtimeler ihsân ü inâyet eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Sübhâne rabbike rabbi'l-izzeti ammâ yesîfûn ve selâmün ale'l-mürselîn ve'l-hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn.

Hâssâten Ken'an Rifâî Hazretlerinin ve Vâlide Sultân'ın ve Ekrem Hakkı Ayverdi'nin ve bu yoldan gelmiş geçmiş bütün büyüklerin, küçüklerin, mensupların, muhiplerin ve burada âmin diyenlerin, cümlemizin ölmüşlerinin ruhları için, Allah rızâsı için el-Fâtîha!..

Dillerinde Fâtîha'larla, gönüllerinde himmet temennîsiyle birbirine başsağlığı dileyerek, birbirinin bayramını tebrik ederek cemâat yaşlı gözlerle kabristandan ayrılmıştır. Talebeleri, sevdikleri ve yakınlarından yine büyük bir topluluk, rahmetli Ekrem Hakkı Ayverdi Beyefendi'nin Kubbealtı Kültür ve San'at Vakfı'na vakfettiği evinde, Vakf'ın merkez binâsında yapılan hatim duâsında hazır bulunmuştur. Evin içini ve bahçesini dolduran bu topluluk huzûrunda Emin Işık Hoca şu duâyı yapmıştır:

(...) Yâ Rabbe'l-âlemîn, yâ erhame'r-râhimîn, Senin rızâ-i şerîfini kazanmak, dolayısıyla bu mübârek bayram gününde Senin rahmet-i ilâhiyyene tevdi eylediğimiz merhûme Sâmiha Ayverdi Anne'nin rûhunu şâd etmek niyetiyle okunan 36 adet hatm-i şerîfi, 717 Yâsîn-i şerîfi, 57 Tebâreke-i şerîfi, 40 Tekâsür sûresini, 1935 adet İhlas sûresini, 1 Tâhâ sûresini, 1000 Fâtîha sûresini, 665740 kelime-i tevhîdi ve ayrıca okunmuş bulunan 60 bin kelime-i tevhîdi, okunan diğer suver-i sübhâniyyeyi, getirilen tesbîhâtı, tehlîlâtı, tekbîrâtı, salavât-ı şerîfeleri, tâzîmâtımızı, bu münâcâtımızı ve merhûmenin rûhu için yapılmış bulunan bilcümle hayır ve hasenât ile bilcümle hizmetleri ind-i ilâhinde kabul eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Yâ Rabbe'l-âlemîn, yâ erhame'r-râhimîn, okunanlar ve yapılanlar mukâbilinde sonsuz kerem ve rahmet hazînenden lutfedip ihsan buyuracağın ecir ve sevapları evvelen bizzât Hâce-i kâinât, Seyyidü'l-kevneyn, Resûlü's-sakaleyn, iki cihan güneşi, sevgili Peygamber'imiz Hz. Muham-

med Mustafâ (sallallâhü teâlâ aleyhi ve sellem) Efendimiz Hazretlerinin ravza-i mübârekelerine fakîrâne ve âcizâne arz eyledik. Rûh-ı Muham-med Mustafâ'yı haberdar eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Okunanlardan ve burada, bu meclisimizde getirilen salât ü selâmdan rûh-ı Muhammed Mustafâ'yı haberdar eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Şefâat-i muhammediyyeye, başta merhûme Sâmiha Ayverdi Anne'yi ve Ekrem Hakkı Ayverdi Beyefendi'yi, Ke'n'an Rifâî hazretlerini ve tarîkat-i rifâiyyeden güzerân etmiş olan bilcümle pîrân-ı izâmı, dervîşânı, mensûbânı, mürîdânı, muhibbânı ve burada el açıp âmin diyenleri nâil eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Ve sâir peygâamberân-ı izâm ve rusûl-i fihâm (aleyhimü's-salevâtü ve's-selâm) efendimiz hazarâtının ervâhına ikrâm eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Âl ü ezvâc-ı tâhirât, ehl-i beyt, ashâb-ı güzîn, ensâr u muhâcirîn, tâbiîn, tebe-i tâbiîn, müfessirîn, muhaddisîn, kurrâ-i kâmilîn, ulemâ-i âmilîn, meşâyih-i vâsılîn, turuk-ı aliyye-i muhammediyyeden güzerân etmiş olan bilcümle meşâyih-i kirâmın, pîrân-ı izâmın, evliyâullâhın, şehitlerimizin, gâzilerimizin, yiğitlerimizin, din, millet, memleket, vatan ve ilim yoluna hizmet etmiş bütün büyüklerimizin, üstadlarımızın, hocalarımızın, yerler altında isimleri unutulmuş, nesilleri kesilmiş bilcümle ehl-i îmânın, ehl-i tevhîdin ruhlarına ayrı ayrı hediye eyliyoruz, vâsıl eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Yâ Rabbe'l-âlemîn, Bedir'den bugüne dîn-i mübîn-i İslâm yolunda şehit düşmüş, hizmet etmiş bütün şehitlerimizin, gâzilerimizin de ruhlarına hediye eyliyoruz, vâsıl eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Husûsiyle Gül Baba hazretlerinin rûhuna hediye eyliyoruz, vâsıl ve haberdar eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Himmetlerini bu memleketimiz üzerinde, İslâm âlemi üzerinde dâim eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Vatanında, onun hükümrân olduğu diyarlarında müslümanlar ezâ ve cefâ görmektedir. Yâ Rabbe'l-âlemîn, o mübârek Gül Baba gibi şehitler, gâziler ve büyükler hürmetine, Balkanlar'da akan kanları dindirecek vesîleleri sen ihsân ü inâyet eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Müslümanların Senden başka sâhibi yoktur; bizim Senden başka sâhibimiz, Senden başka hâmîmiz yoktur. Yâ Rabbe'l-âlemîn, Sana ilticâ ediyoruz, Sen bizlere ve bütün Allah diyenlere, bütün müslümanlara, mü'minlere Sen sâhip ol! Sen Hâmî ve Hâfız ism-i şerîfin yüzü suyu hürmetine bizleri ve bütün Allah diyenleri hıfz u himâye eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Yâ Rabbe'l-âlemîn, elimizle müdâhele edemiyoruz; dilimizle yine müdâhele edemiyoruz; gönlümüzle o mü'minlerle berâber olmaya çalışıyoruz. Bu da, Habîb'in buyuruyor ki "ed'afü'l-îmân"dır, "îmânın en zayıf derecesi"dir. Biz, yâ Rabbe'l-âlemîn, Sana, Senin şânına lââyık kullar değiliz, bunu biliyoruz; fakat Sen kendi şân-ı ulûhiyyetine lââyık muâmelelerle bizleri necâtına, halâsına, hidâyetine nâil eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Yâ Rabbe'l-âlemîn, yâ erhame'r-râhimîn, husûsiyle turuk-ı aliyyeden güzerân eyleyen pîrân-ı kirâm, pîr-i kebîr-i destgîr Ebu'l-alemeyn es-Seyyid eş-Şeyh Ahmede'r-Rifâî Hazretlerinin, insân-ı kâmil es-Seyyid eş-Şeyh Ken'an Rifâî Hazretlerinin, Ümm-i Ken'an Hatice Cenân Vâlide Sultan'ın, Şâh Edhem Efendi'nin, Şeyh Hamza Rifâî Hazretlerinin, Şeyh Osman Ef., Şeyh Aziz Ef., Şeyh Server Ef., Şeyh Cemâl Ef., Şeyh Bahreddin Ef., Ârif Ef., Semîha Cemal Hanımefendi, Ekrem Hakkı Beyefendi, Cemal Bey, Mehmed Dede, Nazlı Hanımefendi, Vasfî Bey, Ziyâ Cemal Bey, Aliye Hanımefendi'nin, yakın zamanda senin huzûruna, rahmet-i ilâhiyyene kavuşmuş olan Hayrî Bilecik Bey kulunun, Muazzez Hanım'ın, Bîdar Hanım'ın, Kâsım Bey'in ve Ahsen Hanım'ın, Ken'an Rifâî Hazretlerinin bilcümle mürîdan, muhibbân, akrabâ ve taallukâtından âhirete intikal etmiş olanların, Ümm-i Ken'an Dergâhı'na hizmeti geçmiş, orada bir defâ Allah demiş de âhirete gitmiş olanların, bilcümle ihvânın hepsinin ruhlarına ayrı ayrı hediye eyliyoruz; vâsıl eyle, haberdar eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Bu mübârek bayram gününde onların da âhirette bayramlarını Sen rahmetinle tes'îd eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Yâ Rabbe'l-âlemîn, yâ erhame'r-rahimîn, husûsiyle bugün senin rahmet-i ilâhiyyene tevdi kıldığımız Sâmiha Ayverdi Anne'nin rûhuna bağışlıyoruz. Bütün bu okunanların, bu duâların, bu niyazların sevâbından onun rûhunu haberdar eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Makâmını âlî eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Menzilini mübârek eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Kendisine, âlimlere, edîblere, mücâhidlere, gâzîlere, şehitlere ihsan eylediğin rütbe-leri ihsan eyle! (Âmîn!)

Yâ Rabbe'l-âlemîn, bütün ömrünü cehd ile, Senin dînine cihâd ile, Habîb-i edîbin Muhammed Mustafâ'nın yoluna vakfetmiş olan bu müslüman âleminin annesi, âdetâ âhir zaman vâlidesi bu büyük sultânın rûhunu şâd et ve kendisini bu meclisimizden haberdar eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Mele-i âlâda ferahnâk eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Bizim bilmediğimiz, aklı-

mızın ermediği cennetin nîmetlerine kendisini nâil eyle yâ Rabbî ! (Âmîn!) Açtığı yolda yürümeyi bizlere nasip eyle yâ Rabbî ! (Âmîn!)

Bu milletin evlatlarına basîret, hidâyet ihsan eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Yâ Rabbe'l-âlemîn o yolda bize de hizmet etmeyi, bizlere de o yolda cehd ve cihad etmeyi, bizlere ve bütün nesillerimize, çocuklarımıza nasip eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Bu milletin evlatlarını Senin dîninin büyüklüğünden, kendi ecdâdının büyüklüğünden ve Senin büyüklüğünden haberdar eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Yâ Rabbe'l-âlemîn, bizleri Sana lââyık kul eyle (Âmîn!) Habîb'ine lââyık ümmet eyle! (Âmîn!) Ecdâdına lââyık millet eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Yâ Rabbe'l-âlemîn, uzaktan yakından buraya teşrif edip, el açıp âmin diyen bu din kardeşlerimize ecirler, sabırlar, mükâfatlar ihsân ü inâyet eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Gerek okuyanların, gerek hatim, kelime-i tevhîd ve sûre bağışında bulunanların ve burada duâmıza el açıp âmin diyenlerin, sizlerin ve bizlerin, cümlemizin, ana baba, akrabâ ve taallukat, konu komşularımızdan, üstadlarımızdan, hocalarımızdan "bize de dâa edin!" diye vasiyet etmiş, "beni de rahmetten unutma, hayır duâdan unutma!" diyerek âhirete gitmiş olan bütün tanıdıklarımızın, sevdiklerimizin ruhlarına ayrı ayrı hediye ediyoruz, yâ Rabbe'l-âlemîn, bu mübârek bayram gününde, onların, rahmetinle bayram etmelerini Sen nasip ve müyesser eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Rahmetine gark eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Sevâbindan bütün mevtâlarımızı kısmetdar ve haberdar eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Yâ Rabbe'l-âlemîn, ümitle kapına geldik, Sen Sana açılan elleri dîvânından boş çevirmezsin; bizleri huzûrundan eli boş çevirme! (Âmîn!) Sen affetmeyi seversin, bizleri afv ü mağfiret eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Sen duâ ve dilekleri işitir, icâbet edersin, yâ Rabbe'l-âlemîn, âmin diyen bu din kardeşlerimizin gönüllerinde gizli, sence mâlum, dünyâ ve âhirete müteallık ne muratları, ne dilekleri varsa ihsân ü inâyet eyle yâ Rabbî! (Âmîn!) Bütün müşkillerimizi ve ehl-i İslâm'ın müşkillerini Sen "Alâ külli şey'in kadîr" ism-i şerîfinle hall ü âsân eyle yâ Rabbî (Âmîn!) En son sözümüzü kelime-i tevhîd eyle : "Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh" diyerek îmân-ı kâmil huzûruna gelmeyi bizlere nasip eyle! (Âmîn!) Bu îman ve ikrar ile yaşamayı, bu îman ve ikrar ile tevhîd üzere sana gelmeyi bizlere nasip eyle yâ Rabbî! (Âmîn!)

Rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ haseten ve fi'l-âhireti haseneten ve kınâ azâbe'n-nâr. Rabbenâ inneke ta'lemu mâ nuhfî ve mâ nu'lin; ve mâ yahfâ alallâhi min şey'in fi'l-arzı ve lâ fi's-semâ'. Rabbi'c'alnî mukıyme's-salâti ve min zürriyyetî. Rabbenâ ve tekabbe'l-duâ'. Rabbena'ğfir lî ve li-vâlidıyye ve li'l-mü'minîne yevme yekûmü'l-hisâb!* (Âmîn!)

Sübânâ rabbike rabbi'l-izzeti ammâ yesıfûn ve selâmün ale'l-mürselîn. Ve'l-hamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn.** El-Fâtıha!...

* "Ey Rabbimiz, bize dünyâda da güzellik, âhirette de güzellik ver; ve ateşin azâbından koru! (Bakara Sûresi, 2/201) Ey Rabbimiz, Sen gizlediğimiz ve âşikâr eylediğimiz şeyi bilirsin; arzda ve semâda olan hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz. (İbrâhîm, 14/38) Ey Rabbim, beni namaz kılan eyle, zürriyetimden gelenlerden de! Ey Rabbimiz, duâmı kabul eyle! Ey Rabbimiz, hesap günü geldiğinde beni, ebeveynimi ve mü'minleri bağışla!" (İbrâhîm, 14/40-41)

** "Senin kudret ve şeref sâhibi Rabb'in onların uydurdukları sıfatlardan münezzehtir, yücedir. Gönderilen peygamberlere selâm olsun. Hamd âlemlerin Rabb'i olan Allâh'adır." (Saffât, 37/180-182)

İNSÂN-I KÂMİL

Meşkûre SARGUT

Kur'an da, Kehf Sûresi'nin 109. âyetinin tasavvufî tefsîrinde buyuruyor ki : **"Denizler mürekkep olsa, ağaçlar kalem olsa Cenâb-ı Hak'ın kelimesi olan İnsân-ı Kâmil'i târife kalsalar, (özellikliğini anlatsalar) denizler kurur, ağaçlar kırılır. Bir o kadar getirsen yine kurur ve yine kırılır. "**

Sâmiha Ayverdi, Hocamın mânevî haşmetini ve azametini tam mânâsıyla aksettiren bir ayna olduğı için o aynada görülen nakış, İnsân-ı Kâmil nakşıdır.

İşte O'nu, âyetin yorumunda buyrulduğı gibi, anlatmaya lisân kâfi gelmez, portresini çizmeğe kalkınca da kalem âciz kalır. Ne söylesek, ne anlatsak, hakkında hiç bir şey îzâh etmiş olamayız. Çünkü O, ifâde ve sığmaz.

1950 yılında Hocam **Kenân Rifâî** Cemâl'e yürüdüğü zaman, eski Erzurum milletvekili **Sâlih Yeşil Bey**, bana: **"Kızım, senin Sâmiha Ayverdi dediğin o büyük kadın ne koca sultanmış ki, onu, bu gece mânâda gördüm; hocasının mânevî mirâsı ona verildi ve bu hâdiseye melekler şahit oldular..."** dedi. Aslında bu gerçeğe biz de, yaşayarak şâhid oluyorduk. Çünkü, hakîkaten, dünyâ ve âhiret yollarını hiç şaşırmadan ve birbirinin hakkına tecâvüz etmeden aynı paralel çizgide yürüyen ve yürüten hem de bir nefesini boş geçirmeyen büyük Sâmiha Ayverdi'nin peşini izliyorduk. Hocasına, pîrine, üstâdına tam teslîmiyete sâhip; Hak ile Hak olmuş bir şâhâne güzelliği seyrediyorduk. Sâmiha Ayverdi, kendi yoklu-

ğunu o derece arzetmiştir ki; onda, Hakk'ın, tam tecellîsi görülmüyor. Kendisini ziyârete gelen ve eserlerinin hayrânı olan bir zat ona; **"Sizi, Mark Orel'e benzettim. Şu antik eşyâ ile süslü saltanatlı evde, sizi tevâzu içinde yoklukta buldum. Mark Orel de, o muazzam sarayında olduğu halde, gece post üstünde yatarmış; yatağına dahî girmezmiş.. "** demişti.

Dünyâ hayâtının geçici, fânî, sigara dumanı gibi dağılıp hayâl olan zevklerine aslâ kıymet vermeyen Sâmiha Ayverdi, Hak zenginliği ile dolu yüreğinde Saltanat-ı İlâhiyeyi taşıyor ve onu, mânevi gıdâya çok muhtaç cemiyete aşıyor. Her zaman bize şunu söyler : **"Bizim soframızda yiyecek olarak şâdece ekmek zeytin bulunsa yine de biz çok zenginiz.. herkesten daha çok zenginiz. Çünkü gönlümüzde Hak aşkı var, servet-i aşkımız var.. İşte hakîkî zenginlik budur...."**

Sâmiha Ayverdi, ilâhî rahmet olarak yaşamaktadır. Etrâfına dâimâ iyilik, hayırseverlik, yardımlaşmayı öğretir. Umûmun hayrına olan her türlü işleri yılmadan yerine getirmek ve cemiyeti tekâmüle sevk etmek husûsunda hiç bir aksama göstermeden gayret kuşağını beline kuşanmış olan hâlis bir insandır, İnsân-ı Kâmil'dir. Hocasının emeklerinin ve nefeslerinin bir tekini dahî zâyî etmemiştir. Dağarcığında bulunan ilim, irfan, edep, hikmet, feyz ve muhabbeti, sebil hâlinde, cemiyete dağıtmaktadır. Etrâfını ve elinin değdiği her yeri, her şeyi, ihyâ etmektedir.

Hocasının elinde bir kalemdir ki; Hak ve hakîkatin müdâffî kesilmiştir. Hocasının elinde bir neydir ki; Hakk'ın sesini, her yerde ve her zaman muhteşem nağmelerle duyurmuş; kulaklarındaki beşerî patırdıyı izâle etmiştir.

Nefs, ham iken hırs doludur. Ancak, ruh makâmına gelince, hırslarından arınabilir. Bu olgunlaşma hakîkî insanı bulmadan, aslâ ele gelmez. İnsân-ı Kâmil'i bulup onun önünde yok olmadıkça; benliğin başını, onun önünde vurmamak insan kalıbında olan bizlerin, içyüzümüzden de insan olmamıza imkân yoktur. İç âlemimizdeki hayvanlıkla kalmaktan kurtaran kurtarıcılara muhtâcız biz. İşte hâlis bir kurtarıcısı olan Sâmiha Ayverdi, gerek târihî bilgisi, gerek tasavvufî anlayışı, gerekse şâhâne san'atı ile cemiyeti dalâletten ve zulmetten hidâyete ve aydınlığa çağırmaktadır. Onun sesine kulak vermek bahtlılığına erenlere ne mutlu.. Ve o ayna karşısında kendini süsleyebilenlere ne mutlu....

BİR DÜNYÂDAN BİR DÜNYÂYA

Aysel YÜKSEL

*"Ümmetin âlimlerini tevkîr ediniz, çünkü
onlar yeryüzünün yıldızlarıdır."*

H. Şerif

Muhterem Hocamız Sâmiha Ayverdi, 1905 Ramazânı'nın "Kadir Gecesi"ne rastlayan 25 Kasım* günü, Fatma Melîha Hanım ve Yarbay İsmâil Hakkı Bey'in kızı olarak dünyâya gelmiştir. O günlerde kendileri gibi dünyâya gelmesi beklenen bir başka azîz misâfir daha vardır: Cemâl Dayılarının kızı **Semiha Cemâl Hanım**.

Birbirinden habersiz olarak, her iki âile de, doğacak çocukları kız olursa Semîha ismini vermeyi düşünürlerse de mes'eleden haberdâr olan İsmâil Hakkı Bey'in evinde, gelecek yolcunun ismi Sâmiha olarak değiştirilir. Fakat Hocamızın ismi daha sonraki yıllarda basında ve resmî yazılarda Semîha olarak geçmiş, hattâ vefatlarından sonra bâzı gazetelerde çıkan yazılarda da aynı yanlışlık devam etmiştir¹.

* Sâmiha Ayverdi'nin doğum tarihi 25 Kasım 1905'tir. Bazı kaynaklarda 21 Kasım 1905 olarak gösterilen farklılık takvim değişikliğinden ileri gelmektedir.

1. Vefatlarından sonra Sâmiha isminin yer yer Semîha olarak geçtiği gazeteler: Tercüman, 23.3.1993, Sabah, 25.3.1993. Gazetenin bu nüshasında ikinci bir yanlışlık daha yapılarak kendilerinden; "Halvetî tarikatının Sümbülî kolunun ileri gelenlerinden" diye bahsedilmektedir. Meydan, 29.3.1993, Nezihe Araz, Aziz Bir İstanbullu, Zaman, 30.3.1993, İlhan Murad, Sâmiha Ayverdi; İhlâsla Çarşaflanmış Son Yolcu, Ayrıca: 25.3.1993 tarihli Türkiye gazetesindeki haberde kızları Nadîde Uluand, yanlışlıkla kardeşi olarak zikredilmektedir.

Sâmiha, lûgatlarda:

Asîl doğmuş, asîl doğmuş kişilerin davranışlarına ve kalitesine sâhip, asîl düşünceli, nâzik, mültefit, lûtufkâr, merhametli, yardım ve iyilikte bulunan, tenezzül edici, cömert, âlicenap, deryâdî, elinde avucunda ne varsa veren, paylaşmaktan hoşlanan, bencil olmayan, muhsin, velûd mânâlarıyla geçmektedir. Hiç şüphe yok ki şahsiyetlerindeki husûsiyetleriyle, en azından, bütün bu mânâlarla müsemmâ bir yaradılışa sâhip oldukları kendileriyle şöyle bir görüşenlerin bile ittifak ettikleri özellikleridir.

Ezel âleminden seçilerek bu âleme gönderilen büyük insanların hayat hikâyeleri elbette bizimkilerle mukâyese edilemez. Bu bakımdan, tahayyül ve tasavvur gücünün ilk imajlarının bir buçuk yaşlarına kadar uzandığını söylemeleri,² hâdiseleri bir fotoğraf makinesi sadâkatiyle hâfızalarına naksetme ve üzerinde tefekkür etme alışkanlıklarının daha o yaşlarda başladığının ifâdesidir.

Bu gerçeği kendi kalemlerinden dinleyelim:³

"Çocukluk hâyatım, dadımın söylediği ninnileri mânâlandırmak endîsesiyle başlayan bir düşünce ve tedkik akmosferine sarılı olarak geçmiştir. **Yusufcuk** isimli son kitabımın içinde, bu tefekkür havasında kendini ve etrâfını dinleyen çocuğun şöyle bir tasavvuru var: "Küçük bir el, geçmiş bir hayat sahnesinin perdesini açıyor. Karlı, soğuk bir kış gecesi. Büyük, loş bir odanın içinde kumral bir çocuk dolaşıyor. Tavanın bir noktasından dökülen ağır, geniş bir cibinlik içinde yatağı, karanlığa gizlenmiş bir sevgili gibi onu bekliyor. Fakat çocuğun yeşil gözleri bu gece ona karşı pek kayıtsız.

Uzun beyaz geceliğinin içinde bir kat daha soluk ve zayıf görünen çocuk, bu akşam, üstünde her zaman soğuk ellerini ısıttığı sobaya da yaklaşıyor. Yalnız genzinin pek iyi tanıdığı bir odun ve küf kokusundan, sobanın henüz yakılmış olduğunu düşünüp geçiyor ve odada yalnız olmasından istifâde ederek mum iskemlesinin yanında duruyor.

Burada, odayı masalların efsânevi kalıbına döken bir mum yanıyor. Çocuk, her zaman olduğu gibi düşünceli. Bu tefekkür sıkleti, onun küçük başını çok defâ bir yana çeker ve bu bükülmüş başta bir düşünce

2. Sâmiha Ayverdi, Bir Dünyâdan Bir Dünyâya, 1974, İst. s. 1.

3. Reşat Ekrem Koçu, İstanbul ansiklopedisi, İst., s. 1665.

hummâsını göremeyenler, bir hüznün izini ararlar. Fakat çocuk bu gece, her vakit boynunu büktüren o başından büyük düşüncelerine dalmış değil. Sâdece odada yalnız olmasından faydalanarak, elini şamdana uzatıyor ve en sevdiği oyunu oynamaya başlıyor:

- Mum dibi, mum ortası, mum tepesi, pırr...

diye saydıktan sonra, parmağını sür'atle alevden geçiriyor ve elinin yanmaması sırrının, şu saydığı tekerlemede olduğunu işitmiş olduğundan, aynı sözleri sıralarken, aynı hareketlerde de devam ediyor.

Çocuk, zevkine daldığı bu oyunu oynarken, ne sâdik bir köle gibi kılmıdamadan bekleyen yatağını, ne yavaş yavaş üstü ısınan sobayı düşünebiliyor.

Ama, sâde bunları değil bir aşk alevinin yalımını ok hızı ile atlayıp insanın, kendisi ona iftirâ edip yakıcılığını inkâr ettiğini de bilmiyor ve düşünemiyor.

Kim bilir, belki de hayat, ona ileride sâde bunu düşündürmeği kararlaştırmış olduğu için, çocukluğun şu hayâl ve efsâne çağında onu rahat bırakmayı istemiş ve ateşle bir oyuncak gibi oynamasına göz yummuş olacak."

Bir buçuk yaşından itibaren sahne sahne hatırladığım çocukluğumda, farkında olmaksızın böyle yakalamış olduğum tabloları, üst üste biriken sahnelerden sonra birdenbire inkişâf edivermiş buldum."

Bu inkişâf zemîni üzerinde üç mühim çevre, eserlerinin istikâmetini tâyinde mühim rol oynamıştır, diyebiliriz. Şöyle ki:

Melîha Hanımefendi'nin annesi **Hâlet Hanımefendi**, içtimâî seviye ve görgü tasnîfinde İstanbul aristokrasisinin saygı, alâka ve güven mihraklarından birini teşkîl etmektedir. Anneannelerinin dizi dibinde yetişen Hocamız, muhtelif hâtıralarında da belirttikleri gibi gerek âile muhîtinde, gerek Hâlet Hanımefendi'nin elini tutarak gittikleri akrabâ, eş dost meclislerinde gördükleri ve yaşadıkları, son devir Osmanlı medeniyetinin "haddeden geçmiş" husûsiyetleriyle yüklü İstanbul medeniyetidir ki Hocamız, bütün bu medeniyet çizgilerimizi büyük bir titizlik ve sadâkatle hâfızalarına nakşetmişlerdir.

Aynı zamanda daha 3-4 yaşlarından itibaren kendisini çok seven babasının yanında, evlerindeki Selâmlık Sohbetlerine katılmış, burada **Ziyâ Paşa, Cevdet Paşa, Ahmet İzzet Paşa, Çürüksulu Mahmud Paşa,**

Ressam Ali Rızâ Bey gibi zevâtın konuşmalarını dinlemiş, ama sâdece bunlarla da yetinmemişlerdir.

Zîra **beş** yaşında **Şehzâdebaşı**'ndaki **Mahalle Mektebi**'ne başlamışlarsa da on-oniki yaşlarında alâkaları içine giren eserleri yutarcasına okumuşlardır. **Kıyas-ı Enbiyâ ve Servet-i Fünûn** cildleri bunların başında gelmektedir. Zâten bu alışkanlıkları ömür boyu kendilerini tâkip etmiştir.

Böylece günler günlere eklenirken Sâmiha Ayverdi Hocamız, bir taraftan evlerindeki Selâmlık Sohbetlerinin küçük müdâvimi, diğer taraftan içinde yaşadığı aristokrat çevrenin çok iyi bir gözlemcisi olarak, son devir imparatorluk coğrafyasının ihtişamlı hayâtını, o devir âdet ve an'anelerini, millî ve dînî terbiyemizin özelliklerini, içtimâî hayâtımızın inceliklerini müktesebatlarına eklemiş, Osmanlı medeniyetinin her türlü incelikleriyle yüklü İstanbul'u, târihimizi, mâzîmizi, dilimizi, dînimizi büyük bir aşkla sevmişlerdir. Edebî şahsiyetlerinin "destan şâiri" olma özelliğini taşıyan husûsiyetleriyle de İstanbul'un Fethi, Mohaç, Mercidâbık ve daha nice zaferlerimizin şevket ve azameti ve hür ufuklara at süren akıncıların şevki ile çoşan yürekleri, daha sonraki asırlarda Rumeli ve diğer vatan topraklarının kaybı ile dağlanmış, düşman önünden kaçan Rumeli'nin hicrânını duymuş ve âdetâ zaferlerimiz ve hezîmetlerimiz gönüllerinde harman olmuştur. Böylece tâbiri câizse Türk târihinin cemâl ve celâl devirlerini içlerinde mezcederek gelecekteki "kemâl devirlerimize" ışık tutmuş, gençliğe ümit vermiş, yol göstermişlerdir.

Bu kemâl durağının, ikinci mühim nirengi noktası Türk-İslâm sentezidir.

Sağlam ve îmanlı bir âilenin içinde yetişen Hocamızı, kemâle erdirecek olan "Rahmet Kapısı"nı aralayan bir güzel hâdis, dayıları **Server Hilmi Bey**'in Galatasaray'dan mektep arkadaşları Ken'an Rifâî Hz. ile olan münâsebetleridir. Server Hilmi Bey, bu ezel arkadaşlığını, o büyük insana teslim olmakla perçinlemiş, küçük dayıları Cemâl Bey ve Melîha Hanımefendi de bu teslimiyet zincirinin bir diğer halkası olarak Ken'an Rifâî Hz. eklenince muhterem Sâmiha Ayverdi, bir taraftan da bu mânevî havayı teneffüs ederek büyümüşlerdir.

Seneler birbirini kovalayıp **13 Mart 1927** yılında karar ettiğinde, el öpüp Rahmet Kapısı'ndan içeri gererek o büyük velînin rahle-i tedrîsine oturmuş ibâdetleri, yaşayışları, hulâsa her hâlleri ile sâhib-i tertip ve

neticede kendisi de bu kapının içinde bir Rahmet Kapısı olarak kanatlarını fakire zengin, iyiye kötüye, küçüğe büyüğe, her isteyene açarak aldıklarını sebil sebil dağıtmışlardır.

Tasavvufu bir yaşayış biçimi olarak kabûl ettikleri için inandıklarını yaşamış ve bu yaşayış tarzını eserlerine de aksettirmişlerdir. Öyle ki Osmanlı Asırları, Boğaziçi'nde Târih, İbrâhim Efendi Konağı gibi târihî ve içtimâî inceleme ve araştırma eserlerini okurken sık sık âyet ve hadis meallerine rastlar, tasavvûfî eserlerini okurken de târihimizi, millî hasletlerimizi ve vatan toprağımızı bulursunuz.

Ömrünü tevhîd içinde geçirmiş, dünyâ hayâtını ukbâ hayâtı içinde, ukbâ hayâtını da dünyâ hayâtı içinde yaşamış, tasavvufta târihi, milliyeti, vatani yakalamış, vatan aşkından, târihin derinliklerinden, içtimâî meselelerin ağırlığından tasavvufa yol bulmuş, âdetâ eserlerinde bir dünyâdan bir dünyâya ulaşmış, her iki dünyâyı da birleştirmenin sırlı güzelliğini göstermiştir.

Üstelik bütün bu "tevhîd"i, bir şiir güzelliğiyle ifâde ederek, zengin, ihtişamlı ve emsâlsiz Türkçesiyle dilimize de büyük hizmetler etmiştir.

Türk milletinin îman ve kültür hayâtında mühim bir yeri olan bu mümtaz insan, 87 senelik ömründe her nefesini vatani ve îmanî uğruna tüketmiştir.

1921 de Süleymâniye İnas Nümûne Mektebi'ni bitirdikten sonra tahsillerine husûsî olarak devam etmişlerdir.

Kızları **Nâdîde Uluand** ve torunları **Sinan Uluand** ile **Gülşah Akçal** Hocamızın yolunda gayret sarfeden sâdik, vefâlı, hamiyetli evlatlardır.

İlk eserleri 1938 de yazdıkları **Aşk Budur** olmuş ve bunu tâkîben roman, inceleme ve araştırma, târih, mensur şiir ve hâtırat nevinden kaleme aldıkları eserlerin sayısı 36 yı bulmuştur. Ayrıca çeşitli kuruluş ve şahıslara yazdıkları mektuplar da cildleri dolduracak çok büyük bir yekûna ulaşmıştır.

Bütün bunlardan başka, **Kubbealtı Akademisi'nin** kurucu üyesi olarak Akademi'yi fikir ve yazılarıyla beslemiş. **İstanbul Fetih Cemiyeti**, **İstanbul ve Yahyâ Kemal Enstitülerinde** faâl üyeliklerde bulunmuş ve **Türk Kadınları Kültür Cemiyeti İstanbul Şûbesi'nin** kurucu üyeliğini yapmışlardır.

Ömrünü, çok sevdiği milletin kültür ve îmânına hizmetle geçirmiş olmaları, kadirşinas Türk milleti ve kültür kuruluşları tarafından şükranla karşılanmış ve:

1978 de Türkiye Millî Kültür Vakfı Armağını ile taltif edilmiş,

1984 de Millî Kültür Vakfı tarafından Türk Millî Kültürüne Hizmet Şeref Armağını takdim edilmiş,

1985 de, Yeryüzünde Birkaç Adım isimli kitapları dolayısıyla "Muhterem Sâmiha Ayverdi'ye seçkin eserleri ve faaliyetleriyle Türk ilim ve kültür hayatına, bilhassa gençliğin yetişmesine hizmetleri için şükranla takdim olunur." ifâdesiyle **Boğaziçi Yayınları** tarafından **Boğaziçi Başarı Ödülü** verilmiş,

26 Nisan 1986 da, Türk Edebiyatı Vakfı tarafından "millî sanata hizmetlerinden ötürü, bir plâket sunulmuştur.

Ayrıca Türk Edebiyatı Dergisi **1984** de 127. sayısında Sâmiha Ayverdi için özel bir bölüm ayırmıştır.

5 Mart 1988 tarihinde ise yazı hayatlarının **50. yılı** dolayısıyla **Aydınlar Ocağı Genel Merkezi'nde** kendileri için bir gün tertip edilerek bir plâket verilmiştir.

Yine aynı münasebetle, Kubbealtı Akademi Mecmûası Ekim 1988 sayısını kendilerine hasretmiştir.

13. 5. 1990 da Âile Araştırmaları Kurumu, bir şükran beratı ile teşekkürlerini bildirmiştir.

1992 de İLESAM kısa adı ile bildiğimiz **Türkiye İlim ve Edebiyat Eserleri Sâhipleri Meslek Birliği, Üstün Hizmet Ödülü'nü** takdim etmiştir.

Son olarak **28 Şubat 1992** de kurucu üyeliğini yaptıkları **Türk Kadınları Kültür Derneği İst. Şûbesi** minnet ve şükranlarının ifâdesi olan bir plâketi sunmuştur.

Bütün bu velûd ömrün faaliyetleriyle "Ten gömleği"nin eskidiği **22 Mart 1993 Pazartesi günü saat 10.35'de** Hakk'ın birliğine emânet edilmiş, **24 Mart Çarşamba günü öğle** namazından sonra yetiştirdiği yüzlerce evlâdı ve kendisini sevenlerin gözyaşları içinde edebiyet âlemine uğurlanırken orada bulunan **Ö. Faruk Akün Hoca, İlhan Ayverdi Hanımefendi'ye: "Bu bir cenâze merâsimi değil bir cennet seferi"** demiştir.

Evet, bu bir cennet seferi idi ama bütün evlâtları gene Anaları'nın

tercümanlığı ile tebessüm ettiler:

"Cennet neresi? dediler. Senin olduğun yerdir, dedim.

Cehennem neresi? dediler. Senin olmadığın yerdir diyecektim, ama diyemedim. Senin olmadığın yer yok ki... Âh, vallah da yok, bil-lah da yok."

"İzinden, gözünden, sözünden, özünden Allah ayırmasın. Ey Hakk'ı bildiren, ona götüren, perdeyi kaldırıp onu gösteren.. Hakk'ın vâr olduğunu, varlığın Hak olduğunu, görenin gösteren, gösterenin görülen olduğunu bildiren: Bu dünyâda o dünyâda, Allah senden ayırma-sın..."

Ve...

Tek söyleyeceğimiz bu duâya, Âmin, demek!

**SÂMIHA AYVERDİ HANIMEFENDİ'NİN
VEFÂTINA TÂRİHTİR**

**Müellifti, müverrihti, Rifâî bendesiydi hem
Mübârek pîrine, devrâna gitmiş Sâmiha Hânım**

**Teessürle işittim rihletin heyhât Ramazan'da
Bekâ iklimine Bayrâma gitmiş Sâmiha Hânım**

**Okunsun târih-i menkûtu Yâkut bezm-i vâlâda:
Cemâlullahâ dek seyrâna gitmiş Sâmiha Hânım**

1413

İsmail YAKIT

BİR DİĞER TARİH:

**Bir yarım asr ilme hizmet etti oldu ömrü tamam
Haşr ede Hayrünnisâ ile bu kulu Rabb-i enam
Gördü âsârını Yâkut dedi dilden târihini:
Sâmiha Hânım da kıldı Cennetü'l-firdevsi makam**

1993

İsmail YAKIT

Bir İstanbul Hanımefendisi:
SÂMİHA AYVERDİ'den

TÜRKÇE'NİN NAKIŞLARI

Atasözleri-Deyimler :
Tekermeler-Bilmeceler

Hazırlayan
Doç. Dr. Kâzım Yetiş

Her kütüphanede bulunması gereken bir kitap

Fiyatı: 60.000 TL.

% 25 tenzilat 45.000 TL.

İSTEME ADRESİ:

KUBBEALTI AKADEMİSİ KÜLTÜR VE SAN'AT VAKFI

KÖPRÜLÜ MEHMET PAŞA MEDRESESİ

Peykhane Sokak Nu:3 Çemberlitaş/İST. Tel: 516 23 56 Fax: 517 14 60

V.D.: Kocamustafapaşa -V.Nu:5909780018

Post. Çek. Nu: 337056

Bank. Hes. Nu.: Emlak Bank. Çemberlitaş Şb. 69895-4

SÂMIHA AYVERDİ GERÇEĞİ

Doç. Dr. Kâzım YETİŞ

22 Mart, **Sâmiha Ayverdi**'yi aramızdan aldı. Yarım asırdan fazla bir zamandır kalem tutan ve bize, unutilan, yakın olduğu kadar çok uzaklarda da kalan bir âlemden güzellikler devşiren bir el dünyamızdan ayrıldı. Türk fikir ve edebiyat dünyası Sâmiha Ayverdi gerçeğini görmezlikten gelemez. İnandığı yoldan en ufak bir şaşma göstermeyen ve durmadan yazarak ciltlerle eser vücûda getiren bu kalem, neleri, ne zaman ve nasıl söyledi? Kime, kimlere, niçin seslendi? Hangi gerçekleri mütevâzı köşesinden haykırdı?

O, kalabalıklara hitap etti, ama kalabalıklara karışmadı. Onun sesi bu bakımdan da lâhûtî idi. Onun şahsında Müslüman-Türk'ün İstanbul'da ortaya koyduğu îmânı, yaşayışı, zarâfeti, davranış şekilleri, kısaca bütün bir kültür ve medeniyetin zirvesi tecellî ediyordu. O, bu medeniyetin, ihtiyar dünyanın gördüğü en insanî medeniyet olduğunu bilen ve haykıran tek nefesti.

O bir îman âbidesi idi. Âdem Peygamber'den Hz. Muhammed'e, Hz. Muhammed'den günümüze yüzyıllar içerisinde Tevhîd'i, vahdeti gönülden gönüle taşıyan nice îman erleri geldi geçti. Günümüz, o îman erlerini iştirme yeteneğini kaybetmişti. O, o sesi duyacak kâbiliyette insanlar yetiştirmek için bir ömür harcadı. Hattâ bu yönde kalemi ve sözü bütün İslâm âlemine yöneldi. **Kölelikten Efendiliğe** bu yönde bir çalışmanın mahsûlüdür. Bu eser, aynı zamanda XIX.yüzyılın ikinci yarısı ile XX.yüzyılda hor görülen, ezilen İslâm dünyası adına verilmiş bir şahsi-

yet ve yaşama mücâdelesidir.

Onun sohbetleri, yazıları, kitapları, mektupları toplumun dengesi ve nabzıdır. Ama bu "denge ve nabız" olanı değil, olması gerekeni, olanların tutarsızlığını gösteren bir aynadır. Türk cemiyeti asra yakın bir zamandır yâni XX.yüzyılda bir yığın çileyi, ıztırâbı yaşadı. Tezatlar, tutarsızlıklar gördü. O, bu toplumun yaşadıklarının acısını benliğinde duydu. Ama iniş çıkışlarda, **"olmaz bû kadar"** denecek durumlarda o, aklı selîmi temsil etti. Anaforlara kapılanları kurtarmaya, selâmete çıkarmaya çalıştı.

Târih onun nezdinde yaşanmış ve geçmişti. Ama güne yön verecek, günü kontrol edebilecek **"Tecrübeli bir dost"** tu. Onun mâziye takılıp kaldığını düşünenler onu tanımayanlar, herhangi bir eserini okumayanlardır. Denebilir ki son dönemde günün hâdiselerini geçmişle yorumlayan, geçmişî güne ayna yapan mütefekkirlerimizin ilklerindendir. Onun tefekkür dünyâsında zaman ne düne, ne güne, ne de geleceğe saplanacak ve oradan kendini kurtaramayacak bir saplantı değildi. **Hız.Muhammed'in "zamana küfretmeyin değişen zaman değil sizlersiniz"** hadîsinin onda yaşanır hâle geldiğini görürüz. Zaman dünse, dünün karanlığına hapsedilmemeliydi. O, bunu söyler ve müdâfaa ederken geçmiş, her şeyi ile reddediliyordu. Zaman, günümüz ise, bu, yaşanan an hudayî nâbit olamazdı. Önemli olan insandı. Çünkü o dünü, günü ve geleceği berâber yaşıyordu. Buna isterse felsefe dur desin. O, insanı insan yapan değerın peşindeydi. Târih, felsefe, siyâset kısacası hemen her şey onda insan içindir. Ama bu insan, yaratılışının gâyesine uygun madde ve rûhuyla dengeli bir ikili kuran ve dünyânın yüzünü güldürecek olan insandır. Bu insan, etinin, ihtiraslarının eseri olan insan değildir. Bu insan, Hakk'a ve hakîkate teslim olmanın sonsuz hürriyetini yaşayan insandır. Bu insan, bütün enerjisini, varını yoğunu, herşeyini Tanrı yoluna sebil eden, yaratılanı yaratandan ötürü hoş gören, Hak için halka hizmeti hayâtının prensibi ve gâyesi yapan insandır. Bu insan, tabiata hoşça bakan ve onu tahrip etmeyi hiç bir zaman aklının ucundan bile geçirmeyen insandır. Bu insan, İslâm'ın insanıdır, dokuz asırdır İslâm'ın ve Türklüğün izdivâcından oluşmuş **alp erendir**.

Sâmih Ayverdi, hor görülen, ezilen ve ezilmek istenen, tu kaka edilen bütün bir değerler sisteminin 55 senelik yılmaz mudâfî idi. Bu değerler sisteminde neler yoktu? İman, Türklük ve bu ikisinin 900 senedir ortaya koyduğu her şey. Bütün bir yaşayış şekli vardı. Gün oldu o bakanlara, başbakanlara, genelkurmay başkanlarına, seslendi demeyeceğim,

haykırdı. Gün oldu bir öğretmen, bir müftü, bir imam, bir posta müvez-zii, mütevâzi bir memur onun sesinin dalgalarına takıldı. Bütün bunlarda dâimâ verdi. Karşısındakilerin yokluğunu çektiği, kültürü, insanı, davranış şeklini hattâ günü birlik yiyecek, giyecek gibi ihtiyaçlarını karşılamak için çırpındı. Türkiye'de îman yoksulluğunun insanımızı düşüreceği uçurumları, sivri uçlu dönemeçleri ilk defâ o farketti. Kominizmin Türk millî eğitimine çullanışını ve yaptığı, yapacağı tahrîbâtı canhıraş bir sesle o haykırdı. Onu susturamayanlar, gazete sâhibi kanalıyla yazılarını durdurdular. Zamânın Cumhurbaşkanı "**Susturun şu kadını!..**" diye söyle-niyordu. O haykıran zâtı Yassı Ada uçurumundan belli mihraklar kurtar-dı. Fakat o Yassı Ada'nın tahrîbâtı yıllarca sürdü, hâlâ da sürer... 1970-90'lı yıllarda Türkiye'yi içerden ve dışardan bir ahtapot gibi saran ermeni ve misyoner tehlikesini gören, tedbirleri, yapılması gerekenleri söyleyen ve bu uğurda çalmadık kapı bırakmayan, sonunda mücâdelesine tek başı-na devam eden yine o idi. Misyonerler Türk îmânını sulandırmaya çalışırken, **Selçuk** kasabası, **Efes rezâleti** hâline getirilirken, yahudilerin Fi-listin'de oynadığı oyun Selçuk ve çevresinde sahnelenirken, hırsız yaka-layan, peçeyi düşürüp gerçeği bütün çıplaklığıyla ortaya koyan yine o idi. 1970'li yıllarda ermeniler Türkiye'nin dışardaki temsilcilerini katle-derken, tek başına dünyânın kulağına ermeni gerçeğini haykırdı. O dö-nemde Dış İşleri bakanı ermeni meselesi bizim meselemiz değil, Osman-lılarla ermeniler arasındaki bir meseledir, diyor; Kültür Bakanı bir şehit anasından damlayan mürekkebe sâhip bile çıkamıyordu. Sâmiha Ayver-di, karşısında mesul bulamayınca, gayret kemerini kuşandı. Bütün dünyâya bu konudaki gerçeği ilk o haykırdı.

Sâmiha Ayverdi'de insan vardı, îman vardı, devlet vardı. Esâsen onun mücâdelesi îman+insan+devlet üçlüsü üzerine binâ ediliyordu. İmanı niçin yaşıyor, o îmanın çizdiği insan için çalışıyor, devletin ayakta durması için uğraşıyordu. Fîsebilillah, ilâ-yı kelîmetullah+ Hak için halka hizmet+ Yaratandan ötürü yaratılanı hoş görmek+ Devlet-i ebed-müddet. İşte Sâmiha Ayverdi gerçeği bu. O bir kadındı. Ama hiç bir kadın meselesinde onu görmedik: Çünkü o, evlâdı arasında ayırım yapmayan, hepsini aynı şefkat ve merhametle kucaklayan bir KADIN ANA idi.

"ER KİŞİ NİYYETİNE"

Ergun GÖZE

Sâmiha, Anne'nin hâtırası için çıkartılacak dergiye benden de bir yazı istendiği zaman, eskiden onun için yazıp "Gözümle ve Gönlümle Tanındıklarım" kitabıma aldığım yazımı okudum. Ve bâzı şeyleri ikinci defâ yazmamak için önce o makâleyi sunmayı uygun gördüm.

"SÂMIHA AYVERDİ"

On dört-on beş yaşlarındaydım... Rahmetli babam İstanbul'dan geliyordu. Sivas istasyonunda karşıladım. O zamanlar Sivas-Haydarpaşa arası, mûtaad tehirlerle bâzan kırk sekiz saati bile bulurdu... Babam zâten okumadan durmayan bir adam. Trenden indikten sonra bana, elindeki kitabı uzattı... Baktım ismi "**İnsan ve Şeytan**"... Yazan: **Sâmiha Ayverdi**...

Bir hamlede okuduğum kitap bana çok tesir etmişti. Orada şeytanı temsil eden iffetsiz genç kadının ölümü üzerine kadının elinde oyuncak olan fazîletli, görmüş geçirmiş kahramânın hürriyetine kavuştuğunu hissetmesini o yaşında ben de gönlümde duymuştum.

Değişik bir romandı... Babam kitabı okuyup bitirdiğimi ve beğendiğimi duyunca yazarı için:

"**Derviş kadın**" dedi...

1950-53 seneleri arasında da, Ankara Caddesi'ndeki bir Ermeni ki-

tapçada, Sâmiha Ayverdi'nin diğer kitaplarını gördüm ve aldım. Hasis, garip bir Ermeni'ydi bu kitapçı... Amma bu kitapları hep o basıyordu.

1953 senesi ise Feth'in beş yüzüncü yıldönümü idi. Bütün memleketi bir heyecan sarmıştı. Amma devlet bu heyecâna iştirâk etmiyordu. Biz milliyetçi gençler devletin Yunan dostluğu masalına fetih hâdisesini kurban edişine içerliyorduk. O zamanki ilericilere göre de fetih hâdisesi o kadar büyütülmemeli idi.

Yalnız İstanbul'da bir grup fethi kutlamak için gerçekten akademik bir çalışma ve büyük gayret gösteriyorlardı. Bu grubun başında **Sâmiha Ayverdi** bulunuyordu. Sâmiha Ayverdi o şiir dolu "**İstanbul Gecele-ri**"ni o günlerde yazmıştı. **Rahmetli Ekrem Hakkı Ayverdi** de "**Fâtih Devri Mîmârîsi**"ni...

1960 darbesi her şeyi tuz-buz etti. Tozdan dumandan geçilmiyor. Cemiyet kimse farkında olmadan sola yattı... Biz otuz yaşını bulmuş, hayâta atılmışları, gençler "**Ağabey önümüze düş**" diye yeniden vazîfeye çağırdılar. Bıraktığımız yerden başladık işe. Milliyetçiler Derneği İstanbul Şubesi yeniden konferanslar tertiplemeye başlayacaktı. Aklımıza gelen isimlerden birisi de Sâmiha Ayverdi idi...

Kalktım kendisine ricâya gittim... Kimsenin sokağa çıkmaya cesâret edemediği o günlerde, Sâmiha Ayverdi'yi dimdik ve hazır buldum... Derhâl kabul etti. Eski Eminönü Halkevi'ni o zamanlar talebe olup fikrî hüviyetini saklayan **İsmail Kahraman** sâyesinde aldık ve konferansı tertitledik.

Salon doldu, kapıda bekliyordum... Sâmiha Ayverdi göründü... Elinde kıvrıp boru hâline getirdiği konferans metni... Yavaş yavaş merdivenleri çıkıyoruz. Hem de konuşa konuşa... Benim hakkımda sualler soruyordu... Bir ara durdu.

– **Biliyor musunuz, benim torunum var, dedi...**

Sonra o torun, benim dâmâdım oldu...

Sonra vatanın bulutlanan havasında dostluğumuz yakınlaştı... Ve bu büyük kadını, gayretiyle, vatanperverliğiyle, hamâset duygusuyla yakından gördüm... Gördüm ki o bir "ana-kadın"dır... Ve mahvolan cemiyete bir anakuş gibi kanatlarını açıp sâhip çıkmaya uğraşmaktadır.

Amerika'da Ermeniler ilk Türk diplomatlarına kurşun sıktıkları vakit sanırım kurşunu bağrına yemiş gibi sâdece o, sarsıldı... Bütün hâriciye-

miz uyuklarken ve kurşuna rağmen uyanmamaya gayret ederken o şunu düşünüyordu: Buna karşı ne yapmalı? Ne yapılabilirdi?

Devlet bir şey yapmıyor amma ya fertler? Fert olarak ne yapmalı idi?

Bir gün beni çağırdı. Ne yapacağını bulmuş ve epeyce de yol almıştı. Amerika efkârına bu işi bir kadının, bir annenin ağzından anlatmak gerekti. Kendisini öldürülen konsolos **Bahadır Demir**'in annesinin yerine koydu ve "**ben de oğlumu öldüren Ermeni gibi intikam duygusu içinde bir insan olsaydım, bir tabanca alır onu da ben gebertirdim. Ve sizin jürileriniz de beni serbest bırakırdı. Amma ben Türk'üm, ben Müslüman'ım. Benim dînimde öç alma yoktur, adâlet vardır. Onun için şimdi size bu Ermeni iddiâsının içyüzünü anlatacağım**" diye başlayan bir giriş yazısı hazırlamıştı.

Propaganda tekniği bakımından hârika bir buluştu... Amma o bununla kalmamış, **Bahadır Demir** merhûmun annesini de bulmuş ve onu bir kitap yazmaya teşvik etmişti. Fakat yaralı annenin böyle bir şey yapacak hâli yoktu.

Bunun üzerine berâber yaralı annenin evine gittik. Karlı bir gün de Emirgân'daki evine giderek **Neşide Demir** Hanımefendi'den hazırlanacak böyle bir kitap için yardımını ve ismini ricâ ettik... Yaralı ana şehit oğlu hayrına hastahâne yaptırıyordu. Böyle bir teşebbüsü memnûniyetle karşıladı, mânevî desteğini ve ismini verdi. Şimdi iş kitabın yazılmasına, hem ciddî ve vesîkalara müstenit bir şekilde yazılmasına, matbaanın bulunmasına, kâğıdın temin edilmesine kalıyordu...

Sâmiha Ayverdi azim timsâli bir insandır. Başladığı işi bitirmesin olmaz... Ondan sonra bir gün matbaa bulundu, bir gün kâğıt... Bir başka gün yazan bulundu ve Ermeni meselesine dâir ilk kitap böyle çıktı... Dışişlerimiz daha horul horul uyuyordu...

Kitabı münâsip yerlere göndertti. Kitap bitti. Ermeni meselesi bitmedi. Daha azdı. Çünkü Dışişleri uyuyordu. Aydınlar bilimsel sosyalizmi getirmeye uğraşıyorlardı... Sâmiha Anne ise bu kitabın İngilizcesi, Fransızcası basılmalıdır derdindeydi... O sırada, hükûmet değişmiş, bu meselelere biraz daha yatkın bir hükûmet gelmişti... Birinci baskısı fisebîlillah dağıtılan eserin ikinci baskısı için para da kalmamıştı tabîî... Kültür Bakanlığı kitabı arzusuna rağmen resmen basmayı göze alamadı... Bir dev-

let düşününüz, şehit edilen konsolosunun annesinin imzâsını taşıyan ciddî ve ilmî bir eseri basmayı istiyor fakat resmen basmaktan çekiniyor... Ve bu işi gayr-ı resmî kanaldan yapıyor... Bu sefer İngilizceleri de basıldı ve Sâmiha Anne'nin Washington'daki çocukları Temsilciler Meclisi üyelerinin adres listesini temin edip hepsine gönderdiler ve dünyânın birçok yerlerine kitap postalandı, dağıtıldı...

Bu ikinci baskıdan gazetelere de gönderildi. Bir gün ziyâretine gitmiştim... Elime bir kupür tutuşturdu... **Hasan Pulur** dostumuz o zamanlar Milliyet'te yazardı... Onun bir yazısı... "Merhum konsolosun annesinin yazdığı kitabı okudum. Erzurumluyum amma bu işin iç yüzünü bilmezdim. Bu kitap sâyesinde öğrendim. Şu bizim MC hükûmetleri şunu bunu neşredeceklerine, işte böyle kıymetli kitaplar neşretseler olmaz mı?" diyerek fikrini belirtiyordu... Çünkü kitabın 2. baskısının gayr-ı resmî olarak hükûmet tarafından yapıldığını biliyordu.

Sâmiha Anne'ye gelince, onun için hizmet mühimdi, netîce almak mühimdi... Zâten her şeyi bilen bildikten sonra başkasının bilmesine de lüzum pek yoktu. Nitekim, İslâm dünyâsının fecî hâlini gördükçe kanyan yüreğiyle bir mektup kaleme almış. Onu da İngilizce'ye çevirtmiş ve postalatmış... "**Kölelikten Efendiliğe**" ismiyle Türkçesi neşredilen kitapçık da budur.

Bu büyük kadın bu büyük gayreti nereden alıyordu? İmânından ve imânının parlâtıcısı olan mürşîdinden... **Kenan Rifâî**'den... Babam, onun için boşuna "Derviş Kadın" dememişti.

Birara Ev Kadınları Derneği'ni de kurdurmuştu. İftarlar, yemekler veriyordu. Bunlar için bahânesiydi. Maksadı millî birlik ve mânevî berâberliği mayalandırmak. Böyle bir yemekte idik. Gâlibâ Taksim Gazi-nosu... Arka sıralarda bir yerde sohbet ediyoruz. Dedi ki:

- Biliyor musunuz, Ergun bey ben ateşten çok korkarım. Hayatta en çok korktuğum şey ateştir...

Ben hemen atıldım...

- Oldu mu ya Sâmiha Anne dedim... Sen de ateşten korkarsan artık...

O kadar söylediklerine dalmıştı ki, bir an anlamadı, yakîni olan bir hanım anlamış gülmeye başlamıştı bile, nitekim hemence açıkladı.

- Öyle ya Sâmiha Anne, rifâîler karışmaz mı ateşe?

Rahmetli Ekrem Hakkı Ayverdi küçüğü olan Sâmiha Anne'ye ablası

imiş gibi hürmet ederdi... Sâmiha Anne de ağabeyine öylesine bağlı idi.

Hamâset onun karakterinin mayası idi... En karanlık günlerde o dimdik durdu. Benim diyen erkeğin sesini çıkaramadığı günlerde haykırdı. Bir defâsında Harem İskeleyi'nde anarşisler "**Devrim Yolu**", gibilerden kıpkızıl bir gazete satıyorlardı. Cıyak cıyak da tehdit dolu propaganda yapıp. Sâmiha Anne ilerledi bir tâne aldı, parasını verdikten sonra, büyük bir ciddiyetle okumadan katladı ve parça parça edip fırlatıp attı...

Şirret gazete satıcısı bile "gık" edecek hâl bulamamıştı...

Bu büyük kadının bugün Türk edebiyâtında ve fikir hayâtında belli bir yeri vardır. Başlangıçta romanlar yazarken sonraları daha çok fikir eserleri vermeye başladı. Bunlardan "**Türk Tarihinde Osmanlı Asırları**" bir orijinal terkiptir... "**İbrahim Efendi Konağı**" ise roman-hâtıra-târih terkîbi arası kendine mahsus bir büyük eserdir. Onun belki en büyük eseri... Onun fikrî duygusunun kesifleşmesinden doğmuştur... Vatanseverlik duygusunun, îman duygusunun kesâfet kazanmasından...

Geçenlerde baktım yine bir kitabı çıkmış. Adı "**Bağ Bozumu**"... Anladım, hâtıraları... Zâten son zamanda hâtıralarını muhtelif kitaplarda toplamıştı. Onda hâtıra ferdî değil belki mâşerî bir hâdisedir. Onun hâfızası çok kerre cemiyetin, milletin hâfızasıdır... Amma onun vicdânî muhakkak ki milletin vicdânıdır... Her millî ve insanî mesele önce onu incitir...

Türkiye'deki misyonerlik faaliyetleri önce onun vicdânının protesto-suyla karşılaşır. Önce misyonerlerle mektuplaşarak dalâletlerini anlatır, onları İslâm'a dâvet eder mukâbeleten. Sonra oturur **Türkiye ve Misyonerlik** diye bir kitap yazar...

Onun uzun ve bereketli ömründe (Allah müzdât etsin) verdiği eserleri saymak zordur ve bu sütunu aşar... Amma onun asıl başka eserleri vardır. Bunlar yetiştirip, okutup, büyütüp millete hediye ettiği insanlardır... Bunlar bir gün bir radyo programında, bir kitapçı vitrininde, bir hayır cemiyetinde, bir devlet dâiresinde karşınıza çıkabilirler. Bilmezsiniz onları, üniformaları ve bugünün alelâde insanından farkları yoktur... Çünkü iddîaları yoktur... Amma biraz münâsebetiniz devam ederse inceliklerini, farklılıklarını anlarsınız... Çok genç yaşında bir tek çocuk doğurduktan sonra hayâtının o bölümünü kapatmış ve zarâfetini kendine alakoyduğu "neseviyyetini", dikkat, ihtimam, nezâket ve nezâfet, Ciddü himmet'e kal-

bederek, yetiştirdiği âdetâ bir daha doğurduğu mânevî evlâtlarına aktarmıştır.

Amma bana sorarsanız onun en büyük eseri, canlı ve cansız o kıymetli eserleri borçlu olduğumuz bu büyük kadındır, kendisidir. Amma o bu hususta başka bir şey söyler:

- Neyim varsa efendime borçluyum...

"Efendim" dediği Kenan Rifâî'dir..."

.....

Şimdi fânî varlığını terkedip, ebedî varlığa ilticâ eden Sâmiha Anne için daha ne yazabilirim? Son ana kadar istikâmetini koruyup, son nefesinde de Allahını anarak son yolculuğuna çıkan bu mübârek ve yiğit yolcunun hayâtından daha güzel ne olabilir?

Belki şunu söyleyebilirim. Eğer bayramın ilk günü, çok şiddetli bir tansiyon darbesiyle yatakta olmasaydım, Merkez Efendi'de ben de bulunacak ve imam efendi'nin **"Hâtun kişi niyyetine"** dâvet edeceği cenâze namazına, şeriâtin zâhirine baş kesen bir insan sıfatıyla ittibâ edecektim; amma içimden de şeriâtin bâtınına sığınarak düzeltecektim:

"Er kişi niyyetine!"

" B İ R T E B E S S Ü M D Ü O !.... "

Kemâl Y. AREN

Bir kuzucuk, meleye meleye anasını aradı durdu. Canlar dayanmadı sesine.

Çobanım benim, güzel çobanım, sen nasıl dayandın?..

" Felekler yandı âhımdan... "

Evet, felekler yandı, sen nasıl duymadın?..

.....

- Anan kim senin, dediler kuzuya?

Bilemedi.

Durdu.... Baktı, kuzu kuzu.

- Bir tebessümdü o, dedi. Bir mavi tebessüm!..

Gülümsedi.

" İşte böyleydi! " dedi.

*

* *

O, bir tebessümdü.

Hani puslu, bulanık, gamlı, kasvetli bir kış günü nerden çıkar, nasıl görünür bilinmez, hani gökyüzünün bir yerinden tatlı tatlı bir güneş yüzünü gösterir, size gülümser ya!.. İşte aynı öyle tebessüm ederdi.

O, benim semâmda tıpkı öyle görünüveren bir gülümseymeydi.

Dağlan sisler arasından çıkıveren, tertemiz, masmavi, aydınlık bir gülümseme.

O, bana, âlemime bir rahmetti.

Benim gibi daha nice, nicelerine...

.....

Asırlar evvel miydi?... Ya da az evvel belki.... bilemiyeceğim, işte vaktin birinde, " karşıma gelip, şu kâinat kitabını açtın ve:

- Oku! dedin.

" Ben, acemi fakat çalışkan bir talebe gibi, onu kelime kelime hecelelemeye başladım. "

Ben de....

" Dostlarım buna şahittir. Bir kır çiçeğinde, bir çiğ tânesinde, bir incelik su şırıltısında, zevkte, tebessümde hep senin parmak izlerini görek hızlı hızlı okuyor ve yanımdakilere söylüyordum. "

Ben de söylüyordum.

" Nihâyet yorulduğunu anlamış mıydın, neydi? Karşıma gelip bana dedin ki: - Kâinat kitabını okumak uzun sürer, kendi kitabını oku!

" Bu, o büyük kitabın hülâsası idi; onda da güzelliklerden, çirkinliklerden, zevklerden ve acılardan izler, eserler, görüşler vardı. Belki hakîkaten bu, ötekinden küçüktü, ancak kâinat kitabına sığmayan büyüklükler buna sığmıştı.

" Şaşırmıştım. Ben bunu, bu karmakarışık, sökülmez, ezberlenmez çetin kitabı nasıl okurum, diye düşünürken, gene karşıma geldin ve bana:

- Kendi kitabını okumak uzun sürer, beni oku! dedin.

" Seni mi devletlim? Acaba bu cihanda seni okumuş kim vardır ki ben bu bahtiyarlar arasında sayılayım? Benden bir olmazı istemekle, beyhûde didinip tebah olduğumu mu istiyorsun? diye haykırdım.

" O zaman tekrar yanıma geldin. Hayır, hayır.. yanıma gelmek de ne demek? Gözüm oldun, dilim oldun, tenimde ki canım oldun "

Benim de, benim de... benim de canım oldun, canım oldun.

" ve bunları, benim yerime kendin okudun. " (1)

Öyle, kendin okudun, kendin okudun.

.....

- Ben de, ben de.... deyip duracağına, sen kendi tablandakini,

(1) Sâmiha Ayverdi. Yusufçuk. 1946. İst. s. 3-4

kendin satsana..... mı diyorsun?

**Kim? Ben mi? Benim tablâm mı? Hani nerde? Nerde? Benim
tablâm var mıydı? Hiç oldu mu? Ne zaman, nerde?.....**

.....

Bir kuzucuk meleyerek anasını aramada. Canlar dayanmaz...

Çoban! Güzel çoban! Canım çoban!

Duy kuzuyu.... Ses ver kuzuya. Ser ver. Ah!.....

" Felekler tutuştu âhımdan!... "

KIT'A

Yâre de ağyâre de yâr oldu elhak yâr için
Sâmiha Anne adıyla etti dillerde karar
Söyle dil, elfin çekip "âh" ile, rihlet sâlini
Ref edip cânın mekândan bî-mekânda tuttu dâr
1408+5=1413

Mustafa Tahralı

(ANACIĞIM) SESİN GELİYOR...

İnci

Yalnızlığımın içinden sesin geliyor. **"Ben seninleyim, sen kiminle-**
sin?" diyen sesin geliyor.

Uzaklıktaki yakınlığı, yakınlıktaki uzaklığı; yalnızlıktaki berâberliği, berâberlikteki yalnızlığı; kahırdaki lûtfu, lûtuftaki kahrı anlatan sesin geliyor.

Çokluktaki 'bir'liği, 'bir'likteki çokluğu; yokluktaki varlığı, varlıktaki yokluğu; sükûndaki huzûru, huzurdaki sükûnu tattıran sesin geliyor.

Zenginlikteki fakrı, fakrdaki zenginliği; kuvvetlideki zaafı, zayıflardaki kuvveti; âhenkteki zıtlıkları, zıtlardaki âhengi öğreten sesin geliyor... Anacığım sesin geliyor.

Himmetin hizmetle, hizmetin himmetle olduğunu; gerçeklerin hayâl, hayâllerin gerçek olduğunu, olurların olmaz, olmazların olur olduğunu; 'Hak'kın tek hakikat, tek hakikatın 'Hak' olduğunu bildiren sesin geliyor.

Zulmetteki nûru, hüzündeki sürûru; hürriyetteki esâreti, esâretteki hürriyeti; derinlerdeki sevgiyi, sevginin derinliğini; coşkunluktaki sükûneti, sükûnetteki coşkunluğu; şefkati, muhabbeti, neşveyi, saadeti tannan sesin geliyor.

Gözyaşındaki ummânı, ummândaki gözyaşlarını; hicrândaki hasreti, hasretteki hicrânı; vatan-ı aslîdeki ahdi, bu âlemdeki gurbeti anlatan; dinleyen, dinlendiren, susarken söyleyen; birleyen hep birleyen sesin geliyor.

Maddedeki mânâyı, mânâdaki esrârı; cândaki teni, tendeki cânı, cândaki cânânı; bendeki seni, sendeki beni; söyleyeni, söyleneni, söyleteni; seveni, sevileni, sevdireni birleyen sesin geliyor... sesin geliyor. Söyleyen, anlatan, bildiren-tanıtan, duyuran-düşündüren, yaşayan-yaşatan, seven-sevdiren, dâimâ birleyen o güzeller güzeli sesin geliyor.

Çok uzaklardan, hemen yakından, her yerden, her şeyden; öyle özledim ki taa içimden sesin geliyor Anacığım sesin geliyor.

28.4.1993

YAHYÂ KEMAL YANILMIŞ

Nâzik ERİK

İnsan bir zamanlar doğru sandığı, beğendiği, sevdiği hattâ takdir ettiği birçok şeyde ancak yaşayınca aldandığını görüveriyor.

Akşamdanberi karşımda duran televizyon ekranında gözümü açsam da kapasam da önümden gitmiyen, kıpırdamıyan bir tek görüntü var: Yeşil örtülü bir tabut ve ona değmeğe çalışan eller, eller... Ne bir alışılmış sıra, bir düzen, ne erkân üzere kollara girme gayreti.. Tek beden, tek ruh yumağı olmuş bir küme insancık ve başlarına taç olmuş bir yeşil kutu.. Ve de parmaklarını olsun değdirebilmeği mazhariyet bilecek eller.. Onlar mı götürüyor, o mu kayıp gidiveriyor belli değil. Ekran iki metre uzağımda.. İki metrecik.. Bir uzansam, uzatsam ellerimi değer mi, değebilir mi ki!

Sabahın ilk ışıkları... Ekrandaki görüntü yine karşımda. Taçlaşan yeşil örtülü tahta kutu taşıdığı emânetten haberdar mı ki. Menzile doğru uçarken kopan kolun bile geride kalmayışına bakılırsa bilmiş, tanıyor olmalı.

Arkada bir uzun ve de sessiz kalabalık. Kendiliklerinden sıyrılmış, hasretin, ayrılığın ferdî acısını bir tarafa bırakıvermişler... Yüreciklerinin yaralanmışlığının, hayır koparılmışlığının acısını içlerine akıttıkları göz yaşlarına teslim etmiş, ancak birbirlerinin omuzlarına yasladıkları başları ile ayakta duran bir kalabalık. Ne gözyaşı, ne feryat.. İşte şeb-i arûs

zevki, şevki bu olmalı. Gidenin, giderken buluşma ve kavuşma telâşındaki haşmet o kadar büyük, o kadar güzel ki.. Yıllar ve yıllarca katlanılmış hasreti âşikâr ediveriyor.

Aslında O, yıllar ve yıllarca buna hep insanlar için, hep insanlık için katlanmıştı. Tanıdığı-tanımadığı, gördüğü-görmediği, kadrini bilen, belki de asla bilemiyecek zavallı insancıklar için.. Onlara bir damla huzur, bir katre mutluluk ve îman nûrundan bir huzme akıtabilmek için çalışarak katlandı! Son nefese kadar sâdece ve sâdece hizmetle, vermekle dolu, dopdolu bir ömür yaşadı.. Ve bu ömür boyunca dertliler O'nda devâ, hasta gönülier O'nunla şifâ buldular. Beşerî hayâtın her türlü kesâfeti ile kararıp bunalan yürekler arındı. Tesellî O'nda, ümit O'nda idi. Kırık gönüller ancak O'nda hayat buldular... İnsan olmanın, îmana ermenin, Allah'ı bilmenin zevki ve şevki ile doldular.

İşte şimdi hepsi burada.. Feryâdın bir soluk gibi yutulduğu sükûtle, yine O'nunla berâber olmanın yâhut sâdece O'nunla berâber olmanın O'na duyulan minnet ve muhabbetin saygı ve hürmetin izleri var.. Kızarmış gözler, sararmış yüzler, kurumuş dudaklardan farkına bile varılmadan dökülen zikirlerde sâdece O'nun kavuşmasına duyular rızânın, rızâ lokmasının tadı var... Evet, Şeb-i Arûs zevki işte bu olmalı..

Hayır, haklı değil! **Yahyâ Kemal yanılmış.** Sessiz gemi giderken sâhilde kalanlar her zaman elemli değil! İşte böyle rızâlı, zevkli de... Onun şevki ile mendil sallanmıyor görünse de, binlerce duâya açılan eller hep havada. İnsancıklar kadın-erkek, genç-yaşlı, çocuk-büyük değil sâdece ve yalnızca tek varlık, bir bütün olmuş insancıklar yüreklerinin sessiz feryâdı ile haykırıyorlar: **Bu dünyâda maddî-mânevî neyin varsa bizlere verdin. Açlarını doyurdun. Çıplakları donattın. Her nefesini bizlere bezlettin. Bizlere karşılıksız vermediği, Allah için sevmediği, bize biz olmağı, bize kul olmadığı, insan gibi, kul gibi yaşamağı öğrettin. Himmetinle, hizmetinle bizlere yepyeni bir can, yepyeni bir hayat verdin. Orada da şefaatinde mahrum etme...**

SÂMIHA AYVERDİ

Bayram YÜKSEL

Bir târih profesörüne gidildiğinde onunla târih hakkında, iktisatçıya varıldığında iktisâdî mes'eleler üzerinde, tabiple bir araya gelindiğinde hastalıklardan, politikacı ile söyleşildiğinde siyâset sahnesinin çeşitli yönlerinden konuşulur.

Sâmiha Ayverdi ile sohbetে oturulduğunda ise neyi merak, neyi talep ediyorsanız o mevzûdan sorup cevâbını alabilirsiniz. Bu sebeple de kendisi, kimine göre edip, kimine göre Türk târihinin analiz ve sentezini en iyi yapan bir müdekkik, bir kısım insanlara sorarsanız; îman ve tasavvuf prensiplerini çok iyi anlayıp yaşayan ve gösteren bir hâl ehlidir.

Bu satırları yazmaya çalışan kimse de bir Anadolu delikanlısı olarak eşiğinden adım attığında, kendince devlet ve milletin dertleriyle dertlendiğine kânî idi. O gün, bu gün, o, mânâ, fikir, îman ve hâl ehli sâyesinde gerçek dertlenmenin, hakîkî îmânın, katışıksız devlet, millet ve vatan sevgisinin, insan olmanın, kısacası Hz. Peygamber'in yolunda olup O'nun ahlâkı ile ahlâklanmanın ne demek olduğunu, ne mânâyâ geldiğini ve en mühimmî îcaplarını öğrenme gayreti içindedir.

Sâmiha Ayverdi, tanımış olmanın şükründen âciz olduğunu ifâde ettiği Efendisinden aldıklarını bıkmadan, bıktırmadan, usanmadan usandırmadan yılmadan yıldırımadan, dâimâ güler yüz, tatlı dil, sabır ve muhabbetle, gence yaşlıya, yerliye yabancıya, her isteyene anlatmış, söylemiş,

göstermiş, yazmış, yazdırmıştır.

Yeryüzünde onu tanıyan, onun bir işini yapmak mazhariyetine eren hiç bir kimse onda hakkım vardır, diyemez.

Nasıl olmuş da serâpa hizmet, himmet hâline gelmiştir?

Bâzılarınca cevap hazırdır : **"Bir kâmil kişinin eteğine yapışmıştır,"** iyi de yapışmanın mânâsı ne ola ki...

Cevap yine hazırdır : **"Teslim olup kendini yok ederek, ilâhî aşkı idraktır."**

Aşk nedir? Cevap : **"Ben olda bil!..."** Dönüp yine bilgisizlik noktasına gelinmiştir...

Bâzılarına göre de, Allah'ın dağa taş, kurda kuşa teklîf edip onların yüklenmekten imtinâ ettikleri emâneti idrâk ederek, onun îcâbını yapmaktır.

Emânet nedir? diye sorulsa, acabâ ne cevap verilir?

Emânet, yolculuğa çıkanın komşusuna bıraktığı, korunmasını istediği malı mülküdür, nâmusudur...

Çocuk, ana babaya emânettir. Yetim, akrabâya emânettir. Bilgi, bile-ne emânettir.

Bütün bu emânetlerden herhangi birine sâhip olanlar, onlardan kendi hesaplarına faydalanamazlar, onu kendi menfaatlerine kullanamazlar, ister maddî, ister mânevî... Aksi hâlde kul hakkı yemiş olurlar. Kul hakkı yemek de sâdece parayla pulla ölçülmez.

Çocuğunun îmansız, ırfansız, bilgisiz, kültürsüz, milliyetsiz ve dejenere yetişmesine sebep olan ebeveyn kul hakkı yemiştir, emânete ihânet etmiştir.

Peki Sâmiha Ayverdi kimdir? Sâmiha Ayverdi, umman gibidir. İçinde dolaşırsınız, eğlenirsiniz, dinlenirsiniz, gıdâlanırsınız, zevkten zevke koşarsınız. Hiç sesini çıkarmaz. Arada sırada fırtına çıkıp dalgalanırsa da haber verir. Onun kıyısına sığırırsınız. Tam teslim olursanız o engin mâvilikte emniyettesiniz demektir.

Sâmiha Ayverdi **Ümmüssabr vessâbirîn** dir... Herkesi evlât bilir. Ana muhabbeti, şefkati, dikkat ve mes'ûliyeti ile muâmele eder.

Sâmiha Ayverdi târif edilemez ki ancak tavsîf edilir....

AYVERDİ MEKTEBİ

Nermin Suner PEKİN

Sâmiha Annemiz Türk edebiyâtı târihine altın harflerle yazılacak bir yazar bir edib olmanın çok ilerisinde, Türk milletine doğru yolu gösteren nurlu bir parmak, bir mürşid, bir meş'ale olmuştur.

O yalnız genç nesillere değil kendi çağdaşlarına, devrinin münevverlerine de tesir etmiş, çok insanın hayat görüşünün, milliyet duygusunun müsbet istikâmete doğru gelişmesinde âmil olmuştur.

Sâmiha Anne hep verdi; kitaplarıyla, makâleleriyle, hattâ mektub ve sohbetleriyle... İnsanları tevhid anlayışında birleştirmek uyandırmak için kullandığı temel harç **SEVGİ VE İMAN**dı. Tevhid'de birleşme'le, birlikten doğan îman kuvvetiyle bütünleşmek, KUR'AN AHLÂKİ ile ahlâklanmak, bu yolda milliyeti sağlam esaslara bağlamak.. İşte gâyesi bu idi. Çünkü o Türk milletinin bu kökten hareketle selâmete kavuşacağına inanıyordu. Durmadan dinlenmeden yazıyor, bir taraftan da o tatlı sohbetleri, inandırıcı konuşmalarıyla gönülleri fethediyor, kafaları nurlandırıyor. Sâmiha Anne Türk kültürünün kaybolmasından büyük üzüntü duyuyor, Tanzimat'tan bu yana tâkîbedilen eğitim politikamızın millî kültürümüze zarar verdiğini görüyor, bu hastalığı içi yana yana hissediyordu. Nitekim dev adımlarla yürüyen bu ters eğitim politikası Türk gençliğini millî iman ve millî iftihar zenginliğinden mahrum etmiş, bu şartlar altında yetişen nesiller, alabildiğine kendi benliğimizden uzaklaştırılmış kendi cevherine

ve târihî mirâsına yabancı hattâ düşman olan, adı ilerici sayılan bir nesil yetişmiştir.

Bunun karşısında o millî îman ve iftihar zenginliklerimizi önümüze seren devamlı çalışmaları ile kendi benliğimizi bulmamıza ışık tutuyor. Tasavvuf felsefesinin o tesellî edici, yumuşak, içe dolan duygularla işlenmiş eserleri ile gönülleri bağlıyordu. Bu hizmetleri eserleriyle devam edecektir.

Sâmiha Anne bunlarla da yetinmiyor, mürşîdinden aldığı ilhamla bir kültür dergâhı kurulmasını istiyor. Orada Türk edebiyâtını, dilini örf ve âdetlerini konferanslar, mecmualarla geliştirip daha yakından yaşatmak için merhum ağabeyi **Ekrem Hakkı Ayverdi** ve onun muhterem zevcesi **İlhan hanımefendi** ile el ele vererek **Kubbealtı** ismi altında bir millî kültür akademisi kuruluyor.

Bugün Sâmiha Anneden feyz almış, millî benliğini kavramış, hakîkî târihine sâhib çıkmış kendi millî kültürümüzü müdâfaa edebilen îmanlı nesiller çok şükür ki yetişmiştir. Dalâleti hakikat kabul eden gâfillerin karşısında millî şuurun ışığı ile doğruyu eğriden faydalıyı zararlıdan ayıran îmanlı kimseler boynu bükük beklemiyor.

Türk'ün sevgili anası!.. Senin açtığın ışıklı yoldan senin gâylene erişmekte olan bir irfan ordusu yetişmiştir. Çünkü sen çekirdekten sulamağa başlayarak bu nesilleri bütün gayret ve samîmiyetinle sevgi ve şekfatinle yetiştirdin.

Gönüllerimize sevgi meş'alesini sen yaktın, Güzel ahlâkî edebî, Türklüğün ne demek olduğunu, dînimizin verdiği tatlı hoşgörüyü, hep senden, senin eserlerinden içtik.

Okullarımızda, Üniversitelerimizde bir takım bilgiler öğrendik, kimimiz doktor kimimiz mühendis, hukukçu, öğretmen olduk; ama mânevîyâtımız senin mektebinde zenginleşti. Ne mutlu bize bir Sâmiha Annemiz vardı. Bugün hâlâ senin direktiflerinden feyz alan **Ayverdi mektebi** bir mânevîyat üniversitesi olarak gelişerek devam ediyor ve edecektir.

Ümitsizliğin karanlığına düşmeden çalışan ve çalışacak olan senin evladların nesil nesil yetişti. Türklük ve insanlık adına milletimizi varmak istediğin gâyeye eriştirecek evladların millî kültür mücâdelesinin anahtarını senden aldılar. Işıklandırdığın yolda yürüten irfan ordusu hiç te kü-

çümsenemez. Dimdik ayaktaadır.

Hayır! Sâmiha Anne ölmedi sâdece mekân değiştirdi. Cennetinde istirahatata çekildi. Rûhun rahat olsun. Elbet bir gün muzafferiyet bizim olacaktır. Türklüğün sevgili anası büyük insan sen dâimî şeb-i arusdasın...

Mevtin sana bayram
Ayrılığın bize mâtem

.....

SORDUM, SÖYLEDİ!..

Tuncer TÜRKKAN

- Dedim* : Mesleğin nedir?
Dedi ki : **Hancı.**
Dedim : Dünyâ'da nasıl yaşadın?
Dedi : **Yaşayan Ölü.**
Dedim : Dünyâ'da ne gördün?
Dedi : **İnsan ve Şeytan.**
Dedim : Dünyâ'da ne lâzım?
Dedi ki : **DOST.**
Dedim : Mekânın neresi?
Dedi : **Küplüce'deki Köşk.**
Dedim : Hangi Konak?
Dedi ki : **İbrahim Efendi Konağı.**
Dedim : Hangi asırdansın?
Dedi : **Osmanlı Asırları.**
Dedim : Asırlardan biraz bahseder misiniz?
Dedi : **Hey Gidi Günler Hey.**
Dedim : Zaman nedir?
Dedi ki : **Batmayan Gün.**
Dedim : Hâtıran var mı?
Dedi : **Hâtıralarla Başbaşa.**

- Dedim : Hiç gezdiniz mi?
Dedi : **Yer Yüzünde Birkaç Adım.**
Dedim : Hâlimiz nicedir?
Dedi : **Ne İdik Ne Olduk.**
Dedim : Ya Türkiye?
Dedi : **Misyonerlik Karşısında Türkiye**
Dedim : Hangi sebeple?
Dedi : **Türk-Rus Münâsebetleri.**
Dedim : Kaybettiklerimiz?
Dedi ki : **Ah Tuna Vah Tuna.**
Dedim : Ne olabiliriz?
Dedi : **Kölelikten Efendiliğe.**
Dedim : Ne zaman?
Dedi : **Bağ Bozumu.**
Dedim : Nasıl geliriz?
Dedi : **Millî Kültür Mes'eleleri ve Maârif Dâvâmız.**
Dedim : Aşk nedir?
Dedi : **Ateş Ağacı.**
Dedim : Ahlâk nedir?
Dedi : **Kur'an Ahlâkı.**
Dedim : İbâdet nedir?
Dedi : **Mâbedde Bir Gece**
Dedim : Hoca kimdir?
Dedi : **Mesihpaşa İmamı.**
Dedim : Pâdişah kimdir?
Dedi : **Edebî ve Mânevî Dünyâsı İçinde Fâtih.**
Dedim : Başka kimler?
Dedi ki : **Âbide Şahsiyetler.**
Dedim : Kuş dilinden anlar mısın?
Dedi ki : **Yusufoğlu.**
Dedim : Âsitâne neresidir?
Dedi : **İstanbul Geceleri.**
Dedim : İstanbul nedir?
Dedi : **Boğaziçinde Târih.**
Dedim : Sizi çok üzdük.

- Dedi* : ***Aşk Bu İmiş.***
- Dedim* : *Bir sual de siz sorar mısınız?*
- Dedi* : ***Yolcu Nereye Gidiyorsun?***
- Dedim* : *Peki siz nereye gidiyorsunuz?*
- Dedi* : ***Bir Dünyâdan Bir Dünyâya***
- Dedim* : *Hangi Kapıdan?*
- Dedi* : ***Rahmet Kapısı'ndan.***
- Dedim* : *Nereye kadar gideceksiniz?*
- Dedi* : ***Son Menzil.***
- Dedim* : *Biz ne yapacağız?*
- Dedi* : ***Sohbetler.***
- Dedim* : *Ya Çocuklarımız?*
- Dedi* : ***Mektuplardan Gelen Ses.***
- Dedim* : *Hangi kitabı okurlar?*
- Dedi* : ***20. Asrın Işığında Müslümanlık.***
- Dedim* : *Hangi Han'da konaklıyorsunuz?*
- Dedi* : ***ŞEHİR-HAN'da***
- Dedim* : *Daha neler?*
- *Bu sefer konuşmadı. Kimsenin yapamadığı tebessümüyle uçup gitti.*

MERHABA

- Sâmiha Anneme -

*Kaçan söz idem deyu oturup yazmağa
Bir gözünen ala götüre, merhaba!*

*Merhaba sâhibem ki uykular yanıptır
Görünmenin son ucunda dahi uyanıptır*

*Sâhibim, sâhibem, garib ola, cihan n'ola
Sevgili konuk gele gönüle, cihan n'ola*

*Sevi ile secde ede başlar, gözler ağlaya
Cihan geçip kendiliğinden gide, cihan n'ola*

*Bir dem gele, cihan kalmaya, senle ben kalmaya
Tutuşa son uçların benleri, cihan n'ola!*

Ben ile Ben olanda ağlayıp gülen kalmaya

*Gene varolup uçlarda bile oynaya
İçi ezik ayrılıktan, ağlayıp güle oynaya*

*Bir görünüp bir gayb ola, döne döne oynaya
Garib bunda ölüp gide, ya ne güne oynaya*

Can ü gönülden çağırıp çağırılar, merhaba!

*M. Rami AYAS
Manisa, 20 Ağustos 1959*

NELER DEDİLER:

Merhûme, kişiliği ile de eserleri ile de güzel ahlâkı tamamlamak için gelen Fahr-i Kâinât'a elyak kullardandır. Terk-i terkte gördüm onu. Aşk Sultana kalbinde idi. Allahın rahmeti eksik olmasın. Âmin.

Tarik BUĞRA

Bize öğretildiğine göre: Kâinat, bütün güzellikleriyle idrak edildiğinde ve yaratılış nizam ve âhengiyle anlaşıldığında hayat; Allah'dan gelip ona dönmenin zaman parçasıdır. Hayatı böyle yaşayanlar, çevrelerine insanın yaratılışındaki güzelliği ve bu güzelliğin îcâbı olan hareketi talim ve tedris ederler. Nezâhat, nezâket, şefkat, sevgi, rahmet velhâsılı mükemmeliyeti yaşayıp öğretirler. Çevrelerini muhabbetin nûruyla aydınlatıp ve hilkatın, sevginin kudretiyle mümkün olduğunu anlatırlar.

Sâmiha Ayverdi Hanımefendi (Allah'ın rahmeti üzerine olup, Allah ondan razı olsun), Allah'ın sırrına mazhar olan anlattığımız sevgili kullarındandı. Aldığı ilâhi zevki isteyenlere vererek ve gönüller sultanı bir ruh annesi olarak yaşadı ve aslına rucû etti.

Yüce Allah hepimizi rahmetinde buluştursun.

Aydın BOLAK

Sâmiha Ayverdi, millî edebiyatımızın seçkin bir siması olarak edebiyat tarihimizdeki yerini aldı. Çok iyi Türkçe öğrenip yazan bir nesildendi. Buna, fitrî dehâsını eklemiş, ortaya o çok güzel, âhenkli, mantıklı, metîn, kunt Ayverdi üslûbu çıkmıştı. Türk fikir tarihinin en büyük akımı olan tasavvufun son kudretli temsilcilerinden biri olması, üslûbunu vurguladı. Aynı zamanda son Osmanlı hanımefendisi idi. Hayatının son ânına kadar bir meşale gibi

nasîbi olanları aydınlattı. Müslüman, Türk ve Osmanlı olarak doğdu, yaşadı ve öldü. Romanları, denemeleri, yazıları, Türk klasikleri arasındaki vaz geçilmez yerini her zamana muhafaza edecek, gelecek nesillere de zevk verecek, yol gösterecektir.

Yılmaz ÖZTUNA

Sâmiha AYVERDİ Hanımefendi, Türkçe'nin ufuklarında parlayan bir yıldızdır. Dünyamızı kendisinin madden terketmesi, ışığının da bizden ayrıldığı manasına gelmiyor. Bıraktığı eserlerin gücü ve değeri milletimizin yeryüzünde var olduğu müddetçe azalmayacaktır. Ayverdi, gelip geçiciliklere, moda akımlara, köklerden koparak elde edilen değişikliklere hiç itibar etmedi. Böyle olanların aktüalitede takılıp kalarak çıkardıkları saman alevlerinin yıldız sayıldığı dönemleri yaşadı; fakat mekan tuttuğu ufuklardan gerçek yıldız parıltılarını sundu. Popülizme yüz vermemesi, O'nun tarihimize, dilimize ve kültürümüze derin bir imanla bağlanmasından kaynaklanıyordu. Bazan parlak yıldızların önünü bulutlar sarar da gökte yıldız yok sanılır. Oysa bulutlar geçici, yıldızlar kalıcıdır. Sâmiha Hanımın eserleri gönlümüzün dilediği ve hakettiği ölçüde yaygınlaşmadı ise, bulutları gökyüzü sanma gafletine düştüğümüzündür.

Bir halk türkümüzde, "Sular başın vurur taştan taşlara / Çağlar çağlar söyler dostun adını..." denilir. Türk milleti de zaman başını taşlara vurarak da olsa, Yüce Allah'ın kendisine açmış olduğu mecrada varlığının şuurunda olarak yol almaya devam ediyor. Fakat Sâmiha Ayverdi gibi sanatkar aydınlarımızın farkına tam manasıyla varmış olsak, başımızı taşlara fazla çarpmadan da "ebed müddet" yolculuğumuzu sürdürmek mümkündür.

Çoğu aydınlarımız sayılı günler içinde fikir şaşkınlığı içinde bulunurken O, asırların muhasebesini yaptı, ince süzgeçlerden geçirerek geleceğe sundu. Fikir ve inanca estetiğin ve sevginin ışıklarını kattı. Makamı, eserlerinin dünyası gibi aydınlık olsun.

Yahya AKENGİN

O, çocukluğumu, çocukluk hayallerimi güzelliği ve vakarıyla süsleyen, benzemesi ve erişilmesi güç bir ideal gibi gördüğüm nârin ve zarîf bir İstanbul Hanımefendisiydi. Sâmiha Ayverdi Hanımefendi çok daha derin, çok daha değişik hasletleriyle gençlik yıllarıma mânâ kazandırdı. Sanki o zamana kadar gizli kalmış muhteşem bir hazînenin kapakları açılıvermişti. Bu hazine iman, ahlâk, fazilet, sevgi, ilim, zengin bir geçmişe vefâ ile bağlılık gibi baha biçilmez cevherlerle doluydu. Bu kültür hazînesinin muhtevâsı İstanbul Türkçesinin en güzel ifadesiyle ciltler dolusu kitaplar hâlinde duygu ve düşüncelerimi bezemeye başlamıştı. bu zevkli bezeniş yaşadığım müddetçe sürecek.

Şimdi ondan mahrum mu kaldık? "Evet" diyemeyeceğim. İyiye, güzele, doğruya, sevgiye kısaca maddeden mânâyâ götüren o eserler bizimle oldukça bir mahrûmiyetten söz edilebilir mi? O aziz varlığı belki gözlerimizle göremeyeceğiz, o ince mübârek eli tutup öpemeyeceğiz, yalnız mânâyâ değil, dünyaya âit müşküllerimizi de halleden sesi duyamayacağız. Ama o, eserleriyle, şahsiyetiyle his dünyamızda, tefekkür âlemimizde, en güzeli "Tanrı Durağı" gönlümüzde dâimâ bizimle olacaktır.

Çünkü Sâmiha Ayverdi Hanımefendi, Hak ve hakikat yoluna ebedî açık kalma saadetine ermiş bir "Rahmet Kapısı"dır.

Dr. Müjgan CUNBUR

Neler Yazdılar:

BİR TARİH KAPANDI... SÂMİHA AYVERDİ (1906-1993)

Muhiddin NALBANTOĞLU

Türk millî kültürünün, roman, deneme, hatırat ve araştırma alanlarında olduğu gibi, toplum hareketlerine katılması ve sayısız öğrenci yetiştirmesi ile de örnek bir hanımefendi, 22 Mart 1993 günü Hakk'ın vasi rahmetine kavuştu. Ellibeş yıl gibi yarım asrı aşan bir zaman kalemını bu aziz milletin millî ve manevî değerlerini anlatmaya hasreden, etrafında gerek kuvvetli şahsiyeti ve gerekse temsil ettiğı tarihî misyonun getirdiğı asaletiyle bir **Ayverdi Efsanesi** uyandıran **Sâmiha Ayverdi** anne dünyamızda yok artık...

Kendilerini yakından tanımak mutluluğuna erdiğim yılların üzerinden günü gününe tam kırkbeş yıl geçmiş, 1948'li yıllarda çalışmakta olduğum müesseseye çok zaman kendisi gibi edip, romancı, denemeci, röportaj ve makaleleriyle tanınmış dört arkadaşı ile beraber gelirlerdi. **Nezih Araz**, **Sofi Huri**, **Safiye Erol** ve **Sâmiha Ayverdi hanımefendiler**, ne kadar uyumlu bir görünüm meydana getirirlerdi. **Edirnekapi** yolu üzerindeki evlerine de yine ilk defa o yıllarda giderdim. Ağabeyisi **Ekrem Hakkı** beyefendi rahmetlinin bir ara editörlük de yaptığı yıllardı. Üniversite kitabı olan **İdare Hukuku'nun Umumî Esasları**'nı yayınlıyordu. **Karaköy**'deki küçük bir bürodan da bu yayınları **Nidai Bey** adlı bir zat yönetiyordu. Demek ki o zamanlar **Sâmiha** annenin yazı hayatının sekizinci yılıydı. Fakat, o kısacık zaman dilimi içinde ne kadar çok eseri yayınlanmıştı: **Aşk Bu imiş**, **Batmayan Gün**, **Mâbedde Bir Gece**, **Ateş Ağacı**, **Yaşayan Ölü**, **İnsan ve Şeytan**, **Son Menzil**, **Yolcu Nereye Gidiyorsun?**, **Mesih Paşa İmamı**, **Yusufçuk** gibi herbirinin hemen her ke-

limesi bir kuyumcu inceliğiyle, güzel Türkçe'mizin en temiz diliyle kaleme alınmış, birbirinden güzel tam on romanı yayınlanmıştır. Bunlardan ilkinin baskı tarihinin 1938 olduğunu da kaydedelim. Demek oluyor ki hemen her yıl bir romanı yayınladığı gibi, bazen de yılda iki romanı yayınlanmıştır. Daha sonraki yayın hayatında yalnızca bir tek romanı, **İbrahim Efendi Konağı** yayınlanmıştır. Bu arada yine en değerli eserleri arasında sayılmaya hak kazanmış altı hatırat kitabını da kaleme alıyordu. Bu güzel hatıraları ile ve özellikle, **İstanbul Geceleri**, **Edebî ve Mânevî Dünyası İçinde Fatih**, **Boğaziçi'nde Tarih** gibi eserleriyle ve bütün bunların içinde kendi sahasında yazılamayacak kadar eşsiz bir mucize eser diyebileceğimiz **Türk Tarihinde Osmanlı Asırları** ile **Yahya Kemal**'in şiirde ve nesirde yaptığını devam ettirmiştir. Ayrıca, **Türk kültürünün millî meselelerini inceleyen eserleri yanında misyonerlerin içyüzünü ortaya dökerken Misyonerlik Karşısında Türkiye** eseriyle, **Türk Rus Münasebetleri ve Muharebeleri** adlı araştırması ile de adını kültür tarihimize unutturmayacak kadar büyük hizmetlerde bulunmuştur. **İstanbul**'un hepsi de birer kültür adamı olan, değerli insanlar yetiştiren köklü bir ailesinden gelmektedir. 1906 yılında **İstanbul**'un **Şehzadebaşı** semtinin **Toprak Sokak Mahallesi**'nde doğmuştur. **Babası Piyade Yarbay İsmail Hakkı Bey**, annesi **Meliha Hanım**'dır. **Osmanlı-Türk** mimarisi üzerindeki araştırmaları ve âbide heybetindeki eserleriyle de tanınmış olan **Fetih Cemiyeti**'nin kurucusu ve uzun yıllar başkanlığını yapmış bulunan **Ekrem Hakkı Ayverdi**'nin hemşiresi idi. **İsmail Hakkı Bey**'in babası ise bir taraftan **İsfendi-yaroğulları**'na kadar uzanan **Bolu**'dan **İstanbul**'a gelen ve 1866 **Girid** isyanını bastırmak üzere gönderilen orduda bulunan ve orada şehit olan **Hasan Bey**'dir. **Meliha Hanım**'ın ecdadı ise **Kanunî'nin Budin Seferi'ne katılmış ve orada şehit düşmüş (1541) Bektaşî dervişi Gülbaba**'ya kadar uzanır. Çok dikkatli ve hassas bir gözlemci olan **Sâmiha Hanımefendi**'nin, aynı zamanda oldukça kuvvetli bir hafızaya da sahip olması yanında Türkçe'nin o emsalsiz şiiriyetini kavramış bulunması Türk kültürü ve edebiyatı için birbirinden güzel eserler meydana getirmesini sağlamıştır. **Eserleri Türk milleti ile beraber yaşayacak olan Sâmiha Ayverdi'nin ismi de bu milletin hafızasında ebediyete kadar yaşayacaktır. Allah makamını cennet eylesin...**

Cenazesi bugün, 24 Mart 1993 Çarşamba günü öğle namazından sonra **Merkez Efendi Camii**'nden kaldırılacaktır. Değerli okuyucularımıza duyururum.

24 MART 1993 TERCÜMAN

SÂMIHA ANA

Ahmet KABAKLI

Türk milleti maneviyat büyüklerinden birini daha, beka mülküne uğurladı. Büyük Allah'ın "**Rabb**" (terbiye edici, eğitici) sıfatı, ona rehber olmuştur. Allah sevgisi, tarih, vatan yolunda insan yetiştirmek, yetişmiş olanları güçlendirmek, teşvik etmek, gayb'ı ve büyüklükleri millete sevdirmek Samiha Ayverdi hanımefendi'nin son nefesine kadar vazgeçmediği vazifesi olmuştur. Kendi nefsi, kendi menfaati hattâ kendi hayatı yoktu sanki. Onlar, inanmış olduğu **gayb**'ın ve yüceliklerin tebliğlerini millete anlatmak için harcadığı akçelerdi.

Seksen yedi yıl... Fakat ne mükemmel ölçülerle, yaşanmış ve inanılmaz doruklara adanmış bir ömür. Allah hükümrânlığını, tarih saltanatını, vatan törelerinin, islâmî millî terbiye ve ahlâkımızın hazinelerini, şaşırmaz kriterlerle vatan evlâtlarının önlerine sererdi. Öyle bir gönül, öyle bir dava adamı ki, evinde yakınları arasında ve hattâ son hasta yatağında bile konuşmaları sadece manevî yüceliklere ilâhi aşka, vatani ayakta tutan güçlere dairdir. Sevgileri sonsuz olduğu kadar öfkeleri de unutulmaz. Hiddet ve buğzu belki doğrudan doğruya imânsız ve kötülere bile değildir. Ama, inancımıza, maneviyâtımıza, milletimize düşman olanları asla bağışlamaz. Riyakârlar ve hele mukaddes dinimizi istismar edenlerle sürekli cihad halindedir.

Geniş çevreler, bu değerli romancıyı, bu eşsiz hatıra yazarını, genç aydınları, samimiyet ve bilgi cazibesinde toplayan bu kâmil insanı "**Samiha Ana**" diye anarlar. Bu yüce sıfatın ona hayranlarınca tevcih edil-

mesini uzun yıllar dinledim; fakat kendim kullanmamıştım. Şimdi onu aramızdan alıp Hak'ka yürüten ecel, bu "ana" sıfatının ona ne kadar yakıştığını bana derinden hissettirdi. "**Ana**" kelimesi hele bizim dilimizde ve bizim **analarımıza** bakarak ne mübarek bir kavramdır. Ana, uzaklaştıkça, büyüyendir. Ana, kaybettiğimiz zaman, daha fazla kazanılan; ana, biz ne kadar yaşarsak yaşayalım, aklımızdan çıkmayandır.

Çocukların, ailelerin, derneklerin, şehirlerin hattâ milletlerin **Ana**'ya en fazla ihtiyaç duydukları, bazan analarından ve babalarından bile kuşkulandıkları şu bataklık zemininde, eski şairin eski mersiyesi ile soralım:

"-Anam, bu nice seferdir ki ihtiyâr ettin?"

Hayra, millî kültüre, islâma, ilme, terbiyeye hizmetten ibaret ne güzel bir ömür...

Türkiye'deki ve İslâm âlemindeki Cumhurbaşkanlarını, kırılları, şah'ları bile devamlı kontrol eder, onları uyarmaktan hoşlanırdı. Her görüşmemiz, mutlaka "iktidar sahiplerine" yeni bir mektubu ile donatılmış olurdu. Ziyaretine gitmemiz, bizim gibi, ona da saadet idi. Heyecan, kaygı, sevgi, ilâhî mertebelerde seyerân, kendince tarih ve iman ibrişimlerinden örülmüş bir dünya, bize bahşedilen ziyafetleriydi.

Öylesine ki, son günlerine kadar, en azından telefonlarla Samiha Ayverdi hanımefendinin tavsiyelerini, arzularını dinlemek, bize kuvvet verirdi. Türk Edebiyatı dergimizin son sayılarına kadar ne yapıp edip, bir yazı yetiştirdi.

Romancı ve hatıra yazarı Sâmiha Ayverdi hanımefendiyi, 5 cildlik Türk Edebiyatı kitabımın, son (beşinci) cildinde anlatmaya çalıştım. Ayverdi'nin "insanlığını" anlatabilmek ise gücümün üzerindedir. Daha ilhamlı kalemler onu devam ettireceklerdir. Ağabeyisi **Ekrem Hakkı Ayverdi**'nin ardından Sâmiha Hanımı da sevilenlerin cennetine uğurladık; kalanlarına, onun yetiştirdiği seçkinlere, Arkadaşım **İlhan Ayverdi**'ye kızı Nâdide hanımefendiye başsağlığı dilerim.

Türlü sahalarda, otuzdan fazla eserler vermiş... Kendi giderken bile yaşadığı devirlerden ve hayat üslûbundan, "**ballar**" sunarak milletimize hediye etmiştir. Kitaplarını okuyunca bir cihan bulacaksınız. **Yazar ana**'ya, gönümün sesi ile rahmetler niyaz ederim. Kitapları ve o kitaplar üzerine lûtfederek bize yazdığı ithaf satırları lezzetine doyum olmaz sohbet armağanlarıdır.

AYVERDİ'NİN ARDINDAN

Prof. Dr. Mim Kemal ÖKE

Yurtdışında okumanın dezavantajı, Türk kültür tarihine mührünü vuranları **tanıyamamak** olmalı herhalde.

Ben de **Sâmiha Ayverdi** Hanımefendi'yi eserleriyle tanıdım.

Bir tarihçi olarak, "**Türk Tarihinde Osmanlı Asırları**"ndaki şu giriş, genç bir öğrenci iken ne kadar etkilemişti beni:

"Türkler'i, gerek **Selçuklu** gerek **Osmanlı** devirlerinde vâsıl oldukları medeniyetlerini meydana getiren ve terkipçi şuuruyla tarihin sahnesine çıkaran ve bu oluşu vücuda getiren sırlar nelerdir?

İşte bu **tılsımı** bulmak, geçmiş adına ne kadar mühimse, hâl ve gelecek namına da o kadar ehemmiyetli ve lüzumludur. Hem o kadar ehemmiyetli ve lüzumludur ki, bu şifre çözülmedikçe Türklüğün istikbâlini açacak anahtarı bulmak kaabil değildir.

Şuna inanmak yerinde olur ki, devrini tamamlamış ve ilmin hafızasına devrolmuş bu tarih realiteleri, vakti geçmiş, vazifesi tamamlanmış keyfiyetler değildir. Belki geleceğin temellerini teşkil ettiği için, cemiyet olarak, büyük bir uyanıklık ve şuurlu bir tecessüsle üstünde durmamız gereken gerçeklerdir. Zira istikbâlin kulağına söylenecek söz, gözüne gösterilecek istikamet, vadesini tamamlamış bu tarih hazinesinin derinliklerinde saklıdır."

Daha sonraları o muhteşem kalemin hatıra türü eserlerini zevkle

okuyup, kaybettiğimiz mazii bulduk.

Akabinde kaynağı bulduk.

En son **çocuk iftarı** vesilesiyle çocuklara nasihatlerini şu sütunda yayınlamıştım.

Ve dün akşam, onun "**Kenan Rifâî ve XX. Asrın Işığında Müslümanlık**" adlı eserini okuyordum.

"Dinin ferdî fonksiyonu ise bu sosyal gayeyi tahakkuk ettirmek yolunda ferdin fert olarak yetişmesi ve bunun için lazım gelen manevî terbiye ve nefis mücadelesine dayanır. Bu fikrini belirten bir konuşmasında Kenan Rifâî diyor ki:

"Bilmeli ki hayâtın esâsı îmandır. Îmânın rûhu da ameldir. Îmânın kemâli Allah sevgisidir. Amelin kemâli halk sevgisidir. Yanî esas olarak insan, halkın Hak'tan ayrı olmadığını bilmelidir. Bir kısım insanlar halkı zâhir, Hakk'ı bâtın görürler. Bir kısım insanlar ise bu kanaatin aksine sâhiptir. Üçüncü kısım ki saadet sâhipleridir, bunlar, Hakk'a hitab etseler halkla ve halka hitabetseler Hak'la muâmele ettiklerini bilirler.

Hulâsa, havf u hüzünden âzâd olan insanlar Hakk'ı seven, yâni halka şefkat, merhamet, af, hilim ve sabırla muâmele eden ve bunun için de kimseyi incitmeyen ve kimseden incinmeyenlerdir."

Allah rahmet eylesin.

26 MART 1993 - TÜRKİYE
TARİH SÜZGECİNDEN

MANEVİ ANNEANNEMİN ARDINDAN

Aliyar DENGİZ

Dostlar, benim adım sizlere biraz değişik gelebilir. Evet, "**Aliyar**" adı, öyle pek rastlanan bir isim değil. Adım, "**Büyük sevgili**" anlamına geliyor ve bu ismi taşımaktan büyük gurur duyuyorum. Çünkü, bu adı bana manevi anneannem **Sâmiha Ayverdi** vermiş.

... Ve, pazartesi akşamı evimin telefonu çaldığında acı bir haberle karşı karşıya kaldım. Manevi anneannem vefat etmişti.

Boğazıma bir şeylerin düğümlendiğini hissettim. Ne diyecğimi bilemiyordum.

Galatasaray'da yatılı okurken hiç tanımadığım manevi teyzelerimin beni ziyarete gelmelerini, anneannemin beni merak ettiğini söylemelerini, bana ondan armağanlar getirmelerini anımsadım birden.

Sonra manevi anneannemi ziyaretlerim. "Bana yol göstermesini, sık sık karşı karşıya gelemesek bile, postadan çıkan kitapları, mektuplarıyla beni aydınlatmasını.

Gazeteciliğe başladığım zaman gönderdiği uzun mektubuyla bana sorumluluklarımı anımsatmasını hatırladım birdenbire...

Evet dostlar, manevi anneannemi fiilen yitirdim ama, onun manevi korumasını hayatımın her anında hissettiğim gibi, yine hissediyorum. Zaman zaman bana hatırlattığı sorumluluklarım, şimdi omuzlarımda biraz daha ağır..

Evet dostlar, biraz da özeleştiri yapmak istiyorum. Ne yazık ki, manevi anneanneme, onun bana yakın olduğu kadar yakın olamadım. Daha bir, iki ay önce manevi teyzem yine beni aramıştı ve beni bulamayınca, benim hakkımda eşimden aldığı verileri anneanneme aktarmıştı.

Büyük bir boşluğun içindeyim sanki. En büyük pişmanlığım da, 2 yaşına gelen oğlum **Alinur**'u bir kez bile anneannemin elini öptürmeye götürmemem oldu.

Daha birkaç hafta önce çocuk iftarına yaşı daha çok küçük diye göndermemiş, "**Bir sonraki Ramazan'a inşallah**", demiştim. Umarım, oğlum Alinur, bundan sonra **Sâmiha** anneannemin bizlere bıraktığı nuru canıgönülden alır.

Hepimizin başı sağolsun...

GÜNAYDIN - 26 MART 1993

ÖTESİ BERİSİ

AZİZ BİR İSTANBULLU

Nezihe ARAZ

Bayramın birinci günü İstanbul gerçek bir İstanbullu hanımefendiyi kaybetti. Türünde tek, yerine konulacak ikinci bir örneği olmayan, İstanbul'u son nefesine kadar yaşamış ve son nefesine kadar, inandığı ilkeler adına kalemını elinden bırakmamış bir İstanbullu. O belki de bir anlamda, kaybettiğimiz eski İstanbul'un son kalesiydi.

İnancına katılmayanlar, sahiplendiği değerler sistemini tartışanlar çıkabilir, eski bulan, yeni bulan, kısası onun hakkında şöyle ya da böyle fikir yürütenler olabilir. Elbette olacaktır.

Bu çeşitli davranış biçimleri çizgi üstü her insan için söz konusudur. Ama hava ne olursa olsun, onun şimdi erişmiş olduğu noktayı değiştiremez. Sâmiha Ayverdi hanımefendiden söz ediyorum. Değerli yazar ve düşünür.

O, gerçekten İstanbul'u özünde toplamış, İstanbul medeniyetinin, Türkçesi'nin, estetiğinin, zarafetinin canlı bir temsilcisi olmuş, tasavvuf felsefesini bir yaşama biçimi olarak içine sindirmiş, kısası bütünlenmiş bir temsilci, bir "**eser-i İstanbul**"du.

İnsanların, devam edip diploma aldığı klasik üniversiteleri gibi, formel olmayan kendine özgü, hayatını zenginleştiren özel üniversiteleri de vardır. Sâmiha Ayverdi, benim bu özel üniversitelerimden biri, başta gelenlerden biriydi. Elli yıla ulaşan bir beraberlik içinde, ondan neler öğ-

rendiğimi düşünürken onu kaybetmenin acısı yanında gizli, anlatılması güç bir mutluluk da yaşıyordum.

Ben İstanbul Türkçesi'ni ve anlamını, değerini, çok eski yıllarda ondan öğrendim. İstanbul sevgisi, İstanbul'u sahiplenmenin ne demek olduğunu, bir uygarlığın özünü, imbiklerden süzölmüş özetini görebilmenin yolunu, yöntemini onunla yaşadım. İnsan ilişkilerindeki inceliklerini, önemli noktalarını, düşünme ve sürdürme koşullarını o üniversitede tartıştım, seminerler yaptım, tezler yaptım. Kâh puan kazandım, kâh puan kaybettim. Amacım ne diplomalardır, ne bu konulara verilen ödüller. Sanıyorum onun ilkeleri bağlamında tanıdığım, öğrendiğim bir dünyayı ondan bir kuşak sonra yaşayan "**fikri hür-viddâ hür**" bir insan olarak ki, o üniversitenin de baz ilkesi buydu.. Kendi dünyasına, kendi terminolojisinin ve kendi kişiliğinin ve kendi ifademle yorumlamaktı. Bu bir kişilik çalışmasıydı aslında. Sâmiha Ayverdi'nin topluma önerdiği bütün ilkeler, güzellikler, kendinden sonraki kuşakların içinde bulunduğu koşullara göre ve onların kullandıkları kavramlarla yeniden yorumlanacaktı. Mevlana'ya ulaşmanın yolları gibi, yenilenecek, yeniden ve yeniden tartışılacaktı. Bu, zor bir yöntemdi, ama doğru olan buydu. Ben kendi inancımda olayı böyle yorumluyorum.

Onun kişisel zenginlikleri, nitelikleri, özellikleri üzerinde durmuyorum. Şimdi elimizde kalan kitaplarıdır, eserleridir, yetiştirdikleridir. Ve onun deyişiyle söylüyorum: Düşünceniz, inancınız, amacınız ne olursa olsun, yazdıkları "**kulaçlaya kulaçlaya bitirilemeyecek**" bir derya gibidir. Onun eserlerinde insan şairin dediği gibi: "**Her ne görür, kendi yüzün/Gâh yahşi, gâh yaman görür.**"

Evet öyle. Herkes o aynada ancak kendini görür.

29 MART 1993 - MEYDAN
KADIN GÖZÜYLE

Not: Gazetedeki orijinalinde "Sâmiha" kelimesi "Semiha" şeklinde yazılmış olup burada düzeltilmiştir. (K.A. Mecn.)

SON OSMANLI

Gülbüz AZAK

Son Osmanlı da göçtü...

Her Osmanlı gibi o da bir mektepti. Çok yazdı, çok anlattı, çok yoruldu.

Ve bizler ondan çok şey öğrendik.

Sâmiha Ayverdi Hanımefendi şimdi ebedî dünyada.

Rahmetler onun üstüne olsun.

Sâmiha Ayverdi, evet, bir mektep idi. O mektepten epey kişi yetişti. Onun kitapları, hatta rastgele bir kitabının bir bölümü; dahası tek bir yazı onu anlamaya kâfidir.

O da gelip geçti.

Ama; ne çok insan doyurdu, bu ülkeye ne çok iz'anlı armağan etti... İnanmıyacaksınız ama, ne çok papazla çata çat mücâdele verdi ve kazandı bir bilseniz.

Medeniyetimiz aleyhine kim yazıp etmişse, ağzının payını önce ondan alırdı. Sâmiha Hanımefendi bu yönüyle de yaman bir Türk akıncısıdır. Elde yatağan, tek başına yüzüzlere yeterdi.

Üzülün... Son Osmanlı da göçtü.

Tepelerde yapayalnız salınan iki kayın ağacını anlatmaya başlar, sizi önce yüreğinizden yakalardı. Yazı bittiğinde siz ya bir savaşın, ya bir göçün hengâmesiyle yorgun düşerdiniz. Yarışılması güç bir kalem ustasıy-

dı.

Mektepti.

Vah o mektebi tanımayanlara....

Osmanlıya hayranlığım bu nâdide karakterler yüzündendir. O ne sağlam bir medeniyet ki, hâlâ bizi beslemeğe devam ediyor. Şu anda bile Türk edebiyatının, gazeteciliğinin, şiirinin, romanının, mîmârisinin, düşüncesinin, ressamlığının temsilcileri Osmanlı nüfus cüzdanı taşıyor.

Ve, onlar geçilemiyorlar.

Yakup Kadri, Halide Edip, Cemil Meriç....

Sedat Hakkı Eldem, Ahmet Haşim, Yahya Kemal...

Ziya Gökalp, Mimar Kemaleddin, İbrahim Çallı, Namık İsmail bakkın, en önde. Bütün saatlerimizi onlara göre ayarlar gibiyiz.

Bu ne heybetli nizâm idi ki, 1993'te dahi tepemizde; **bizi kollar ve yönlendirir haldedir?**

Sâmiha Ayverdi son Osmanlı idi.

O da bizleri kollamaya ve yönlendirmeye devam edecek. Mektep olmak güç iş. Ama bir de oldunuz mu, kimse sizi yıkamıyor.

İzm'ler yıkamıyor, kişiler yıkamıyor.

Yaşadığınız devirden yüzyıllar ötesine kolunuz erişiyor.

Aklınız, fikriniz erişiyor.

Bütün görevleri tamamlıyor ve...

Çökmeden göçüyorsunuz.

Son Osmanlı, son gerçek İstanbullu, son mühim cesâret, son örnek seviye artık bizimle değil.

Sevenlerin **Sâmiha Annesi** görevini tamamladı.... Güle güle büyük kadın...

Güle güle, hep mükemmeli işaretleyen pusula.

Annemiz... güle güle.

DÜRBÜN - TÜRKİYE

29 MART 1993

SÂMİHA AYVERDİ: İHLÂSLA ÇARŞAFLANMIŞ SON YOLCU

İlhan MURAD

Bir eserinde **Kanlıca Koyu**'nu anlatırken, "**Sislerle çarşaflanmış Boğaziçi**".... diye yazmıştı.

Dünyada başka hiçbir ressamın, şair, kalem ve ibdâ gücü sahibinin erişemeyeceği bu harikûlade **tasvirin mühürü**; şimdi, seksenyediyıllık ömrünce terennüm ettiği **İlâhî Güftenin** bestesi halinde artık, **özlediği** ile beraber.Tarifindeki resmedişe kendisi de **imrenmiş** olmalı ki, bu bayram arefesinde "**ihlâsla çarşaflanmış bir maverâ yolcusu**" gibi, perdenin öbür tarafına geçiverdi: **Samihâ Ayverdi** Hanımefendi, artık yok.

DERYAYA KARŞI SON KÖŞK

Otuz küsur kitap... Hayır, **eser**.... Yüzlerce makale. Ve hepsinde, akıl almaz bir **mesaj şadırvanı ve bereketi**. Temelinde pırıl pırıl İslâmî **aydınlık** ışıldayan bir soy **zarâfeti**.

İstanbul'da doğmuş. Orada büyümüş ve "**Asitâne**"nin büyüğü mânâ muhtevasını keşfetmiş. Rumeli kökenli.

Ama ben, nedendir bilmem, Samihâ Hanımefendi'yi daima; Ester-gon, Uyvar ve Ciğerdelen önlerindeki **Osmanlı satvetinin** mânâlanışı olarak soluklanmışımdır. Kalemimde fütûhatın maddesini değil, lâkin varoluş sırrını bulmuşumdur. **İslâmî** ve **Türkî** hissiyat ve hakikat her satırında türkülenmişti. Bu dünyayı nice arayacağız.

Eserlerinin hepsinde, içinde yaşadığı konakların efsunlu havası bu-

lutlanır. Oysa **Sâmiha Hanımefendi** aslında, o konaklarda yaşanan, Osmanlı-Türk-Müslüman **bekâ şartını** bulup mayalardı. Akıl almaz isâbetteki tarih sentezinde, o konaklarda teşhis ve tesbit ettiği din, ahlâk ve gelenekleri, Ayverdi Hanımefendi'nin bütün bir ömür **meşakkat** ve **mihnetinde** bulmak mümkündür. Üç ciltlik "**Türk Tarihinde Osmanlı Asırları**" isimli şâheseri, geleceğe uzanabilmek isteyen nesillerin muhtaç oldukları bir reçete gibidir. Bu eserinde, yükselişin **zevâlini**, **çöküşün** sebepleri ile ne güzel kucaklamıştır.

Ya Türkçesi ve üslûbu... Samihâ Hanımefendi'nin dili, İmparatorluk Türkçemizin **son saltanat tahtı** demektir. Şiirde bir Yahya Kemal, Nedit, Bâkî ve Necip Fâzıl ve diğerleri ile şekillenen **mânâ medeniyetimiz** ne idi ise, düz yazıda **Samihâ Hanımefendi** bir başka şiiriyetti. Her kelimenin hatâli okunuş ve telâffuzuna saygılı bir isyan, yazısındaki işaretle, kesmeler ve hatırlatışlarla kendini gösterir. Her cümlesi bir **mesajın** tohumudur. Bu **İslâmî** ve **millî** saltanata, nice vâhâ hasretini yaşayacağız.

Bir **Rumeli Edebiyatı**, başka hiçbir kalemde, onun üslûbundaki estetik kadar **hasretlenmemiştir**. Rumeli hâkimiyetimizin en güzel misrâlarını ve türkülerinin câzibe sıkletini bulursunuz, eserlerinde.

Eski satvet devirlerimizin **çöküşle hüznlendiği** Rumeli konaklarının kapısından içeri girer, ben hep "**Alişimin kara kaşlarını... Vardar Ovası'nın rüzigârını**", artık varolmayan "**Deryaya karşı köşklerimizin**" vedâ bestelerini duyar gibi olmuşumdur.

Hiç şüpheniz olmasın, Samihâ Hanımefendi ile birlikte deryaya karşı açılan son köşk de, yıkıldı..

Ben kendisini, 1950'lerin ilk yarısında tanıdım. Kültürü, kaleminde billûrlaşan bir **şifâ reçetesi** idi. Nice yıllar sonra hâlâ sakladığım bir mektubunda, **kitaplarımı, çatısı altında çınarlaştırmış olan Kubbealtı Yayınları** arasında görmek istediğini bildirmişti. "Tarihten Bugüne 82" ve "İmparatorluğa Veda" başlıklı kitaplarım, onun istediği istikamette yayınlanmıştı.

Şimdi bakıyorum. "**Ah Tuna Vah Tuna**" isimli kitabını bana lütfederken, ilk sahifesinde, kendi el yazısı ile bir ithafı:

"-Aziz İlhan Bey

"Vatanı için **can fedâ edenleri** bekleyen çilelerden kaçmak muhâl...

En sıkışık **günlerinizde** nâçiz duâlarımızla hayırlar ve selâmetler **niyâzımız** olmuştur.."

Duâsı, başıma çöreklenen adâletsiz felâkete tehammül gücümün hakikî sebeplerinden birisi idi.

Romanları, hikâyeleri ve âbide eserleri: "Edebî ve Manevî Dünyası İçinde Fâtih, İbrahim Efendi Konağı, Boğaziçi'nde Târih, Misyonerlik Karşısında Türkiye, Türk-Rus Münâsebetleri ve Muharebeleri, Türk Tarihinde Osmanlı Asırları, Kölelikten Efendiliğe, Yeryüzünde Birkaç Adım, Rahmet Kapısı, Bağ Bozgunu, Kur'an Ahlâkı Nedir?..

Hayata vedâ ederken **Yaradanının** kendisine bahşettiği kabiliyet ve vedia'nın maddeleşmiş birkaç ismi, bu kitaplar... Geleceğin nesilleri onların satırlarında, aradıkları devâyı bulacaklar...

İbrahim Efendi Konağı'nı bilmem kaç def'a okumuşumdur...

Şimdi, ona fatihâlar gönderirken bakıyorum da...

O bizim saltanatımızın mânâlandığı konağın yakut penceresindeki son **ebrû ıfık** da kararmış...

Bu kaçınıcı lâmbanın, kaçınıcı fitil kısışıdır...

Yaradanına Dost Postunda kavuşan Sâmiha Hanımefendi'ye Yüce Allahımızdan (c.c) rahmetler dilerken, ailesine, muhterem **İlhan Ayverdi** Hanımefendi'ye ve Samihâ Anne'nin İhlâs Havz'ındaki nâmütenâhi dostlarına başsağlığı ve sabırlar, temennimizdir.

ZAMAN - 30 MART 1993
TARİHTEN BUGÜNE

SÂMIHA ANNE

Agâh Oktay GÜNER

Sâmiha Anne bayramın birinci günü Rabbine kavuştu. Ruhu Allah'a vücudu toprağa yöneldi. Türkiye'nin hemen her köşesinden insanlar Merkez Efendi Cami'ne akmışlardı. Kendisini tanımış, eserlerini okumuş, sohbetinden feyz almış, nice müşkülünü O'nun anlayışlı düşünce ikliminde çözmüş, teselli bulmuş gönüller, mahzun yüzler bir araya gelmişti.

Dayıları Server Hilmi Beğefendi'nin çocukluklarından itibaren açtığı ışıkl, bereketli, lûtûflu mâna ve hikmet yolu bu iki güzel kardeş; Ekrem Hakkı Ayverdi ve Sâmiha Ayverdi'ye Altay Dergâhı'nın himmetiyle yoğrulmak, Hatice Cenân Sultan'ın Hazreti Kenân Rifâînin kemâl ve cemâl tecellilerinden nasib almak saadetini yaşatmıştır. Bu saadetin âlem halkına ifadesi bitmeyen, tükenmeyen, yorulmayan hizmet aşkı ve arzı olmuştur.

Ekrem Beğefendi, Osmanlı coğrafyasının mimâri eserlerini, yirmiki bin eseri millî hafızaya kitaplarla armağan etmiş, nice makale konferansla "Osmanlı Şuuru"nu işlemiştir.

Sâmiha Hanımefendi ise vatan çocuklarına kimliklerini hatırlatmayı, millî, mânevî, insanî şahsiyetlerini yoğurmayı ömür boyu iş edinmiştir. Bu kimliğin teşekkülünde; "Doğru dil, doğru din, doğru tarih" bilmenin esas olduğu ölçüsüyle yazmış, konferans vermiş,

eserler vücuda getirmiştir.

Dil, din, tarih üçlüsünün kemâl zirvesine vardığı, Osmanlı Asırlarını anlatmak, bu asırların mümtaz eseri Rumeli Medeniyetini tanıtmak âdetâ hayat gayeleri olmuştur.

Osmanlı büyüklüğünün temelinde ise Osmanlı insanı vardır. Bu insan tipi cemiyeti dengeli, devleti güçlü, orduları muzaffer kılmıştır. Bu insan Ahmed-i Yesevi Hazretlerinin ve yol evlâtlarının mânevi terbiye pınarlarından beslenmiş, Rabbine teslim olmuş, âlem halkına hizmeti ibâdet telâkki eden insandır. Bu insan önce kendi vücudu memleketinde insandır. "Eline, diline, beline" haram değmeyen insan... Büyük velilerin hâline hayran, o şahsiyet çizgisine ulaşmak dikkati içinde yaşayan insandır.

Veli şahsiyeti tipi ve bu tipte kimliğini arayan, bu tipte kimlik bulan insanımız Selçuklu ve Osmanlı cemiyet hayatının huzur, denge, gayret unsurlarını şahsında toplamıştır. Bu insanda taklit değil tahkik vardır. Bu insan kâl ehli değil, hâl ehlidir. Bu insan haddini bilir, ölçü ve endâze sahibidir. Bu güzel insanların müşterek şuuru "it, kağı gölgesinde yürür kendi gölgem sanır" atasözüne vücut vermiştir. İnsan olmanın ölçüsü, kendi gölgesini bilmektir. Yoksa bir gayret, hikmet ve himmet erbabı olan veli şahsiyetinin gölgesini kendi gölgesi sananlar aldanmışlardır. Hüsran yoluna girmişlerdir. Devlet hizmetinde mevki sahibi olanlar devletin gölgesinde kendi yerlerini çok iyi bilir. Devlete hizmet, esas olduğu için gerektiğinde tereddüt etmeden canlarını fedâ ederlerdi. Fikir, san'at, düşünce adamları ise bu büyük kültür dünyasında olmakla değer ifade ettiklerinin şuurundadır. Eserine imza koymayacak kadar bu muhteşem bütünlüğün parçasıdır.

İşte bu insanın tasavvuf kültürüyle, nasıl kendi hakikatını idrâk ettiğini, edebileceğini anlatan romanlar Sâmiha Hanımefendinin ilk eserleri olmuştur. **Aşk Bu İmiş, Mâbedde Bir Gece, Batmayan gün, İnsan ve Şeytan**, bu devrin "**Doğru Din**" anlayışına hizmet eden güzelliklerdir.

Kendi kendisiyle barış kuran, kendi gerçeğini idrâk eden insanoğlu cemiyet mes'eleleriyle meşgul olabilir." Kendi nefsinin hakikat zannetmek gafletinden kurtulan insan" için cemiyet fedaisi olmak yolu açılmıştır. Mesih Paşa İmamı, Yolcu Nereye Gidiyorsun? İbrahim Efendi Konağı bu yolda millî kültürün iftihar eserleridir.

Boğaziçinde Tarih, Türk Tarihinde Osmanlı Asırları, Türk-Rus Münasebetleri, Edebi ve Mânevi Dünyasında Sultan Fatih, yıllarca süren araştırma ve düşünce gayretlerinin bereketi olan "Doğru Tarih" anlayışlarının ifadesidir. Eserlerinin, binlerce makalesinin hemen her satırı, "**Doğru Dil**"'in en güzel örneklerindendir.

Fakir, zengin; âlim câhil; gelişmiş, az gelişmiş ayrımı yapmadan son hastalık yıllarına kadar kapısını bütün insanlara açık tutmuştur. Bu kapıdan giren, şuurla istifade etmesini bilen nice insan, o güzel ana'dan ömür boyu yetecek "mânevî rızık" almıştır.

Sâmiha Ayverdi vatani tehdit eden her tehlikeye karşı tedbir düşünmüş ve vatan çocuklarını korumuş, kollamıştır. O'nun için Anne'dir. Bu sebeple "**Vatan Ana**" "**Vakıf Ana**" denilse nihayet hakikat ifade edilmiş olur.

Misyonerlere Mektup, Gençliğin Mes'eleleri, İslam Ülkelerinin Devlet Başkanlarına Mektuplar ve benzeri hizmetleri hep ocağını savunan bir Ana'nın gayretlerindendir.

Sâmiha Anne bütün ömrünü müslüman Türk olmanın mes'uliyetiyle yaşadı. İslam âleminin saadetine, Türk'ün yine güçlü kudretli olmasına gönül verdi, bu yolda tefekkürünün bereketini cömertçe bıraktı ve göçtü.

Şimdi O'nu rahmetle, şükrânla yâdederken, eserlerini çok iyi anlamanın, eserlerindeki kurtuluş, diriliş sırlarını idrâk etmenin artık geride kalanların işi olduğuna inanıyorum.

Allah O'ndan, O'nun milli irfana yaptığı büyük hizmetlerden razı olsun! Ey güzel Vatan Ana minnetlerin, şükrânların sonsuzu, fatihaların gözyaşlarıyla bereket bulan sıcaklığı ile hep Senin'leyiz.

TÜRKİYE - 30 MART 1993

DOST GÖZÜYLE

AYVERDİ VE KÜLTÜR HAYATIMIZ

Sevinç ÇOKUM

Hep geleceğin endişeleriyle, nesillerin terbiyesi meselesiyle haşır neşir abide şahsiyet!.. Tıpkı geçmiş yıllarda kaleme aldığı "**Abide Şahsiyetler**" adlı kitabının adına uyan bir yaşama şekliydi onunkisi. Sâmiha Ayverdi, Osmanlı tarihinin son yıllarından Cumhuriyet tarihine uzanan ömür çizgisi üstünde son feyizli dallardan biri idi...

Onu sonsuzluğa uğurladığımız gün romanlarından birinin adı olan şu soru zihnime takıldı. "**Yolcu nereye gidiyorsun?**" Dış dünyamızın değişen, yozlaşan görünüşüne ve muhtevasına karşılık o daima köklü kültürümüze bağlı, sağlam nesiller yetiştirmeyi bir vazife sayarak yol aldı. "Yolcu nereye gidiyorsun?" sorusuna Sâmiha Ayverdi açısından verilecek cevap, elbette "**Dünya meşakkati içerisinde ebedî olan güzelliklere gidiş..**" olmalıdır. Çünkü Sâmiha Ayverdi, kalıcı değerler için mürekkebinin harcadı.

Sağlığında sık sık Edebiyat Cemiyeti'nde ve Türk Edebiyatı Vakfı toplantılarında bir araya geldiğimiz ağabeyi merhum **Ekrem Hakkı Ayverdi** için "**Son Osmanlı**" tabirini kullanırlardı... Bir ucu Macaristan'daki "**Gül Baba**"ya dayanan ve yaşadıkları sürece diken değil, gül olabilmiş müstesna insanlardandı ikisi de. Değerli **Emin Işık** Hoca, Merkez Efendi Camii'nde yaptığı konuşmasında Ekrem Hakkı Beyle Sâmiha Hanımı "**İlâhî mabetleri onaran insanlar**" olarak vasıflandırdı.... "**Ekrem**

Hakkı Ayverdi nerede bir Türk eseri varsa onu tanıtmak, yıkılmaktan, unutulmaktan kurtarmak yolunda ömrünü harcamıştı... Sâmiha Ayverdi ise bir gönül mimarıydı; gönül mabetlerini tamir ederdi."

Sâmiha Ayverdi "**Bir Dünyadan Bir Dünyaya**" adlı eserinde insan kabilelerinin ömür yolculuğunda yeni nesillere bırakacakları kültür mirasının eğer elden ele devredilmezse ne olacağını şöyle anlatıyor: "Yeryüzünde her yarlık gibi insanoğlu da fanidir. Bir kabile giderken bir başka kabile onun yerine gelir. Bugün yaşamakta olanların en uzun ömürlülerinden bile bir asır sonra hiç kimse kalmayacak ve yerlerini başkalarına bırakıp çekileceklerdir. Şu halde hayatta yol almış, yükünü tutmuş, zahiresini düzmüş olanların arkadan gelen tecrübesiz, bilgisiz, aç ve çıplak olanlara biriktirmiş, edinmiş ve kazanmış bulundukları değerlerden devamlı olarak nafaka vermeleri gerekir. Zira bir oturmuş nizam, bir manevî üslûp, bir millî ve tarihî ahlâk sistemi gerek kitabî gerek şifahi yollardan gelecek nesillere intikal ettirilmeyecek olursa varisi bulunmayan bir mal gibi tarih hazinesine devrolup elden çıkar." (s. 98-99)

Bir manevî üslûbun, ahlâk sisteminin, millî tarih şuurunun gelecek nesillere aktarılması hususundaki sorumluluğu yüreğinde duyan Sâmiha Ayverdi de bu mirası bütün Türk evlatlarına bırakarak aramızdan ayrıldı. İnanıyorum ki birçok aydın onu tanımış, onun yazdıklarından ve söylediklerinden nasiplenmiş olarak hizmetlerini sürdürecekler. Onun manevî evladı ve Ekrem Hakkı Ayverdi'nin eşi Kubbealtı Akademi Vakfı Başkanı **İlhan Ayverdi**, Merkez Efendi Camiinin avlusunda beklerken "**Bu vasıfta kaç insan kaldı? Hepsi birbirinin ardından göçüyor...**" dediğinde. "**Sadece onlar değil, onları yetiştiren toprak da kalmadı.**" diyordu. Bu sözün gerçekliği dünyayı gözümde ıssız bir buz çölüne döndürdü. Evet erezyon, nasıl geride sun'i, verimsiz hiçbir şeyin yetişmediği bir dünya bırakacaksa, böylesine kıymetli kültür abidelerini, örnek insanları Allah için yazmış, yaşamış olanları yetiştiren toprak da kaybolmada artık... O başka bir topraktı. Herbiri diğerinden değerli insanlardan oluşmuş bir muhitti. O muhitten böyle millî şahsiyetler doğuyordu...

Eserlerinden başka bende iki güzel mektubu olan Ayverdi'nin birçoklarının aksine değerli bulduğu yazarları, sanatkârları kollayan onları

destekleyen hasetten, kıskançlıktan uzak engin bir gönlü olduğuna eminim. Hiç unutmuyorum, **Hilal Görününce** romanımı okuduktan sonra yazdığı mektubu manevî evlatlarından bir öğretmen hanımın eliyle kapıma kadar göndermiş, cömertliğini böylece gözlerimin önüne sermişti... Gönlü yücelerde bu büyük kadını çağın çirkin modaları, salgınları yüzünden toplumumuzun bir kesimi tanımadı, tanımak istemedi. Tanıyanlar ise şimdi onun yüksek ruhunun akisleri olan romanlarını, hatıralarını, fikrî eserlerini okutarak ona lâîyk olmak zorundalar... Hepimizin başı sağolsun.

*1 NİSAN 1993 TÜRKİYE
EDEBİYAT SOHBETLERİ*

SÂMİHA AYVERDİ'NİN ARDINDAN...

Mehmet ORUÇ

Sâmiha Ayverdi hanımın vefatını duydum, bu acı haber sanki ucu ateş kesilmiş bir oktu, bir kaç saniye sendeleyip durdum.

O esnada kendimi teselli edebilecek bir şeyler araştırmaya koyuldum tefekkürümle, onun ömrünün alanında hayli dolaştım durdum. Hacı Bayram Veli Hz.lerinin yaşamlarındaki o büyük değişimin bayram gününe rastladığı için "Bayram" lakabını aldığını, bu muhterem hatunun da dosta bayram günü uğurlandığını, gönül mabedindeki vuslat çerağının sevgili-sinin tecellisiyle bu günlerde noksansız yandığını, perdesiz aydınlandığını tahâyüyle biraz olsun ferahladım.

O da, nice ölümsüzlüğe eren bahtiyarlar gibi ölmeyenlerden, yaşamını eserleriyle sürdürenlerdendir. Zaten kuşkusuz Allah onu, o eserleri yazmak, onları burada bırakmak ve görevini yapmış olmanın huzuru, sü-kunu mutluluğuyla vuslat semasına kanat açmak için göndermişti, kendisine düşeni riyaya sapmaksızın, ihlasla yaptı.

Nefsini arıtmayı, onu Peygamberimiz gibi Müslüman yapmayı başardı, bir ömür boyunca pırıl pırıl yaşadı, olduğu gibi göründü.

Aynı bahçenin ağaçlarıyız.

Bir bahçede birbirlerinden farklı muhtelif ağaçlar vardır, bunlar farklı ürünler verdikleri için farklı adlarla anılır, fakat onlar aynı bahçenin ağaçlarıdır, her birinin kendisine göre o açıdan bir hizmeti vardır, beğendiğinden yararlanmak, kendisine göre bir seçim yapmak ihtiyacı olanlara kalır.

Bunların hangisinden toplasa, kendisine "Hangi bahçeden aldın?" diye soranlar "Falan Bahçeden" cevabını alır.

Bir kadına gönül kaptıran erkekler veya bir erkeğe abayı yakan kadınlar; birbirlerini ondan soğutmak, ona yalnız kendileri sahip olmak için tüm gayretlerini seferber ederler, bu da yetmezse birbirlerini dövmek için fırsat beklerler. Fakat Allah'ı sevenlerde durum bunun tam tersinedir, onlar herkesin kendileri gibi onu sevmesi isteğindedir ve onlar birbirleriyle buluşmak, sevinç gözyaşlarıyla birbirlerinin yüzlerini ıslatmak için fırsat gözlleyenlerdir.

Bence bu İslam Uluları'nın bizlere yaşantılarıyla verdikleri çok önemli bir derstir.

Aynı sevginin aşkılarıyız

Bir kadının veya erkeğin aşıkları hangi meşrepte olursa olsun, aralarında ne kadar farklılık bulunursa bulunsun, onlar "Falancanın Aşıkları" diye anılır.

Kendisiyle maalesef hiç karşılaşmadığım, oturup konuşmadığım, eserlerinden ve bana "Kubbealtı Dergisi" münasebetiyle yazmış olduğu küçük mektubundan tanıdığım merhume Ayverdi'yle de belki görüş, anlayış, anlatış farklarımız vardır, fakat farklı olmadığımız aynı bahçenin oluşumuz, aynı sevgiyle dolu bulunuşumuz, aynı sevgilinin aşıklar kafilesi oluşuruşumuzdur. O artık bu dünyadan göçüp gitti, ardında eserlerini ve kaybının acısını bizlere terketti.

Hız. Ali k.v. ölümsüz olmak isteyen ölümsüz eserler bırakmasını, onlarda yaşamasını öğütler. O, Allah'ı, Peygamberimizi, Hız. Ali'yi tanıyanlardandı, onlardan nasibini meşrebine uygunlukla aldı.

Ona onun ardında kalan bu diyardan sesleniyor, "Muhterem Ayverdi! Dönüşün Vuslat olsun, Gönlün umduğunu bulsun, ruhun bizlerden hoşnut olsun" diyor, geride kalanlara başsağlığı diliyor, Allah'ın merhume Allah'lığına yakışır şekilde davranacağından kuşku olmadığını için susuyorum... Hoşçakalın.

2 NİSAN 1993, CUMA - YENİ ASIR
CUMA SOHBETİ

NE MUTLU ONA

Mehmed NİYAZI

Bayramın birinci günü güzide bir topluluğun defin merasimine iştirak ettiği rahmetli Sâmiha Ayverdi Hanımefendiyi İstanbul'un fethi mü-nasebetiyle Milli Türk Talebe Birliği'nin salonunda dinlemiştim. "Fetih-ten beri beşyüz on yıl geçti. Hâlâ İstanbul'umuzda Hıristiyanlar yaşa-maktadır ve biz onlardan rahatsızlık duymuyoruz. Ama İslâm medeniye-tinin en büyüklerinden birinin kurulduğu Endülüs'te bugün bir tane Müs-lüman yok. İnsanlara müsamaha ile muamele eden biz barbar, insanları dininden dolayı öldüren Batı medeni!" O dönemde Batı medeniyeti ay-dınlarımızca tartışılmaz bir mabuttur; ona yaklaşabildiğimiz kadar mede-ni, uzaklaştığımız ölçüde de barbar oluyorduk. Seviyeli bir tarzda Batı medeniyetini sığaya çekiyor, salonu dolduran kalabalığın duygu ve dü-şüncelerine nezih bir üslûpla tercüman oluyordu.

Kendilerini dinlemek bir daha nasip olmadı; fakat eserlerini severek okuduğumuz üç-beş kişiden biri de o idi. Roman, hikâye, makale, dene-me, hatırat gibi edebiyatın değişik türlerindeki kitapları bizlere ufuk açı-yordu. Hepsi de engin bir kültürle yoğrulmuş, âhenk, musıkî ile dokun-muş, belli bir dünya görüşünün mahsülü eserlerdir. Öyle zannediyorum ki bizde Peyami Safa ve Sâmiha Ayverdi'den başka da dünya görüşüne dayalı roman yazabilen çıkmamıştır. Son dönemlerde yazılanlar ideolo-jiktirler. İdeoloji ile dünya görüşünü birbirine karıştırmamak gerekir. İde-

olojilerde insanı, hayatı, kâinatı bir düşünce sistemine sığdırma hezeyanı vardır; dünya görüşünde ise insana has özellikleri değerlendiren irfan bulunmaktadır. Zaten ilk eseri edebi konularda çok müşkülpesent olan Necip Fazıl üstadımızın dikkatlerini çekmiş, ona şunları yazdırmıştır: "Bazı satırlarıyla temasa gelir gelmez, onda cins istidatlara ait soylu çilenin bütün izlerini gördüm. Samihâ Ayverdi maddî eşyanın bittiği, deri üstü hadiselerin tükendiği ve zahir ufuklarının sona erdiği noktaya bitişik alemin Serdengeçti bir meczubudur...."

Her milletin şahlanması, çöküş dönemleri vardır. Şahlanışta bakışlar iç dünyada yoğunlaşır; ama çöküş başlayınca gözler dışarıya çevrilir. Fakat Sâmiha Ayverdi veda etmeye zorlandığımız medeniyetin sıradan bir medeniyet olmadığını, vahye dayalı olduğunu, ayağa kalkmamızın gene orada yattığını görebilen müstesna insanlardan biridir.

Romanlarında ferdî bunalımı işlemedi; zaten iyi bir Müslümanın ferdî bunalımı olmaz; iç dünyasına sulh, sükûnet hakimdir. Onun ızdırabı içtimaî idi; tarumar edilen bir medeniyetin dili olmuştur.

İstanbul sadece Osmanlı'nın değil, son beş yüzyıldan beri de İslâm medeniyetinin başşehriydi. Son dramların en hazin tabloları da orada görülmektedir. Kendileri de o medeniyetin içinde dünyaya gözlerini açmış, şahsiyetini bulmuştur. O adeta İstanbul medeniyetinin tecessüm etmiş haliydi. Dolayısıyla dramların en acılarını yaşamış, sorumsuzca tahrip edilen medeniyetimizin ızdırabıyla yanıp tutuşmuştur. Onun mahzun çığlığını Bayezid'daki ihtiyar çınarın yapraklarında, Kirazlı Mescid'de virane haline gelmiş eski bir köşkün gıcırtilarında duyabiliriz.

O körü körüne tarihe saplanmış değildi; fakat bir millet için tarihin ne mana ifade ettiğini gayet iyi biliyordu. "Cemiyetler de tabiat gibi, değişmeler, yenilenmeler, ölüp dirilmeler sayesinde ayakta durabilir. İnkılap bir medeniyeti yıkmak değil, onu daima canlı tutmak ve her devrin temposuna göre formunu yenilemekle hakiki ifadesini bulur... Geleceğini kurarken, geçmişin malzemesinden faydalanamayan millet için devam ve beka diye bir şey düşünülemez."

İstanbul'u ve medeniyetimizi gayet iyi bildiğinden, Ergun Göze ağabeyimiz onu "Millî hafıza" olarak vasıflandırmıştır. Ender teşbihler, istiare, mecazlarla ördüğü eserlerinde ruh derinliklerini hissettirmekle kalmıyor, edebi vasıflarını zedeledikten çözüm yollarını da gösteriyor.

Ardında otuzdan fazla eser, binleri aşan makale, konferans bırakarak Hakk'ın rahmetine kavuşan Sâmiha Ayverdi, aynı zamanda bir eğitici idi. Kendisine "Anne" diyen pek çok evlad yetiştirdi. Tasavvufta şeyhi ölene yetim derler. Evlatlarına, akraba ve hısımlarına, yakınlarına Allah sabırlar versin.

Bir ömrü imanına ve inandıklarına tahsis edebildiği için ne mutlu ona.

*ZAMAN - 6 NİSAN 1993
HAFTADA BİR*

SECDE EDEN KADIN

Ebubekir EROĞLU

Samihâ Ayverdi'nin "**Yolcu Nereye Gidiyorsun?**" adlı romanındaki tez, Osmanlı dönemine ait değerlerin yeniden canlanmasıdır. Ailesinin çözülmesi ve bozuluşu karşısında aile içinden yetişen "genç" in aslı değerlerine dönmesi romandaki temanın eksenini oluşturmaktadır. Batılı hayat tarzına kapılmış ve amaçsız hale gelmiş bir aile ile onların bu duruma uymayan çocukları: **Adli**. Toplumdaki kadim değerlere bağlılık duyan, bunların kendisinde yenilendiğini hisseden Adli de yalnızdır. Temel tezi bakımından bu roman **Batmayan Gün** ile akrabadır.

Yazarın son romanı ise paradoksal bir zihnî yapıya sahip bir imamı getirmiştir. **Mesihpaşa İmamı**. Osmanlı Devleti'nin çöküşü ile bazı dostluklar da göçmüş, yalnızlıkla birlikte umutsuzluk da kaplamıştır ortalığı. Umuttan behresi olanlar için ise yalnızlık adaları oluşmuştu. **Mesihpaşa İmamı Halis Efendi** nezaketle yaşayan, ilimle irfanla uğraşan bir kişi bile bulamamanın yalnızlığı içindedir. Diğer romanlardaki genç kişiler daha kararlı iken, bulacağı şeyin yerini bilmekte iken Halis Efendi oldukça umutsuz görünür.

Bosnalı yazar **Mehmed Selimoviç**'in "**Derviş ve Ölüm**" adlı romanındaki başkişi **Ahmed Nureddin Efendiye** benzer biçimde Halis Efendi de meselesi olan, meselesiyle yaşayan ve temel meselesini varetmeye çalışan bir kişidir. Gerçek hayattan gelen biri. Romandaki umutsuzluk dozu ne olursa olsun yararı diğer romanlarındaki temalarla ortak bir tabloda seyredildiği zaman insan şunu düşünüyor: Osmanlı tarzı değerler yıkıldı-

ğı halde, köşklere, yalılara yeni hevesler musallat olduğu ve yerleştiği bir dönemde, bu evlerden yetişen çocukların silkileneceği, isyan edeceği ve Osmanlı hayat tarzına ait değerleri aynı kalıpları içinde geri getireceği beklentisi içinde ömür süren pek çok insan olmuştur.

Bu durumu, Osmanlı Devleti'nin son döneminde yetişip o dönemin zevklerine sahip bütün yazarların eserinde göremeyiz. Meselâ Abdülhak Şinasi Hisar'da içten ve hisseden bir tasvir buluruz. Ama hissettiği öğelerin canlanacağına dair bir umutla kanatlanmaya rastlamayız. İster gerçekçilik sayınız, ister umuttan umudu kesmek sayınız bu yazarların tutumları ve Cumhuriyet döneminde daha fazla kabul görmelerini sağlayan nitelikleri budur.

Samihâ Ayverdi'nin Osmanlılık üzerine düşünmesi, yaşadığı yalının duvarlarına yansıyan sanrı değildir. Bir nevi, aristokrasi ile aristokrasinin büsbütün yok olup her şeyin ayağa düşmesi arasındaki tercih. O tercihini böyle bir denklemde arıyor. O halde ise tercihin hangi noktada toplanacağı bellidir.

Yazarın, Osmanlı asırları üzerine yaptığı çalışma, hatıra ve yorumlarını derlediği kitapları, eski dönemlerdeki hayat görüşü üstüne, o hayatın simgesi haline gelmiş şahsiyetler üzerine kafa yoruşundaki incelik, tercihin yalnız yönünü değil, dokularını da vermektedir.

Bu açıdan bakılınca **"Boğaziçi'nde Tarih"** ilgi çekici bir kitaptır. Galata'dan başlayan yolcu Boğaziçi'ni Rumeli kıyısından takip ederek gider ve her semti tek tek, peyzajı, tarihi ve efsaneleriyle birlikte anlatır. Rumeli Kavağı'ndan Anadolu Kavağı'na geçtikten sonra geriye döner ve her semti derinlemesine anlatarak sürdürdüğü gezisini Üsküdar'a kadar getirir.

Üsküdar'dan görünen İstanbul bir sis değil sır perdesi altındadır. Bir gün açılacak esrar perdesi.

Gezinin son izlenimleri ve kitabın son cümleleri esrar perdesinin arkasından gelir ve yazarın bütün eserlerine serpilen umudu son bir gayretle ifadeye getirir: **"Sizi sizden ayıran, sizi kendinizden habersiz kılan gaflet ve inkâr surları önünde gürleyecek fetih toplarının sesini bekleyin! Uyanacaksınız... Ancak ve ancak içinde gürleyecek bu seslerle kendinize gelip uyanacaksınız."**

SÂMİHA AYVERDİ HANİMEFENDİ İÇİN

Mehmet ÖNDER

1952 yılında Konya'da başlattığımız **Mevlânâ İhtifalleri** giderek yaygınlaşıyor. Türkiye'de ve Türkiye dışında pek çok gönül dostlarını da Konya'da buluşturuyordu. Hiç unutmayacağım. 1954 yılı aralık ayı Mevlânâ İhtifalleri'nde konuşmacı olarak İstanbul'dan muharrire **Sâmiha Ayverdi**, Ankara'dan şaire **Halide Nusret Zorlutuna** hanımefendiler, Almanya'dan da Mevlânâ araştırmaları ile o günlerde adını duyaran Prof. Dr. **Anne Marie Schimmel** davet edilmişti. **Sâmiha Ayverdi** Hanımefendi'yi o yıl daha yakından tanıdım. Mevlânâ'yı, onun tasavvufunu çok iyi biliyor, çağımız düşüncesine uygun, çok güzel yorumluyordu. İstanbul'a dönüşünde uzun bir mektubunu aldım. Bu mektubuna **Kenan Rifaî** hazretlerinin **Mesnevi Şerhi**'ni dikkatle yayıma hazırladıklarını bildiriyordu. Nitekim bu çalışma yıllarca sürmüş, sonunda yayınlanmıştı. Çalışma grubunda rahmetli **Nihat Sami Banarlı**, **Safiye Erol**, **Nezihe Araz** Hanım da vardı.

Konya'da Mevlânâ Müzesi Müdürü olarak görev yaptığım yıllarda kendisiyle sıkça mektuplaşmıştım. Mektuplarıma "**ârifane ve zarîfane**" cevaplar veriyor, bir makale yazar gibi çoğu zaman toplumun ahlâkî zaafalarına neşter atarak çareler düşünüyor, maddenin, manevî dünyayı nasıl kararttığını, maneviyatsız yaşanamayacağını açıklıkla gözler önüne seriyordu. Bir gün bu mektupları yayınlamayı düşünüyorum.

Kardeşi ve ağabeyi merhum **Ekrem Hakkı Ayverdi** de millî tarih ve millî kültüre gönül vermiş, Türk mimari tarihinde uzmanlaşmış, yeri doldurulamaz, gerçek bir ilim adamıydı. Yurt içinde ve özellikle yurt dışında bulunan Türk mimari eserleri üzerinde cildleri dolduran kitapları vardı. Bu kitaplardan bilim dünyası her zaman faydalanmaktadır. **Ayverdi**'ler, **Kubbealtı Kültür ve San'at Vakfı**'nı da kurarak, burayı millî kültürümüzün, millî edebiyat ve sanatımızın hakiki bir irfan ocağı haline getirdiler.

Sâmiha Ayverdi Hanımefendi, 1940 yılında yayınlanan **Mabette Bir Gece** adlı romanı ile başlattığı roman yazarlığını yıllarca sürdürdü. O, romanlarında gerçek hayatın ta kendisi olur, sürükleyici üslûbu, tertemiz İstanbul Türkçesiyle olayları gözler önüne serer, çarpıklıkları doğru-lara yönelterek, okuyucularına manevî bir güç ve ümit kaynağı olurdu. Bu yüzden çok okunurdu. Kitapları çok baskı yapardı. Yalnız romanlarında değil, tarih araştırmalarında, fikir yazılarında da **olgun ve dolgun-du**. Geniş kültürü ve inanmışlığının gücüyle, Türk milletine yıllarca okuyacağı, okumaktan feyz alacağı çok ciddi eserler armağan etti.

Onu kaybetmenin üzüntüsünü millet olarak yaşıyoruz. Onun mübarek ruhu Kubbealtı'nda bizlerle her zaman birarada olacak. Cenab-ı Hakk rahmet eylesin.

*TERCÜMAN 10 NİSAN 1993
DÜNDEN BUGÜNE*

BİR TEFEKKÜR EMİRESİ

Dr. Kâmil UĞURLU

"Bu kadın öldü gitti diyecekler.. Hayır, o kadın ölmedi.. Kadir nurlarına karıştı. Gerçi bilene her gün kadirdir."

Bir "rahmani sadâ" sahibiydi Sâmiha Anne. Bir "Tefekkür Emîresi"ydi. 22 Martta Hakk'a yürüdü. Onunla birlikte dağlar-taşlar yürüdü.

Her zaman ilâhi, daima destan ve illâ hakikat, her daim hakikat olan sesini, elbette Hz. Yesevi'den devralmıştı. Anadolu'nun ve bütün Türk il-
lerinin manevî fethini tamamlamak üzere misyon almış, tutuşturulmuş bir
meşaleydi. Hakka ve hakikata hasret islâm dünyası için muhteşem bir
fecd müjdecisiydi. Hakk'a yürüdü. Dağlar ilen taşlar ilen yürüdü. Bir ka-
dir gecesi şereflendirdiği dâr-ı dünyâyı. Yine bir kadir günü terketti. Dâr-
ı bekâyâ göçtü. Kadir nurlarına karıştı.

Kalemiyle, hayatıyla, ailesiyle ve çevresiyle kendini eksiksiz vatanı-
nın ve imanın emrine vermiş veliler zincirinin göz kamaştırıcı bir halka-
sıydı Sâmiha Anne. Hz. Türkistanî'den bu yana Hz. Yunus, Hz. Mevlâna,
Hz. Hacı Bektaş, Hz. Hacı Bayram silsilesinin, tevazu ve mahfiyet için-
deki eriydi. O bir sultandı. Kendini nefer bilirdi.

Şuurlaşmış bir imanın tavizsiz, fakat olanca güzelliğiyle fiilen yaşan-
dığını biz onda görmüştük. Tevhid ve din şuuru, iman şuuru, onun şahsi-
yeti içinde o derece erimiş, uzviyet olmuştu ki, onu sadece görmez, aynı
zamanda hissederdik. Hissederdiniz.

Dr. Alibeyoğlu'nun büyük bir tesbitle söylediği gibi, "bu tevhid, din-iman şuuru onun şahsiyeti içerisinde o kadar dağılmış ve yayılmış bir haldeydi ki, çay bardağı içinde eriyip de şekli kaybolan şeker misali, adeta görülmez, fakat tadı farkedilir durumdaydı. Bu hal, nazari bir din anlayışının değil, şuurlaşmış bir imanın fiililen yaşanması demekti.

Ancak böyle bir vahdetçi görüşe sahip olan insanlardır ki, "her şeyde O'nun birliğine delalet eden bir işaret vardır" nüktesini terennüm edip durmuşlardır.

Nitekim o, insanları karşısına alıp kuru nasihat etme yolunu seçmemiş, aynen Hz. Peygamber'in (S.A.) yaptığı gibi, hayatın gerçekleri içinde ve yeri geldikçe söylenmesi gerekeni söylemiş, gösterilmesi icap edeni de işaretleyip geçmiştir. Bazan bir çınarı konuşturmuş, bazan bir minareyi dillendirmiş, yeri gelmiş bir konağı, yeri düşmüş bir mahalleyi, sırasında bir meyhaneyi, sırasında bir dergahı, kâh bir zalimi, kâh bir âlimi nutka getirmiştir.

Esasen Hz. Mevlana başta olmak üzere, büyük kütleleri tevhid mihr-i ver-i etrafında canlı ve uyanık tutma vazifesini üstlenmiş islam büyükleri, öteden beri bu yolu seçmişlerdir."

Bu vazifesine ilahi göçünün son gününe kadar devam eylemiştir. Samiha Anne, Kadir gecesinden yani Hakk'a yürüdüğü günden üç hafta önceki son görüşmemizde, serçe parmak kadar kalmış mübarek vücudu ile yine günde on saat çalışıyordu. O inanılmaz güzellikteki tavır ve üslubunu aynen devam ettirerek.. Kalemini, "bir ibadet vecdi" içinde ve yaratıcı'nı hep kalbi ve beyni içinde tutarak.

Bu ilahi hikmet pınarının bereketi devam edecektir inşaallah.

Artarak devam edecektir inşaallah.

Ve bu aziz "Vatan Anne" için hücrelerimiz toprağa karıştığında, o toprak zerreleriyle birlikte rahmet okumaya devam edeceğiz inşaallah...

13.4.1993

Konya

BİR BAYRAM YOLCUSU

Ayşe Göktürk TUNCEROĞLU

"Başınız sağ olsun!" temennisini sevmem. Mânâsız, mantıksız bir cümle gibi gelir bana. Dadaloğlu'nun:

"Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir."

deyişinde bir mert edâ vardır da, "Başınız sağ olsun!" da adeta, "Ölenle ölünmez, sen yaşamana bak! Ölen öldüğüyle kalsın, sen başını selâmette tut!" diyen bir vurdumduymazlık, bir duygusuzluk hissedilir. Kalan, böyle dense de denmese de, zaten yaşamaya devam edecektir. Dünyanın kanunu budur. Ama dünyanın kanunu bu diye mânâsız bir "Başınız sağ olsun!" cümlesini söyleyip vazifeyi baştan savmak doğru mu? Onun yerine ben "**Emir Allahın!**" demeyi severim. Küçüklüğümde, o zamanki büyüklerimizden, anneannelerden, babaannelerden duyardık: "Bugün Nebahat Hanımlar'a **emir Allah'a** gittim" bir ziyaret türünün adıydı ve gidilen ev ahalisine (yani vefat edenin yakınlarına) "**Emir Allah'ın!**" denirdi. Ne derin mânâlı bir söz! Emir O'nundur. Onun emriyle yeryüzü hayatına başlayan insanoğlu, yine O'nun emriyle fâni hayatını noktalayıp geldiği yere dönecektir. "Emir Allahın!" deyişte hem teslimiyet, hem teselli vardır. Hem gideni rahmetle anış, hem kalanlar için en tesirli sabır dileğidir.

*"Bu dünyaya gelen kişi, âhir yine gitse gerek
Misafirdir, vatanına, birgün sefer etse gerek
Vâde kıldık ol dost'la, biz bu cihâna gelmeden
Pes ne kadar eğlenürüz, ol vâdemiz yetse gerek."*

diyen Yûnus'un ruh iklimine" yaklaşır gibi" olmaktadır.

"Başınız sağ olsun"un mantıksızlığını -şimdiki anneanneler, babaanneler de dahil- benimsemiş, resmîleştirilmiş görünüyoruz ama "emir Allah'ın!" da hiç değilse unutmamak!

Sözümün burasında bir bayram yolcusu için "Emir Allah'ın!" diyorum. "emir Allah'ın"a gidemedim ya oturduğum yerden, uzaktan...

"Kimsin? diye sordular

Bu dünyada işi bitenim! dedim.

Öyle de neden sefere çıkmazsın? dediler.

İşi bitmemiş olanlara yoldaşlık etmem muraddır, dedim."

Ramazan Bayramı arefesinde Hakk'ka yürüten Sâmiha Ayverdi'nin haberini gazetede okuduğumda martın son günleriydi. Kar yorganından henüz kurtulmuş da gözünü açmakta, nefeslenmekte olan toprağa bakıp düşündüm. Yakup Kadri "...bütün bu büyük ölülerdir ki, çok zaman kalbimden ölüm korkusunu sıyrıyor. Onların gittiği yere gitmekten niçin korkayım? Orası, niçin buradan daha kasvetli, daha elim ve daha korkunç olsun? Bahusus ki, hayata bir kıymet verenlerin hepsi de hayattan el çekti." diyor. Toprağın altına bıraktığımız (veya öyle sandığımız), hayata bir renk, sedâ, mânâ, kıymet kazandırmış büyükleri düşündükçe ben de toprağa "kara" diyemiyorum.

Sâmiha Ayverdi fikir hayatımıza mühür basan şahsiyetlerden biri idi. "İdi" değil, öyle... Ömrü boyunca, "İşi bitmemiş olanlara yoldaşlık" etti, yol gösterdi, doğru bildiklerini ısrar, inatla, azimle, söyledi, söyledi. Son demine kadar Müslüman-Türk milletinin varlığı davasında dil döktü. Geçen yaz Türkiye'ye geldiğimde kendisini şahsen tanımak bahtıyarlığına kavuşmuştum. Meğer, dünya gözüyle ilk ve son görüşmemizmiş. Atlantik kıyısının bahara selâm duran toprağına bakarken hatırlıyorum: Bostancı'da bir balkon... Sabah kahvesi... Sâmiha Hanım yazdırıyor. Halsiz, güçlkle konuşuyor, zor oturuyor ama durmadan söylüyor, yazdırıyor. Ve bana soruyor: "Memlekete ne zaman döneceksiniz?" Buraya, bana zaman zaman bazı makalelerini göndermişti. Çoğunda tema, tecrübelerinden, hatıralarından yola çıkarak ele aldığı "Müslüman-Türk'ü yurtdışında bekleyen tehlikeler" idi. Asimilasyon, dejenerasyon gibi Frenkçe kelimelerle de ifade edilen içtimaî hastalık. O balkon görüşmesinde anladım ki, hemen hemen aynı tehlikelerin, artık, memleketinden ayrılmayanlar için de vârid olduğunu acı acı görüyordu Sâmiha Hanım. "Biz çocukluğumuzda

böyle miydik?" diyor, en ziyade yeni yetişenler için endişeleniyordu.

Onun yoldaşlığı bu dünyadan el-etek çekmesiyle nihayetlenmedi. Yazdığı kitaplar geride kalanlara ve gelecek olanlara yol göstermeye devam edecek. Mazinin şan ve şerefinden ilhamla, hâlihazırın düşkünlüklerinden ibretle, istikbâle hazırlanma yolunu...

"Ödenmez borcum var bu âlem halkına. Verdikçe daha ver, daha ver! diyorlar."

"Borcunu" ödeyebilmek için mi son nefesine kadar düşündü, söyledi? O âlimin sorumluluğunun idrakinde olan insandı. Âlimin borcu ilminden istifade ettirmek. Elli seneyi aşkın bir süre kalem elinden düşmedi; ilmini, irfanını, imânını kâğıtlar üzerine döktü. Kaynak kurumak bilmedi. Öylesine bereketli, coşkun, taşkın... aktı, durdu.

Bu Ramazan Bayramı'nı bizimle kutlamadı Sâmiha Ayverdi. Bayramı geçirmek üzere sefere çıktı. Bu dönüşsüz seferde nihayetsiz bayram içre olacaktır. "Bir" liğe inanan bir ruh için "bir"e kavuşmak bayram değil de nedir? Onun için vefat, ölüm, ecel... kelimeleri yanlış! Belki kimse için doğru değil de, böyle deyivermek bize kolay geliyor, alışmışız. Aslında -her imân ve idrak seviyesine göre mahiyeti değişen- bir gidiş vardır, bir yandan öte yana geçiş vardır, sefer vardır, yolcu vardır. Bu yandaki ömrün kumaşını Sâmiha Hanım gibi dokuyanlara bayram yolculuğu vardır.

"Vakit geldi, vakit geldi, bu dünyadan geçmek geldi... Fermânı yaz, güzel ellim, geri dönmez izin gerek!"

Biz vaktin gelmesini istemezdik. Elimizde olsa, "Biraz daha..." derdik. Ama fermânı biz yazmıyoruz. Emir Allah'ın!

İnsanoğlu böyle... Sevdiklerini yanında-yöresinde istiyor, Âlümü "acı son" sanmaktan kurtulup bir "gidiş" olduğunu içine sindiremiyor. Halbuki "sıla"sına dönmek üzere hazırlığını tamamlamış olana gurbet çilesini çek-tirmeye devamdan fayda ne? *"Bir konuğum var. Adı: Ruh. Sıkıldı artık bu evden. Geldiği yere gitmek istiyor. Neden izin vermiyorsun? Mekânını özledi diyorum sana. Yolcu yolunda gerek. Bırak, bırak ki gitsin artık."*(*)

Gitti.

TÜRK EDEBİYATI

MAYIS 1993

(*) İktibaslar: Sâmiha Ayverdi, Hancı 1988-İstanbul

SÂMİHA AYVERDİ'NİN ARDINDAN

Cemal AKSU

"Günler gelip geçmektedir.

Kuşlar gibi uçmaktadır."

Kimindi bu şiir Yâ Rabbî? Deminden beri zihnimi kurcalıyor, bir türlü bulamıyorum.

Kendisini ilk defa Kubbealtı Akademisi'nde sohbette görmüştüm. 1988 yılıydı galiba. 80 yaşını aşkın olmasına rağmen hâlâ güzel bir yüz; nurlu ve huzurlu... insanın bir bakmakla doyamayacağı, tekrar bakmak isteyeceği kadar güzel.

Şimdi hatırıma geldi: Yukarıdaki şiiri Aziz Mahmud Hüdâî Hazretlerinden başka kim yazabilir ve kimin yazdığı şiir hayatla bu kadar iç içe, hayata bu kadar yakın olabilir? Hüdâî Hazretleri tâbir yerindeyse katı bir gerçeği alıp mûsikîleştirivermiş. Şiirinde söylediği kehaneti -kehanet değil ama biz yine kehanet diyelim- her saniye isbat etti; yıllar gelip geçti, kuşlar gibi uçup gitti ve biz Sâmiha Hanım'ı 93 Ramazan'ın son günlerinde kaybettik.

Vefat haberini Arife gününün sabahı -her şeyden habersiz- gazeteyi karıştırırken gördüm ve uzun, bereketli bir ömrün rahmet kapısından girişini, -Mevlânâ'nın ifadeleriyle söyleyelim- Şeb-i Arus'unu üzüntülü bir nazarla okudum.

Ve bu üzüntünün ardından ilâhî bir sesin "Her nefis ölümü tadacak-

tır." dediğini iştirir gibi oldum. Ne mutlu ardından kendini akpâk çıkarcak imânı, vatanı, milleti için yazılmış otuzu aşkın eser bırakıp ölenlere...

Bayramın ilk günü Merkez Efendi Camii'nde muhteşem bir kalabalık, Sâmiha Hanım'ı son yolculuğuna uğurlamak için gelen müminler, Başbakan Süleyman Demirel tarafından gönderilmiş bir çelenk ve Mesut Yılmaz, Namık Kemal Zeybek, Ahmet Kabaklı gibi tanınmış simâlar...

Elimde Kubbealtı Akademi Mecmuası'nın Sâmiha Ayverdi'nin yazı hayatının 50. yılı münasebetiyle -kendileri henüz hayattayken- çıkarmış olduğu dergi var. Derginin sonuna eklenmiş olan Sâmiha Ayverdi'nin kalemiyle devrin iktidarlarına yazılmış mektup örnekleri hayli ilgi çekici.

Mektuplardan ilki 1973 yılında TRT Umum Müdürlüğü'ne yazılmış. Sâmiha Hanım bu mektubunda televizyondaki Türkçeden yakınıyor ve yetkilileri yumuşak bir dille ikaz ediyor. Aman Allah'ım! 20 yıl önceki yıkımı bilemem ama yetkililerin bu mektubu gözardı ettikleri bugün maa-lesef açıkça ortada.

"Sizin dininiz size, benim dinim bana" hükmünü çok iyi biliyorum; hatta televizyonlardan, radyolardan, basınımızdan başımıza tokmak vurur gibi hergün ve defalarca "felsefe yapma, felsefe yapma" diye bağırmasalar gülüp geçeceğim bile. Başka bir şarkıda ise gençlere felsefeleri veriliyor: "Ölümlü dünya, ölümlü insan; ha âlim olsan, ha zalim olsan" ölümlü dünyada zalim olmak neyse de âlim olmamıza ne diye karışıyor işte onu anlayamam. Halbuki Âyet açık: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"

Ve ben, Sâmiha Ayverdi'nin bütün bunları gördükten sonra bile hâlâ ümitli olduğunu, hâlâ devlet büyüklerine aynı sabrı ıstıyakla mektuplar yazdığını iştirim.

Cenaze namazından sonra Emin Işık Hoca, Sâmiha Hanım'ın ağabeyleri Ekrem Hakkı Ayverdi'yi de yâdederken ne güzel söyledi: İkisi de mimar; biri mimarî âbideleri, diğeri ise gönül âbidelerini inşa ve ihyâ etmek için adeta yarışmışlar.

*"Bu dünyaya gelen kişi
Ahir yine gitse gerek*

*Eğer iyi, eğer yavuz
Alıp bile gitse gerek."*

Yunus söylemiş; acı söylemiş, doğru söylemiş. Sâmiha Hanım gibilere ise başka şiirleri, başka müjdeleri var:

*"Ko ölüm endişesin
Aşık ölmez bâkîdir
Ölüm aşkın nesi
Çün nûr-i ilâhîsidir"*

Sâmiha Hanım büyük mürşidi Kenan Rıf'âî'den zaten bütün bu mânâ zenginliklerini almış idi. Onun için hayatı boyunca Mevlâ'nın aşkıyla yazmış;

*"Söz ola kese savaşı
Söz ola bitire başı
Söz ola ağulu aşı
Yağ ile bal ede bir söz"*

söyleyişindeki derinliği bilerek yazmıştı.

Bütün ömrünce gençlerin elinden tutmak isteyen o yüce gönül birgün geldi, sular gibi taştı, çağıladı ve

*"Allah evi ziyaretir
Ben anda varmak isterim"*

diye kalktı ve bütün Türk milletini yetim bırakarak bir başka âleme sefer eyledi.

Eserlerinin her satırında gördüğüm çalışkanlık, feyiz, ahlâk, bir gönül yıkmanın günahı, bir gönül yapmanın yüceliğidir. Ve eserlerinde hissettigim daha bu dünyada iken canlar canını bulduğudur. Bu canı artık yağma olsa da mühim değildir.

Osmanlı Sultanları içinde en ziyade Fatih'i sevmesi ve onun adına bir kitap neşretmesi de hayli mühimdir (Edebî ve Mânevî Dünyası İçinde Fatih). Hele meşhur "Konstantiniyye (İstanbul) elbette feth olunacaktır, onu fetheden kumandan ne güzel kumandandır, onu fetheden asker ne güzel askerdir" Hadîsini hatırladıktan sonra...

*"Şol cennetin ırmakları / Akar Allah deyû deyû
Çıkmış İslâm bülbülleri / Öter Allah deyû deyû"*

Salınır Tûbâ dalları / Kur'an okur hem dilleri

Cennet bağının gülleri / Kokar Allah deyû deyû

O şimdi, Yunus'un tarif ettiği güzellikleri görmeye sonsuz bir teşne-likle, hem de bir ramazan günü bayramı bile beklemeden gitmiştir.

Kendilerine rahmet, yakınlarına ve bütün Türk milletine sabır ihsan etmesini Cenab-ı Haktan niyaz ederim.

Âvâz Dergisi
Mart-Mayıs 1993-İST.

Resimlerle...

Babaları Miralay İsmail Hakkı Bey 1905'de Ermeni komitacılarından toplanan silah ve mühimmâtı kontrol ederken

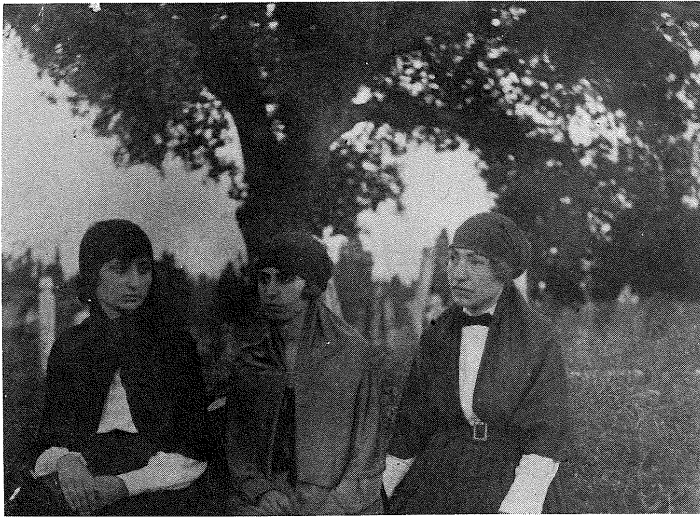

Anneleri Fatma Meliha Hanımefendi

Çocukluk senelerinden

Gençlik yılları

Kızı Nâdîde ile

Kızı Nâdîde ve yeğeni Fazlı ile

Mürşidleri Ken'an Rifâî Hz. ve kızı Nâdîde ile...

Ken'an Rifâî Hz. ile ağabeyleri Ekrem Hakkı Bey'in evinde...

Efendisi ve ağabeyi ile bir yürüyüş esnâsında

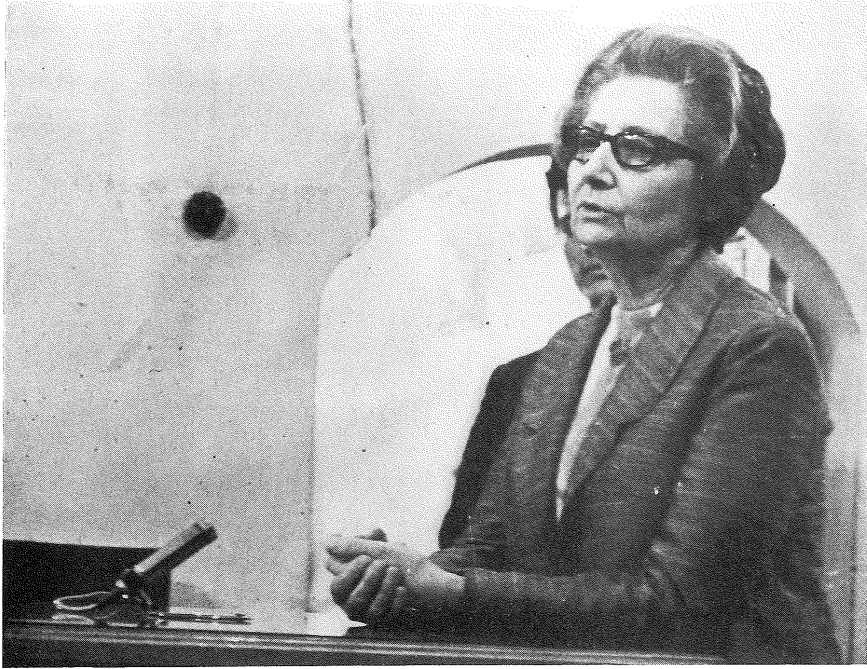
Ken'an Rifâî Hz.'nin kabri başında

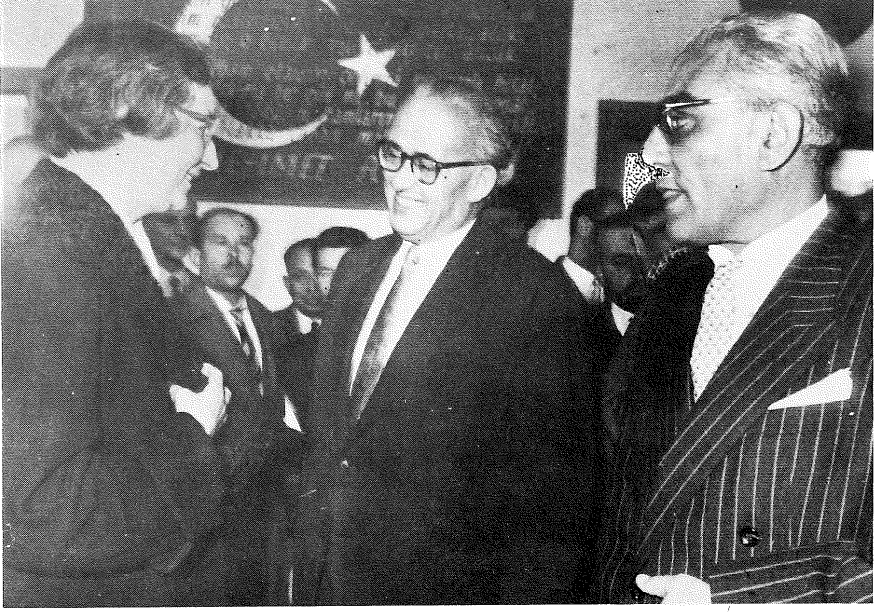
"Ken'an Rifâi ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık" kitabının diğer üç yazarıyla

Mesnevî şerhi çalışmalarını yapan heyet. Sağdan: S. Erol, S. Ayverdi, S. Hûri; ayakta N. Araz, N. Sami Banarlı

Konferanslarından

Maarif Vekîli merhum Tefik İleri Bey'le

İstanbul Fetih Cemiyeti'nde Kemal Batanay ile bir toplantı sonrasında...

Mevlânâ ihtifâli dolayısıyla gittiği (1961) Konya'da ve İstanbul'da evlâtlariyle...

Türk Ev Kadınları (sonra Türk Kadınları Kültür) Derneği İstanbul Şûbesi tarafından tertiplenen bir yemekte (1970)

Ağabeyi Ekrem Hakkı Bey'in evi önünde...

Evlerinde

Hâne halkıyla

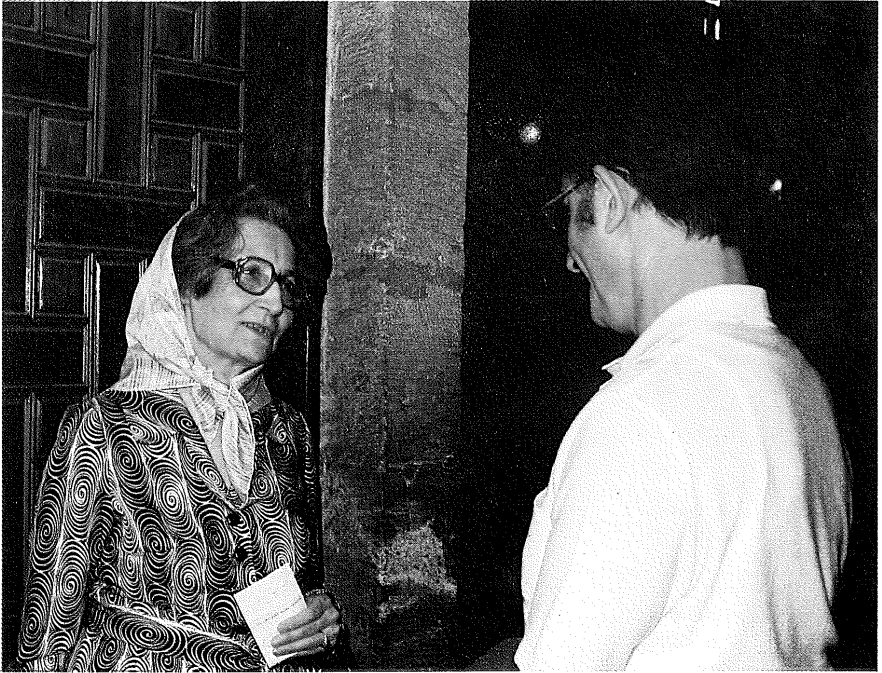

Sâmiha Anne gelenekleştirdiği Çocuk İftarı'nda,

.... ve Okula Başlatma Merâsimi'nde

Bir 7 Temmuz'da Ken'an Rifâî Hz.'nin vefat sene-i devriyesi mevlidinde...

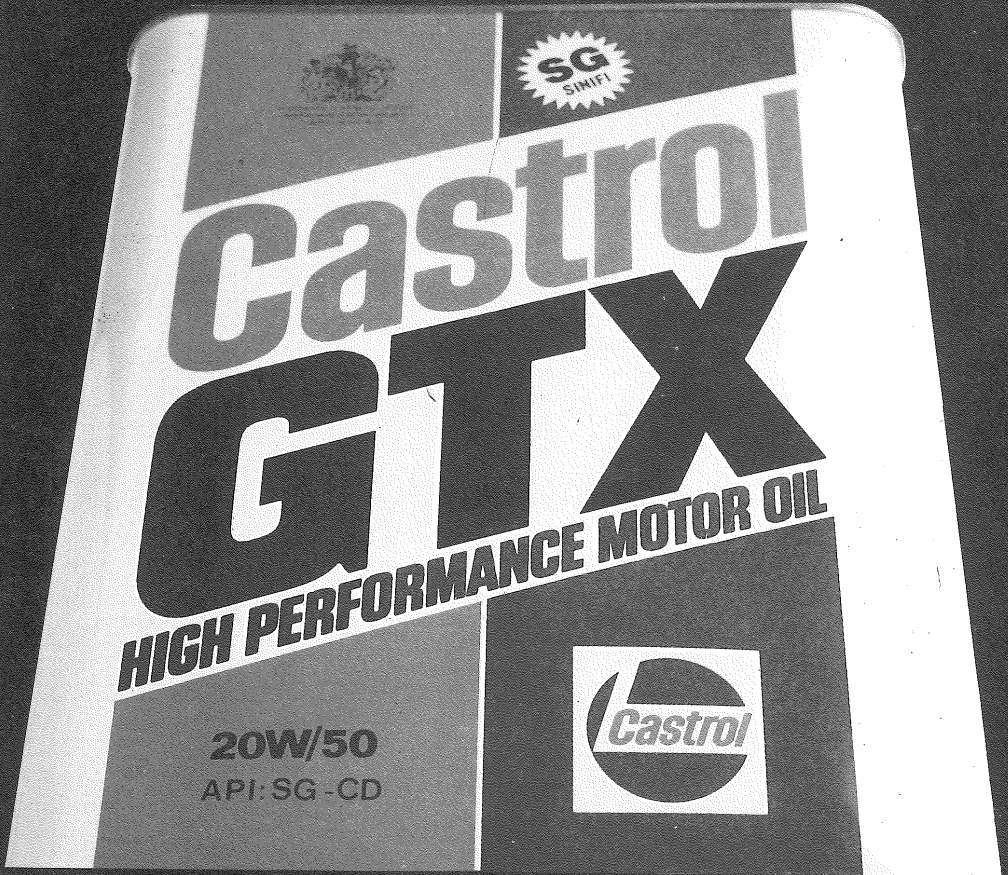

İlhan Ayverdi ve Meşkûre Sargut Hanımefendilerle...

İlhan Ayverdi Hanımefendiyle.....

"Zirvede"

Castrol GTX şimdi SG(+) sınıfında. Dün olduğu gibi bugün de zirvede. Üstün kalitesi daha da artırıldı. Özel moleküler yapısı ile her koşulda en yüksek verim ve aracınıza mümkün olan en uzun ömür için ...

Castrol GTX
"Zirvede"

★ SG: API (American Petroleum Institute - Amerikan Petrol Enstitüsü) sınıflandırmasına göre, günümüzde dünyadaki en üstün motor yağı sınıfıdır.